

HORVÁTH KATALIN

IMREHNÉ SEBESTYÉN MARGIT

A képzelet világa

Vizuális kultúra

Tanári példány
2019/2020-as tanév
Kovács István

KEDVES HARMADIK OSZTÁLYOS!

Folytassuk utazásunkat a látható világ és a képzelet birodalmában! Szeretnénk, ha idén is érdeklődéssel tanulmányoznád a könyv illusztrációit* és feladatait. A tankönyv fejezeteiben több feladat található, mint amennyit a tanórákon kidolgozhatsz, de nem kell mindegyiket megoldanod. Bármelyikhez hozzáteheted saját ötleteidet, egyéni megoldásokat hozhatsz létre. Ha szívesen dolgozol egy feladaton, biztosan olyan lesz a végeredmény, amivel megörvendezteted majd tanítódat és szüleidet is. Az igényes és szép munkához természetesen nem elég a jó ötlet, szükséged lesz a szorgalmadra is.

Reméljük, hogy harmadik osztályban is az egyik kedvenc időtöltésed lesz a rajzolás, a festés és a mintázás, és örömmel várod a vizuális kultúra tanórákat. Sok sikert kívánnak mindehhez:

A szerzők

Jelzések a tankönyvben

A legfontosabb fogalmakat vastag betűvel kiemelten olvashatod.

Ha * szerepel egy szó mellett, akkor annak magyarázatát a könyv végén lévő *Kislexikonban* találod meg.

Technikai leírás

Elolvasásával megismerheted egy adott alkotás elkészítésének módját.

Így jelennek meg a szövegben a kérdések és a feladatok.

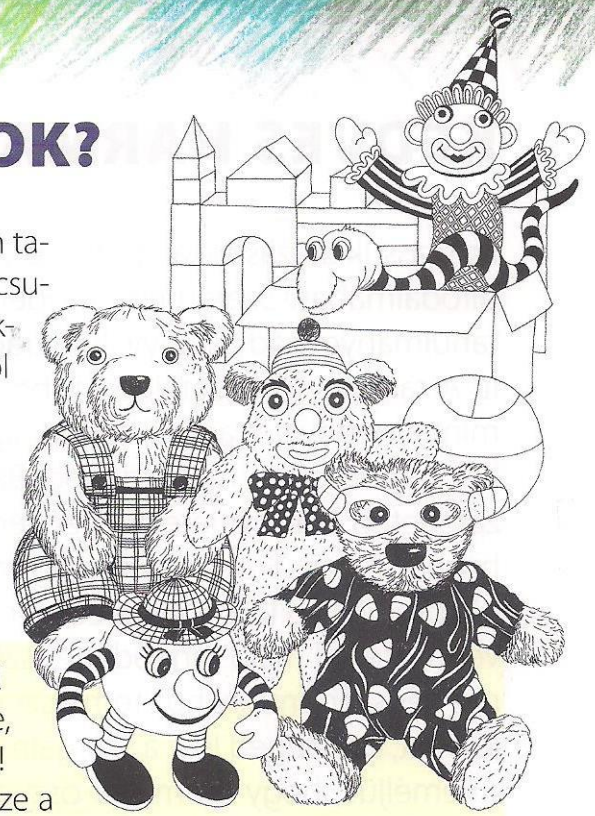

Brauer Izabell: Őszi erdő. Pasztell (tanár: Kertész Jánosné)

MIÉRT KELLENEK A JÁTÉKOK?

Az emberek már ősidők óta játszanak. Eleinte a természetben található anyagokból készítettek játékokat. Például a kukoricacsuhéból, a kukoricacsutkából, a sásból, a szalmából és a faágakból babát és állatkákat formáztak; a nádból és a fűzfavesszőből sípot faragtak; az állatok bőréből labdákat készítettek.

A régi korok játékait hagyományként őrizzük. A napjainkban használt játékok nagy része már nem természetes alapanyagokból készül. Az utóbbi években a számítógépen játszható játékok is nagyon népszerűvé váltak.

1. **Beszélgessetek** a *Gyermekjátékok* című festményről! Meséljétek el, hogy mi történik az utcán! Gyűjtsétek össze, milyen játékokkal játszottak ötszáz évvel ezelőtt a gyerekek!
2. **Soroljátok fel** napjaink kedvenc játékait! Állítsátok össze a 10 legkedveltebb játék listáját!
3. **Rajzold le** a kedvenc játékodat úgy, hogy néhány részletét megváltoztatod! (Például lehetnek mások az arányai, színezheted vagy mintázhatod a látottaktól eltérően, és kitalálhatsz hozzá újabb részleteket!)

Id. Pieter Bruegel (idősebb pítér bróhl): *Gyermekjátékok* (1560), életkép*, olaj*, fa, 118 × 161 cm

Játszóteri játékok

Az utcákon régebben nem volt olyan nagy forgalom, mint manapság, ezért a gyerekek szabadon játszhattak a házak között. Napjainkban már a kijelölt parkokban, a mesterségesen épített játszótereken töltik a szabadidejük egy részét.

1. **Beszélgessetek** az itt látható játszóteri játékokról a következő szempontok alapján! Hogyan lehet rajtuk játszani? Milyen anyagokból készültek? Milyen a színük és a mintájuk? Hozzatok különböző játszóterekről képeket, és mutassátok be az osztályban!

2. **Gyűjtsétek össze közösen,** hogy milyenek kell lenni egy jó játszóternek! Milyen típusú játékok legyenek a téren? Milyen anyagokból készüljenek? Milyen biztonsági előírásoknak feleljenek meg?

3. **Tervezz** játszóteri játékot! **Rajzold meg,** hogy milyen csúszdán, mászókán vagy libikókán játszanál a legszívesebben!

A rongybaba története

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy játszótér, a játszótéren egy pad, a padon két játék baba. Az egyik szürke, kopott rongybaba volt, tintával rajzolt orra már egészen elmosódott, de fonallal kivarrt szempárja vidáman tekintett a világba. A másik baba büszkén maga elé meredt, rózsaszín selyemruháját kényeskedve maga alá húzta, s csak ültek mindketten szótlanul. Mikor melléjük telepedtem a padra, véletlenül meglöktem a rongybabát, s az kissé nekidőlt kényes szomszédjának. No, látnotok, hallanotok kellett volna, mit művelt a selyemruhás! Apró száját nagyra tátotta, a porcelán nyelve peregni kezdett. Szidta a rongybabát, hogy bepiszkította újdonaúj ruháját, amely először van rajta. A rongybaba nem perlekedett, de vitézül állta a sarat, s kijelentette, hogy egyik baba olyan, mint a másik.

A selyemruhás baba ezen még inkább felháborodott. Még hogy ő olyan lenne, mint a rongybaba! Ő, a legfinomabb, legdrágább alvóbaba! Ez sértés! Ez... ez...

Most már sohasem derül ki többé, hogy mit akart még mondani, mert közbeszóltam. Azt ajánlottam, hogy mondják el mindketten életük történetét, akkor majd kiderül, melyikük a különb. Az alvóbabát nem kellett kétszer kérni. Megigazította a selyemruháját, és rákezdté:

– Az anyagot, amiből lettem, kibányászták a földből, elvitték a gyárba; ott megformálták a fejemet, befestettek, kiégettek, onnan a babagyárba kerültem, ott beletették a fejembe a két szemet, a nyakamra erősítették a fejemet, ruhát varrtak nekem, s gyönyörűségesen felöltöztettek, aztán befektettek egy szép dobozba. Doboostul kerültem a játékboltba, ahol megláttak, megvásároltak, és most itt vagyok.

Biztattam a rongybabát, hogy most már ő következik. Előbb szabódott, hogy az ő története nem olyan érdekes, de azután mégiscsak elmesélte:

– Én bizony nem voltam mindig baba. Valamikor mint jó meleg télikabát kezdtem a pályafutásomat. Ilike – ő a mostani gazdám – papája hordott, és én melegen tettem. De elkezdtem kopni, foszladozni, hiába tagadnám, így volt. Még ki is lyukadtam. Akkor megkurtítottak, s amolyan bekecsféle lett belőlem, de abból is kikoptam egy idő múlva. Akkor még jobban megkurtítottak, s átalakítottak Ilike számára. Most már őt védelmeztem a tél hidegétől. De Ilike gyorsan nőtt, mint a fűszál a réten eső után. Így őt sem szolgálhattam sokáig, mert kinőtt. Akkor rövid időre portörő lett belőlem. Az is szép mesterség, mert az volt a dolgom, hogy tisztán tartsam Ilikeék otthonát. Egy nap elveszett Ilike szép alvóbabája. A kislány mamája akkor gondolt egyet, kimosott engem, kettéhasított, a testvérem portörő maradt, engem pedig Ilike mamájának ügyes ujjai babává varázsoltak. Azóta baba vagyok, rongybaba, és nagyon szeretjük egymást Ilikevel. Csak azon veszekedünk néha, hogy én szeretem-e jobban őt, vagy ő szeret-e jobban engem.

Eddig tartott a rongybaba története. S a selyemruhás baba szemében egy könnycseppet pillantottam meg.

– Bocsáss meg – mondta a rongybabának –, a helyemben te is ugyanezt tetted volna. Egész biztosan.

(Hárs László meséje, részlet)

Sokan a maradék ruhaanyagokat nem dobják ki, hanem újrahasznosítják. Először kiválogatják az összeillő színű és mintájú anyagokat, majd szabályos, kisebb darabokra vágják. Végül a kívánt elrendezésben összevarrják. Ezt nevezzük **foltvarrás**nak. Főleg párnákat, takarókat és faliképeket készítenek ezzel a technikával.

1. **Olvasd el** A rongybaba története című mesét!

Sorold fel a mese szereplőit!

Melyik baba története ragadott meg inkább?

Kinek a szerepét játszanád el szívesen a meséből? Indokold meg azt is, hogy miért!

Mit gondolsz, mi lehet a mese tanulsága?

2. **Gyűjtsd ki** a történetből, hogy milyen anyagokból készítették a babákat!

3. **Tervezz** olyan rongybabát, amelyet különféle mintájú textilekből foltvarrással lehetne megvarni!

Foltbaba készítése kollázstechnikával

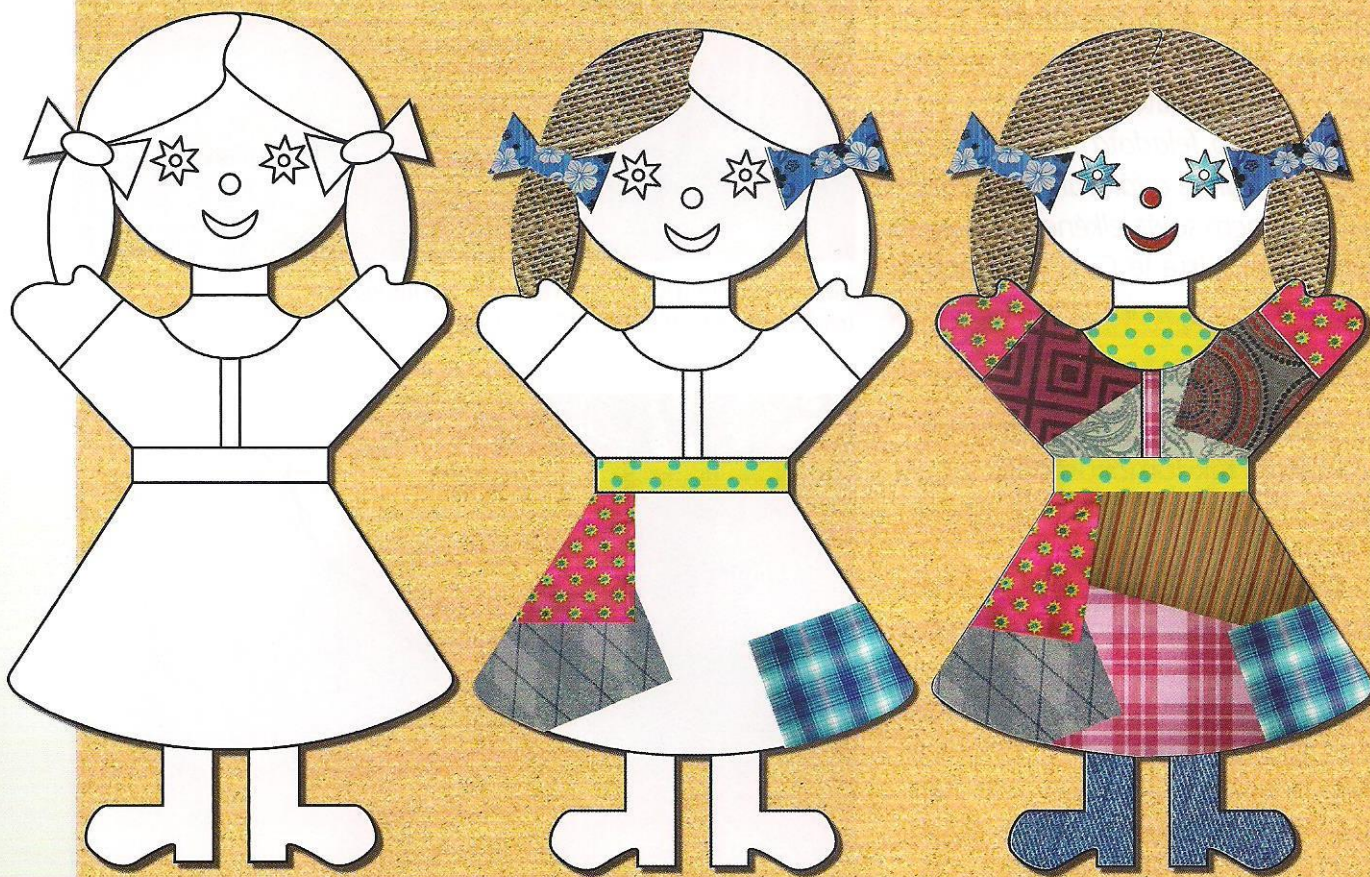
Anyagok és eszközök: A/4-es rajzlap, színes papírok vagy különböző mintájú textilek, ragasztó, olló.

a) Rajzold fel egy A/4-es méretű rajzlapra a babát!

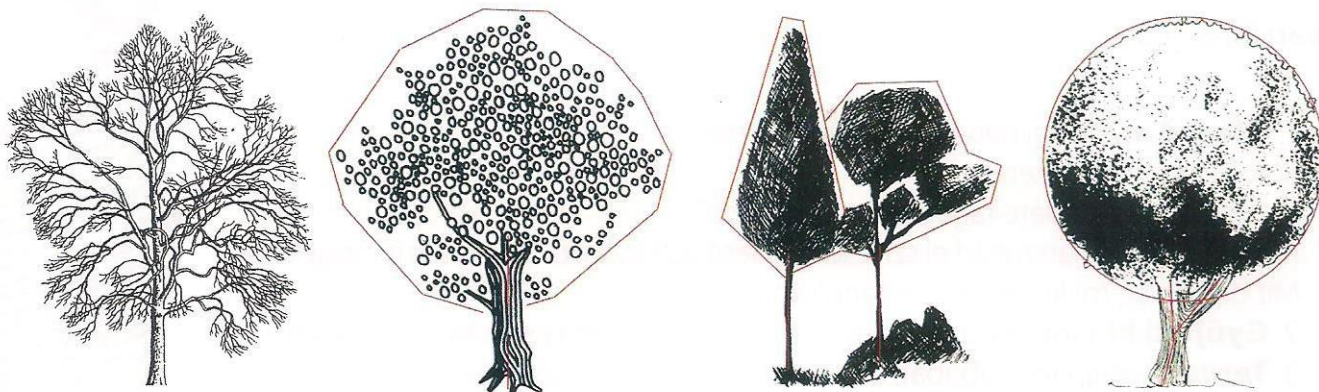
b) Vágj négyzeteket különböző színű és mintájú papírokból, vagy textilekből!

c) Ragaszd fel a babaformára a kivágott darabokat!

d) A ragasztó megszáradása után vágd le a körvonalon* túlnyúló részeket!

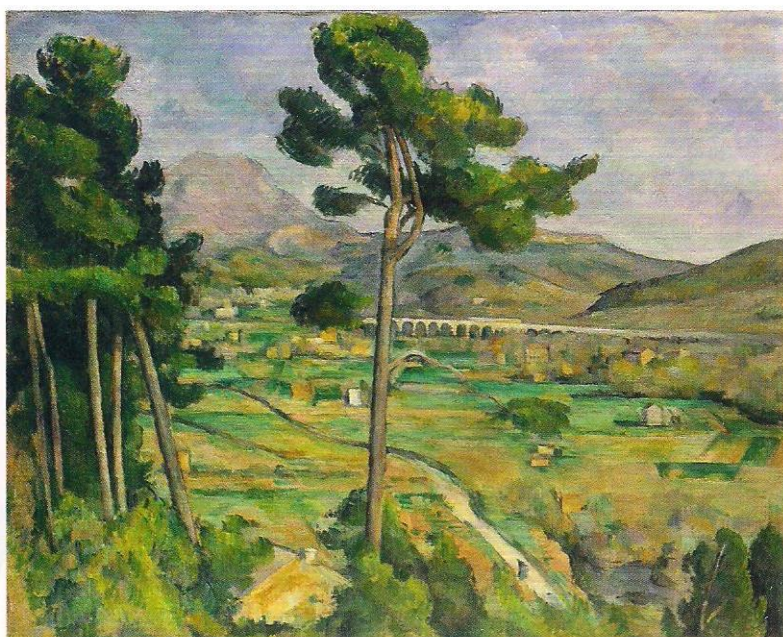

FÁK A TERMÉSZETBEN ÉS A MŰVÉSZETBEN

Rajzsorozat a fák jellegzetes alakjáról

Az erdők titokzatos világa sok-sok művészt ihletett alkotásra. Megörökítették az ágak szerkezetét, a lombkorona formáját, a kéreg felületét. De ábrázolták az évszakok és a napszakok okozta színhatásokat, és a fán lakó élőlényeket is. A természetben gyakran csak tanulmányrajzokat* és színvázlatokat készítettek, majd a műteremben festették meg a **tájképeket***. A szabadban készült festmények elsősorban a táj hangulatát örökítették meg. „A tájképfestő feladata nem a levegő, a víz, a sziklák és a fák valóság-hű ábrázolása, hanem saját lelkének, érzéseinek a kivetítése” – írta le C. D. Friedrich az 1830-ban még szokatlannak számító véleményét.

Paul Cézanne (pól szezann): *Mont Sainte-Victoire* (monszenviktoár; 1882–85), olaj, vászon, 65,4 × 81,6 cm

1. **Jellemezd** a rajzsorozaton bemutatott fák lombkoronáját egy-egy szóval! Gyűjts hasonló típusú fákról képeket!

2. **Beszélgétek meg**, melyek a hasonlóságok és a különbségek a festményen és a fotón megörökített tájképek között! Az összehasonlítás szempontjai: a téma, a nézőpont, a kép tagolása (mi látható az előtérben és a háttérben), mi áll a figyelem középpontjában, milyen évszakot ábrázolnak.

Vida Szabolcs: *Természetfotó*

Különös tájképek

A legtöbb művész nem elégedett meg a valóság pontos másolásával. A kép főszereplőjévé tett, álomképszerűen megformált fában már nemcsak a valóságot, hanem érzelmeket és hangulatokat is kifejeztek. A legtökéletesebb hatás érdekében az egyes részeket hangsúlyozták, kiemelték, máshol pedig még a formák alakját és színeit is megváltoztatták.

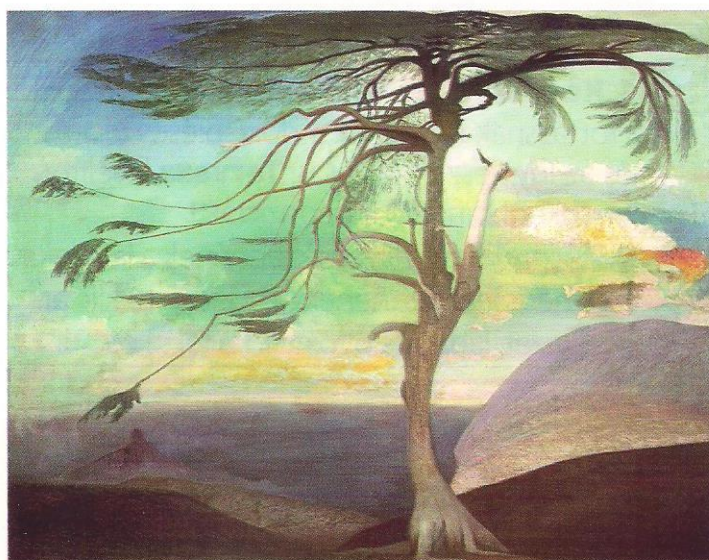
Nézzük meg **A hollók fája** című festményt! Egy valóságosnak tűnő fát látunk, mégis szokatlannak és borzongatónak érezzük a tájat. Vajon miért? Talán a kétségbeesetten hajladozó, görcsös, kopár ágak miatt? Vagy a fantasztikus színekben pompázó égbolt teremt különös hangulatot? Te mit gondolsz a fáról? Ha ember lenne, hogyan jellemeznéd?

Csontváry Kosztka Tivadar különös, zárkózott festőművész volt, aki rajongott a természetért. Tájképei őrzik ennek a csodálatnak az emlékét.

Magányos cédrus című festménye is a természet megfigyeléséről és tiszteletéről tanúskodik, de a képen mégsem egy hétköznapi fát látunk. Magasra nyúló ágai kétségbeesetten hajladoznak a szélben, a lombkorona szinte szétfeszíti a kép keretét. Egyik ágában kardot tartva fenyegeti a világot. Olyan ez a fa, mintha egy különös élőlény lenne, akinek lelke van, és mondani szeretne valamit az embereknek. Mit gondolsz, vajon miről beszél?

Caspar David Friedrich (kászpár dávid fridrih): *A hollók fája* (1822), olaj, vászon, 54 × 71 cm

Csontváry Kosztka Tivadar: *Magányos cédrus* (1907), olaj, vászon, 194 × 248 cm, Janus Pannonius Múzeum, Pécs

1. **Írj** egy rövid jellemzést a festményeken látható egyik fáról! Találj ki egy történetet a különös fa életéről és a táj hangulatáról!
2. A *Magányos cédrus* című festmény központjában álló fa a kép alkotóját jelképezi. Mit gondolsz, milyen ember lehetett?
3. **Olvasd el** a *Tájkép* című képverset! Fogalmazd meg saját szavaiddal a **képvers*** jellemzőit, majd nézd meg a meghatározását a kislexikonban!

Verbőczy Antal: *Tájkép*

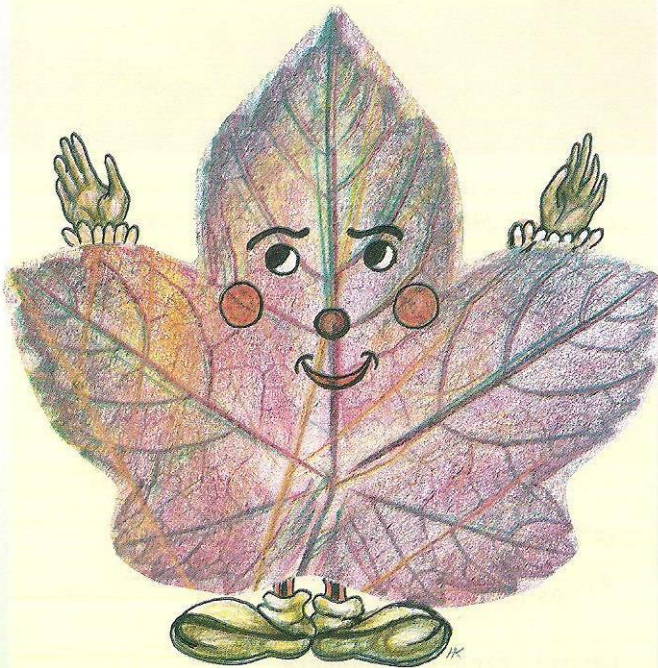
Szürkegémek tenn az égen
karcsúszárnyon siklanak
távol-bércek messze-kéken
rég mögéjük hullt a Nap
Álmos tó a lágylullámra
új hullámot mint emel
partról nézem s nemsokára
éjbe oszlik minden el

Frottázolt levelekből kollázs¹

Az őszi varázsecsetével festi meg a fák leveleit, így azok gyönyörű színekben pompáznak. A tél közeledtét a fáról lehulló levelek és az egyre vastagodó avarszőnyeg is jelzi.

1. **Készíts** többfajta levélről színes frottázst! Frottázsnak nevezzük a dörzsöléses eljárást és az így készült rajzot is. **Tervezz** levélfrottázskból kiinduló kompozíciót*!
2. **Képzeld el**, milyenek lennének a levelek, ha megelevenednének! **Rajzolj** nekik arcot, kezet, lábat, és öltöztess is fel őket!

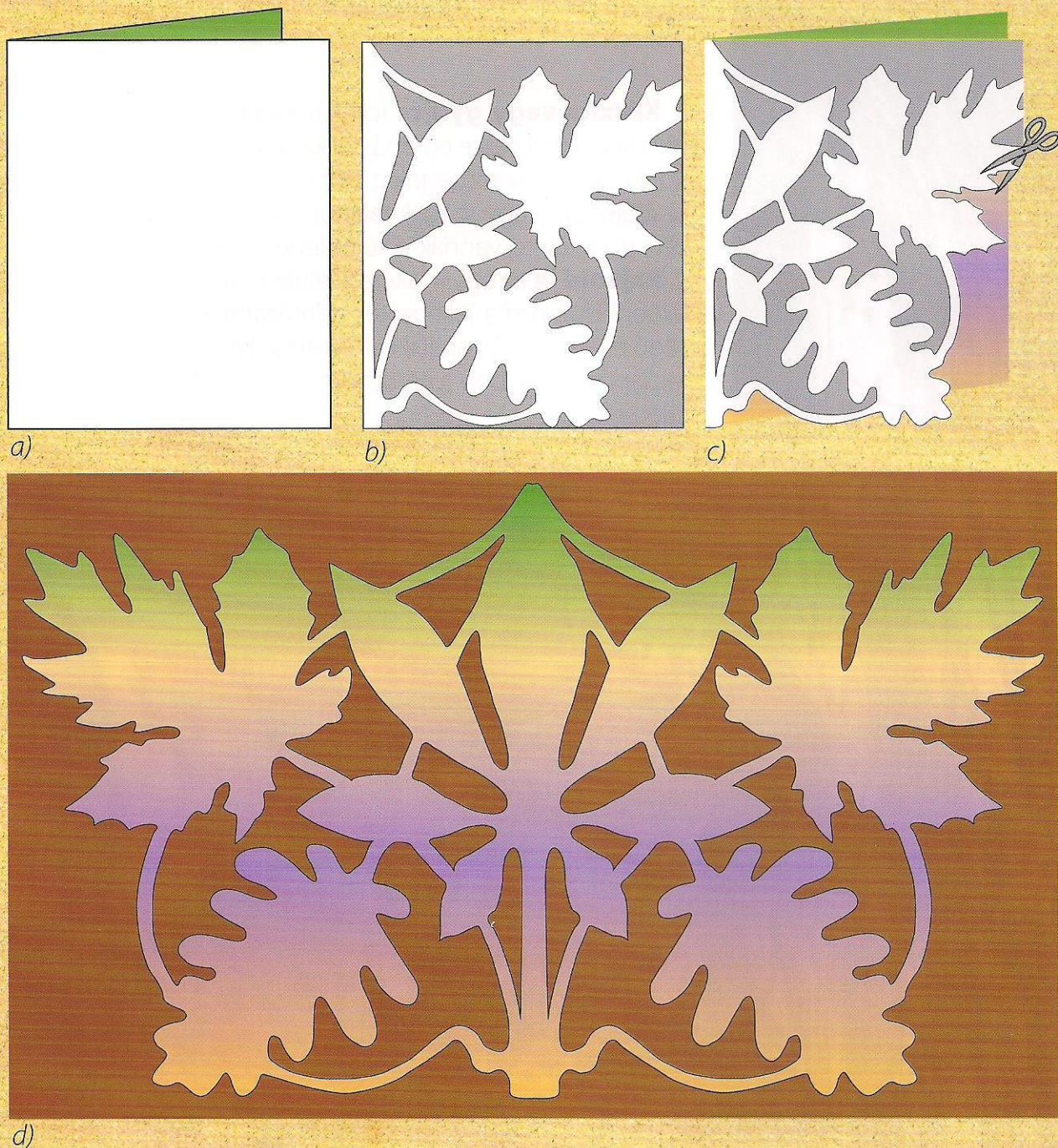

- a) Gyűjts össze frissen szedett leveleket!
- b) Tegyd a levél erezetes oldalára egy írólapot! Satírozd át színes ceruzával vagykrétával, majd vágd ki a lapból a formát!
- c) A legszebbeket ragaszd fel egy rajzlapra egymástól távolabb!
- d) Rajzold körül a leveleket vastag filctollal! Használd az őszihez illő színeket (például barna, zöld, narancs, citromsárga)! A körberajzolásnál mindig az elkezdett szín-sorrendet kövesd! Töltsd ki az ismétlődő körvonalakkal a rajzlap széléig a felületet!

Levélfarmák papírkivágással

Készítsetek közösen osztálydekorációt papírkivágással!

d)

Anyagok és eszközök: 12 × 20 cm-es színes papír, ceruza, olló, alaplappal, ragasztó.

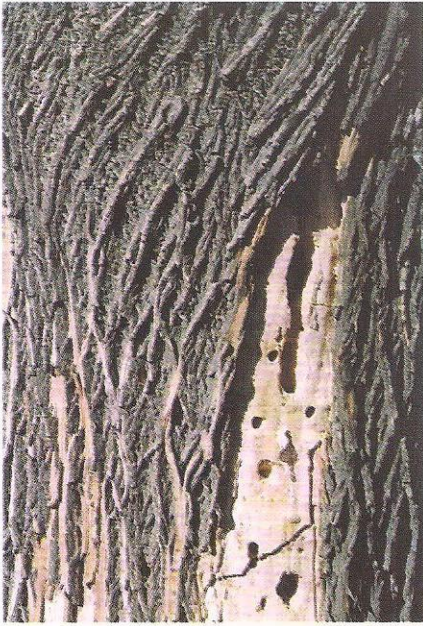
a) Hajtsd félbe a színes lapot úgy, hogy a fehér színű oldala legyen felül!

b) Rajzold rá a levélfarmákat az ábra szerint, de másfajta leveleket is választhatsz! Vigyázz, ne maradjanak le a formákat összekötő indák, mert azok tartják egyben a papírkivágást!

c) Vágd ki a vonalak mentén a mintát, majd hajtsd szét a lapot!

d) Ragaszd rá a kivágott mintát egy alaplappal! Olyan színt vagy tónust* válassz, amelyből jól kiemelkedik a minta!

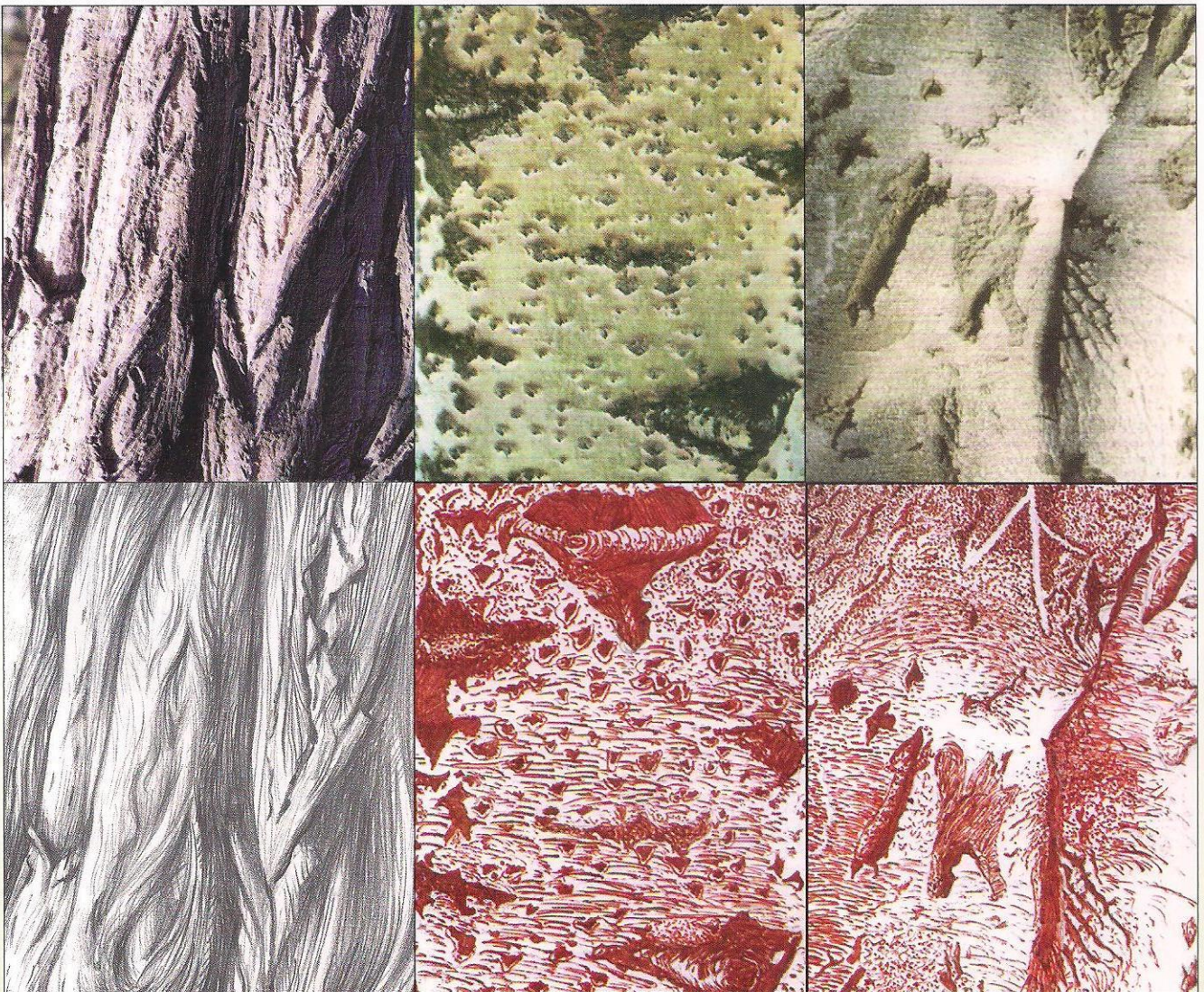
Tanulmányrajz készítése

A különböző fafajtákat nem csak a lombkorona formájáról és a levelek alakjáról ismerhetjük fel. A fák egyedi jellegzetességéhez tartozik a kéreg repedezettsége, a színe, a felület érdeksége vagy simasága is.

1. **Készíts vagy gyűjts** fotókat különböző fafajták kérgéről! Hasonlítsd össze egymással két különböző fajta fa kérgét! Sorold fel a hasonlóságokat és a különbözőségeket! (Például szabályosan vagy szabálytalanul, sűrűn vagy ritkán repedezett-e a felülete, vannak-e különleges ismertetőjegyei.)

2. **Rajzold le** az egyik fakéreg felületét a valóságnak megfelelően! Utánozd a jellegzetes mintázatot különböző vastagságú és sűrűségű vonalakkal! Az árnyékos részeknél nyomd a rajzlapra erősebben a ceruzádat, ezáltal sötétebb tónusú felületet kapsz!

Tanulmányrajzok* fakérgéről

Fafejek

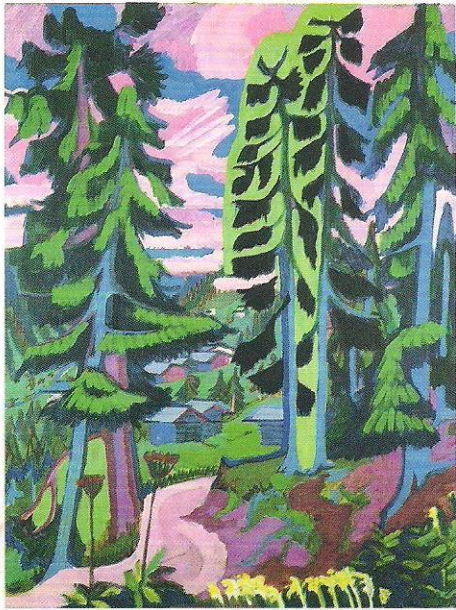
Egy formába sokszor mást is belelátunk, nem csak azt, amilyen valójában. Elképzeljük, hogy egy tárgy életre kel, a Nap ránk mosolyog, a felhők megelevenednek, vagy akár azt is, hogy az általunk kitalált fa megszólal.

1. **Beszélgétek meg**, hogy milyen emberre igaz a „fafejű” kifejezés! Jó vagy rossz tulajdonságnak tartjátok?
2. **Jellemezd** a fakéreghez hasonlóan megformázott fejeiket! Mit fejeznek ki a kéreg repedéseivel képzett arcok?
3. **Folytasd** a rajzsorozatot az általad elképzelt „fafejek” megjelenítésével! Készítsetek az egymáshoz illeszkedő kéregfoltokból kialakított fafejekből közös kompozíciót!

Kiszáradt fatörzsből faragott fafej

A látvány átalakítása

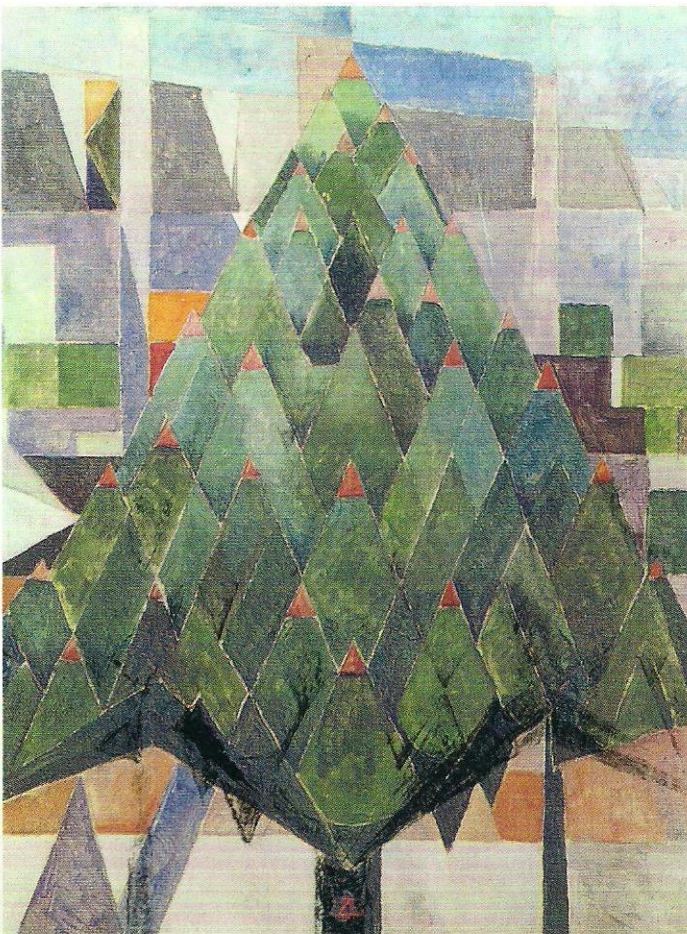

Ernst Ludwig Kirchner (ernszt ludvig kirkner): *Erdő* (1910), olaj, vászon, 135 × 99 cm

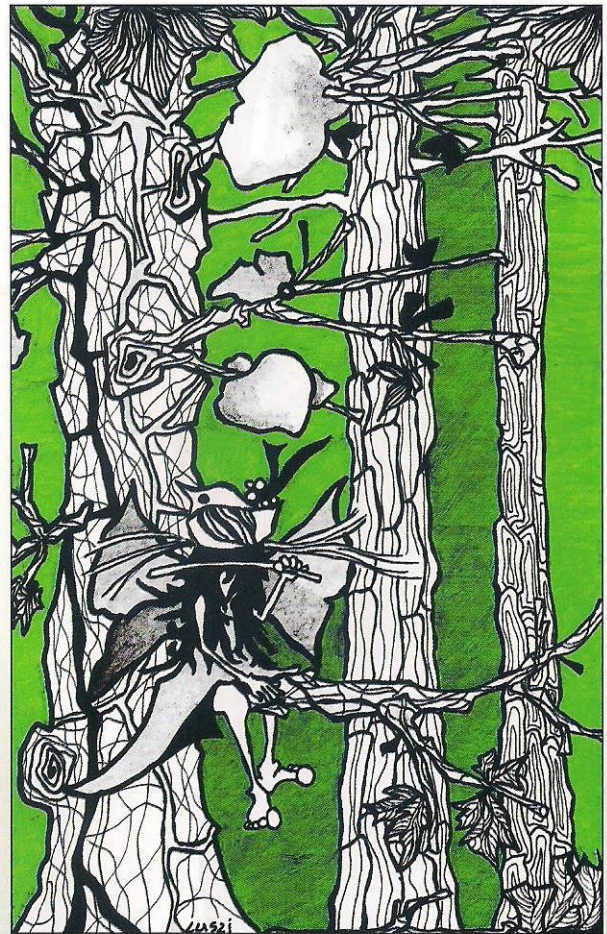
Számos művész a látott valóságból indul ki az alkotómunkája során. A kész rajz, festmény vagy szobor gyakran mégsem a valóság pontos mása, eltér attól formában, színben vagy mintában.

1. **Beszélgessetek** az itt látható alkotásokról a következő kérdések alapján! Mi a képek témája? Milyen technikával készültek? Milyen formákat ábrázolnak? Milyen módszereket alkalmaztak az alkotók a látvány megváltoztatására? Milyen hasonlóságokat fedezhetünk fel a képek között?

2. **Rajzold meg** a saját fádat! Alkothatsz fényképek vagy emlékképek alapján is. A legfőbb segítség a képzeleted legyen! A kidolgozásnál bátran használj élénk színeket, a grafika készítésekor pedig a valóságos felülettől eltérő, kitalált mintákat! Tetszőlegesen válaszd meg a technikát, például készíts viaszkarcolt*, filctollrajzot vagy színes papírokból álló kollázst!

Theo van Doesburg (teo fan duszbörh): *Fa a házak előtt* (1916), olaj, vászon, 66 × 55,8 cm

Lukács Szilvia: *Zöldtündér* (2005), tusrajz

3. **Tervezd meg** egy képzeletbeli erdő fáit! A képet a leírásban szereplő vegyes technikával dolgozd ki!

Képzeletbeli erdő

Anyagok és eszközök: A/3-as vagy A/4-es rajzlap, fehér gyertya, akvarell, fekete filctoll.*

- Vázolj fel grafitceruzával 2-3 fát a rajzlapra! Húzd át a vonalakat fehér gyertyával! Csak a fő vonalakat rajzold meg: a fa lombkoronájának alakját, a törzs formáját, az ágakat, és a gyökerek rajzolatát! (Ha az alsó képhez hasonló, szabálytalan szélű képet szeretnél, akkor a festés előtt tépkedd körbe a rajzlapot, és egy kicsit meg is gyűrheted a felületét!)
- Fesd át egymásba futtatott halvány színárnyalatokkal az egész képet!
- A festék száradása után fekete filctollal rajzold meg a részleteket! A valóságban látott részletekkel vagy képzeletbeli motívumokkal dolgozd ki a felületet!

Kolozsi Kíra, Rácz Dóra, Czéh Lenke: *Képzeletbeli erdő*
(tanár: Papp Károly)

Mesebeli fák

A mesékben és a mondákban gyakran találkozhatunk különleges tulajdonságokkal rendelkező, csodatévő fákkal és csodálatos színekben pompázó erdőkkel. A mesebeli erdőkben jótevő tündérek és ártó, gonosz boszorkányok is lakhatnak. A fa lakói izgalmas kalandokat élnek át, és sokszor egymással is megküzdenek.

1. **Gyűjts** különleges fákról szóló történeteket! Folytasd a felsorolást! Például Lázár Ervin: *A Négyszögletű Kerek Erdő*, Wass Albert: *Mese az erdőről* stb.

2. **Beszélgétek meg**, hogy miben hasonlítanak, és miben különböznek a mesebeli fák a valóságos fáktól! Milyen részletekkel tették különlegessé a művészek az itt látható mesebeli fákat? Írj az egyikről egy rövid mesét!

3. **Olvasd el** a következő oldalon lévő mesét! Rajzold vagy fessd meg a fából faragott vagy fává változott hajadont! A fa ágait, leveleit, törzsét és gyökereit úgy alakítsd ki, hogy azok emberi testrészeknek látszódjanak!

Miroslav Cipár: *A csodatévő fa, az élet vize meg a mindentudó madárka* című mese illusztrációja

Gaál Éva: *Meseillusztráció*

A fából faragott hajadon

Élt egyszer, éldegélt négy szegény ember: egy ács, egy festő, egy szabó meg egy igazi ágrólszakadt, akinek semmiféle mestersége nem volt. Ínségesen éltek mind a négyen, nemigen akadt munkájuk. Egy nap aztán fölkerelkedtek, nekivágtak a vakvilágnak, hátha másutt jobban menne a soruk.

Estefelé egy forráshoz értek, ott maradtak éjjeli hálásra. Reggel, amikor fölébredtek, megláttak egy ember formájú fát a forrás partján.

Nem volt sietős az útjuk, ráértek, hát nekiláttak, hogy még emberibb formájúra igazítsák a fát. És ha már ember lesz a fából, legyen hajadon belőle! Az ács kifaragta szépen, a festő bepingálta gyönyörűségesen, a szabó meg ruhát varrt neki. Akkor a negyedik, az, akinek nem volt mestersége, elébe térdelt, és varázsigeiket olvasott rá, hogy életre keltse. Hajnaltájban megmozdult a hajadon. Pislantott egyet, elmosolyodott, nyújtózott egy nagyot, és életre támadt.

Megörült a négy cimbora, hogy ilyen szépséges hajadon csöppent középük! Beleszerettek mind a négyen, mind magának akarta feleségül. Majd ököltre mentek miatta.

– Bizony engem illet! – mondta az ács. – Én faragtam hajadon formájúra.

– Márpedig az enyém lesz! – erősködött a festő. – Én pingáltam szépre az arcát, aranyra a haját!

– Senki másé nem lesz, hanem az enyém! – lármázott a szabó. – Én adtam rá ezt a pompás ruhát!

– Egyedül nekem van jussom hozzá! – torkolta le őket az ágrólszakadt-, hiszen én keltettem életre!

Huzakodtak egy darabig, marakodtak, aztán elindultak a kánhoz, ítéljen a dolgukban. Vitték a hajadont is. Elmondták a kánnak rendre, hogyan jártak. Meghallgatta a kán, aztán kimondta az ítéletet:

– Ez a hajadon az én földemen termett, nem illet hát se téged, se téged, se téged, se téged, hanem engem!

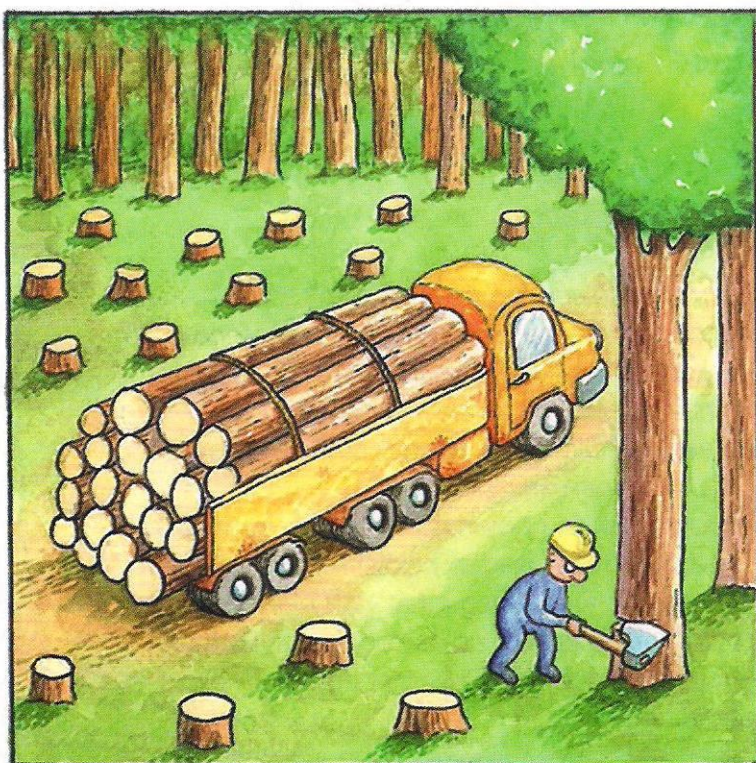
Meghallotta a hajadon, kifordult a palotából. Az udvaron megállt mozdulatlan, megdermedt a lába, karja lehanyatlott, lecsukódott a szeme. Lehullott róla a ruha, lehámlott a festék, s mire a négy cimbora kilépett a palotából, visszaváltozott azzá, ami volt: fává. Sóhajtott egyet a négy vándorlegény, a kán kettőt sóhajtott, de ez már nem segített rajtuk.

Ott áll ma is az a hajadon formájú fa a kán udvarán, láthatjátok, ha arra jártok.

(Török népmese)

1 kán: mongol vagy török fejedelem

Jelképes fák

A fát minden korban az élet és a halál, az örök fejlődés és a halhatatlanság jelképeként tisztelték. A mesebeli fákhöz hasonló különleges tulajdonságokkal rendelkezik a bibliai édenkertből ismert híres fa, az **örök élet** és a **tudás fája** is.

Az esztendő jelképe a világfa, melynek tizenkét ágán ötvenkét virág nyílik, ágain pedig három aranyalma terem. A három aranyalma a három nagy keresztény ünnep: a húsvét, a pünkösd és a karácsony jelképe.

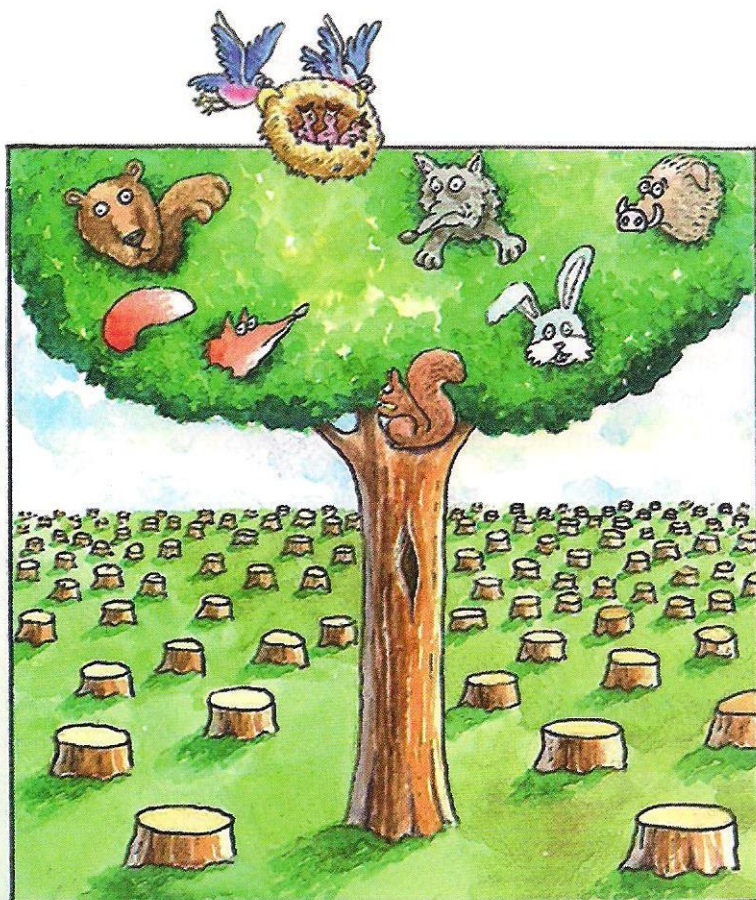
1. **Magyarázd el**, mit jelképez az esztendő fáján a tizenkét ág és az ötvenkét virág!

2. **Fogalmazd meg** a következő közmondások mondanivalóját!

- Rossz fát tesz a tűzre.
- Nagy fába vágja a fejszét.
- Nem esett messze az alma a fájától.

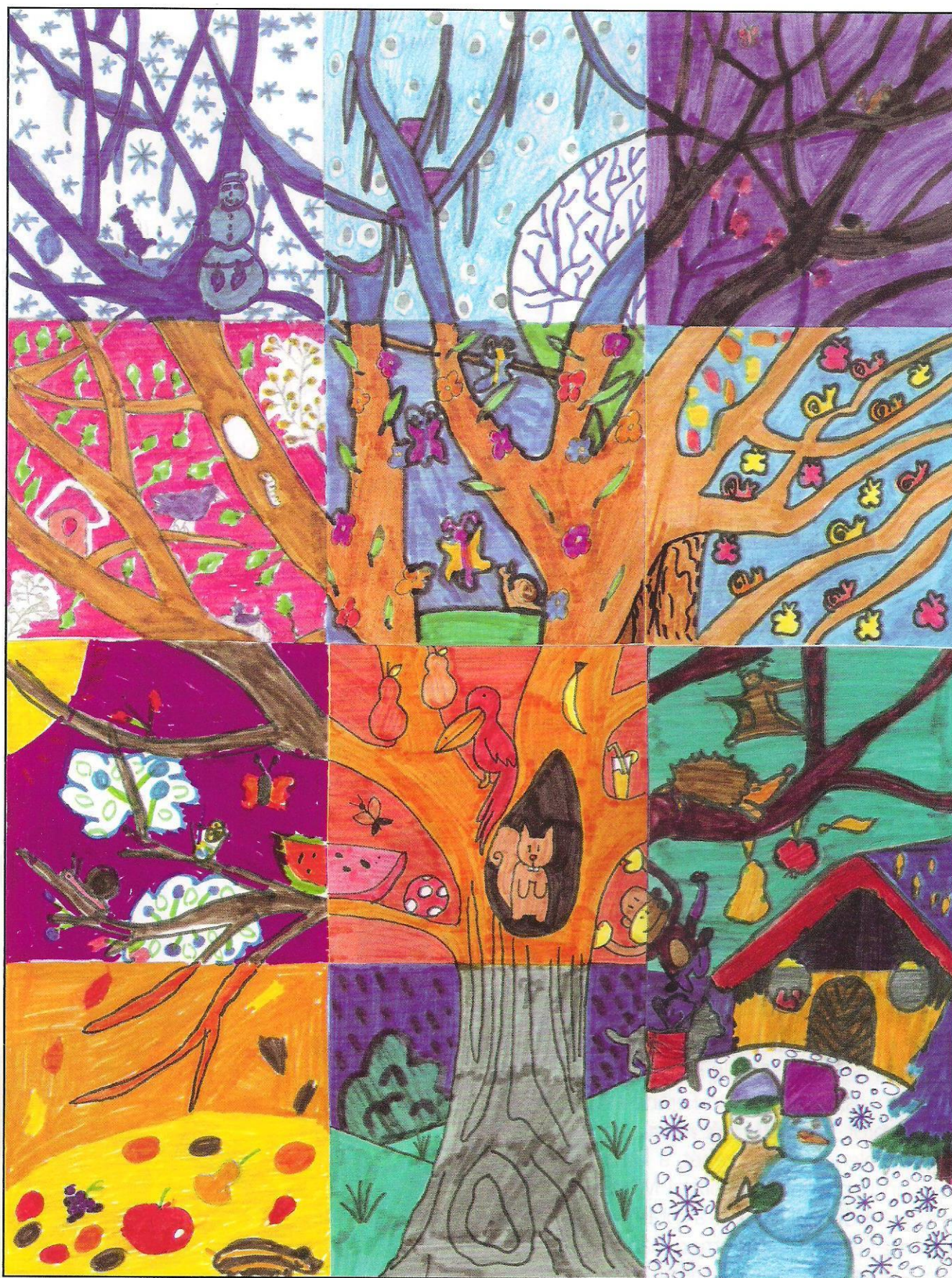
3. **Beszélgessetek** Az *állatok menedéke* című képről! Mit jelképez ez az alkotás? Milyen mondanivalót közöl az alkotó a képi kifejezés eszközeivel?

4. **Az esztendő fája** (csoportmunka). Alkossatok 12 fős csoportokat! Vágjatok ki A/3-as rajzlapból egyforma méretű négyzeteket! Illesszétek egymáshoz a 12 négyzetet, és számozzátok meg az egymást követő hónapok szerint! **Vácoljatok fel** egy hatalmas fát a lap közepére! Beszéljétek meg, ki melyik hónapot jeleníti meg! A rajzolás során többször egyeztetsetek a kompozíciót! Különösen az egymás melletti és feletti hónapok képeit rajzolónak szükséges összedolgozniuk. Végül helyezétek egymás mellé a hónaprajzokat, és ragasszátok fel egy nagy kartonra!

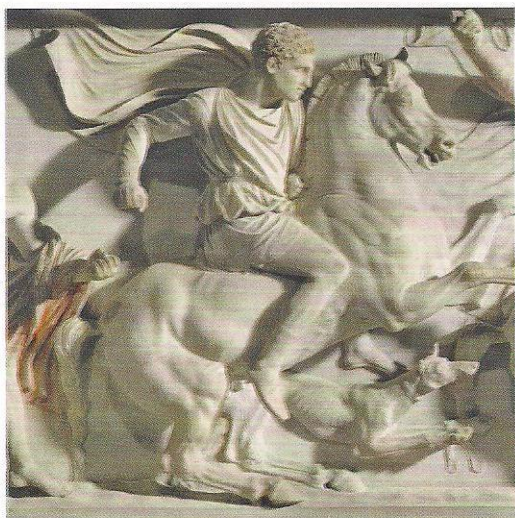
Gabriel Rusu: Az állatok menedéke. Akvarell

Az esztendő fája a 12 hónap ábrázolásával

Az esztendő fája (csoportmunka). Filctoll. Budapest, Németvölgyi Általános Iskola (tanár: Horváth Katalin)

SZOBROK ÉS DOMBORMŰVEK

Nagy Sándor a perzsák¹ ellen harcol (domborművészet Nagy Sándor feltételezett kőporsójáról)

Kocsis Balázs: Kati néni, a fertályos² asszony

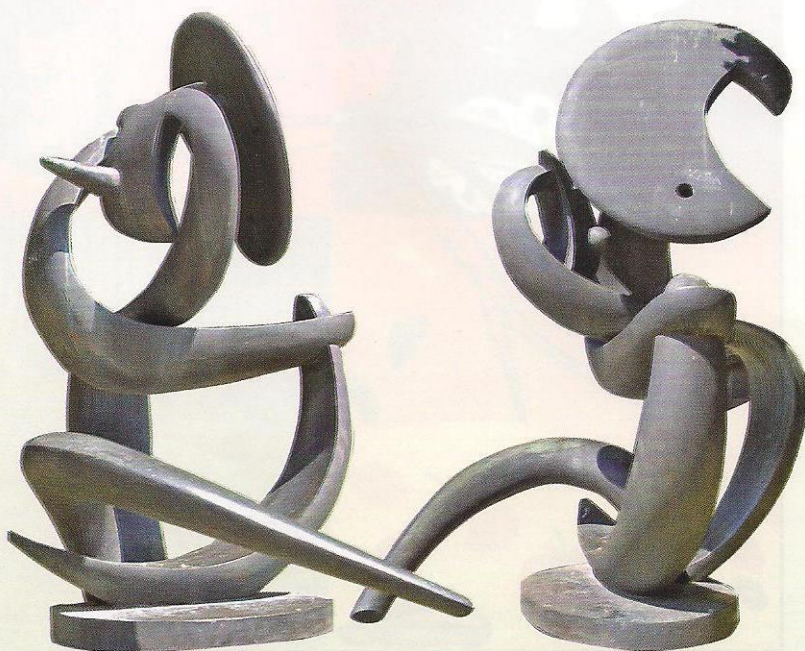
Gabriel Fauré (gábrriel fóré) egy híres francia zeneszerző volt, az ő tiszteletére készítette Martyn Ferenc ezt a szobrot. **Beszélgétek meg**, hogyan jeleníti meg a zenét, a láthatatlan hangokat a szobrász! Milyen formákból épül fel ez az alkotás? Miben tér el egy általad ismert, hagyományosan ábrázolt szobortól?

Mátyás király és Beatrix királyné arcképe (1485–1490), fehér márvány, zöld jáspis (ásványfajta, féldrágakő) 55 x 38,5 x 13,5 cm

A **szobrok** térbeli alkotások, amelyek általában körüljárhatók, így több nézőpontból is megfigyelhetjük jellegzetességeiket. A tér három irányába terjeszkednek. Van magasságuk, szélességük és mélységük. A szobrászok nemcsak körüljárható szobrokat, hanem domborműveket is készítenek.

A **dombormű*** az anyag síkjából kiemelkedő vagy abból kivájt, faragott vagy mintázott ábrázolás. A kiemelkedés mértéke szerint magas, lapos és mély domborművek készülhetnek. A szobrokkal ellentétben – amelyek több oldalról is élvezetes látványt nyújtanak – a domborművek csak egy nézőpontból adnak teljes képet.

Martyn Ferenc: Fauré emlékére (1943), bronz*, Pécs

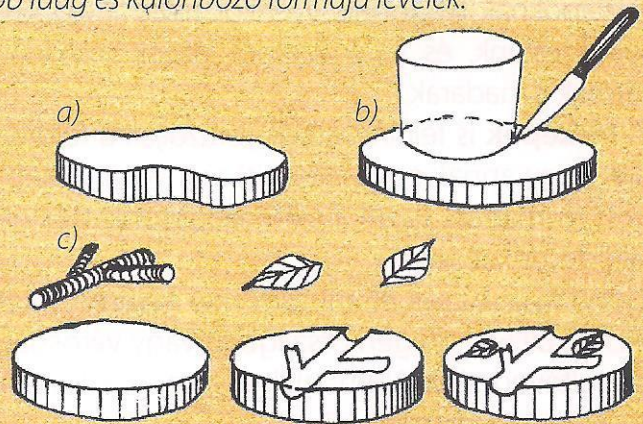
Dombormű készítése

Gipszöntés

Anyagok és eszközök: egy kis darab gyurma vagy agyag*, gipsz, műanyag kés, kartoncsík vagy műanyag mappából kivágott csík, valamint egy kisebb faág és különböző formájú levelek.

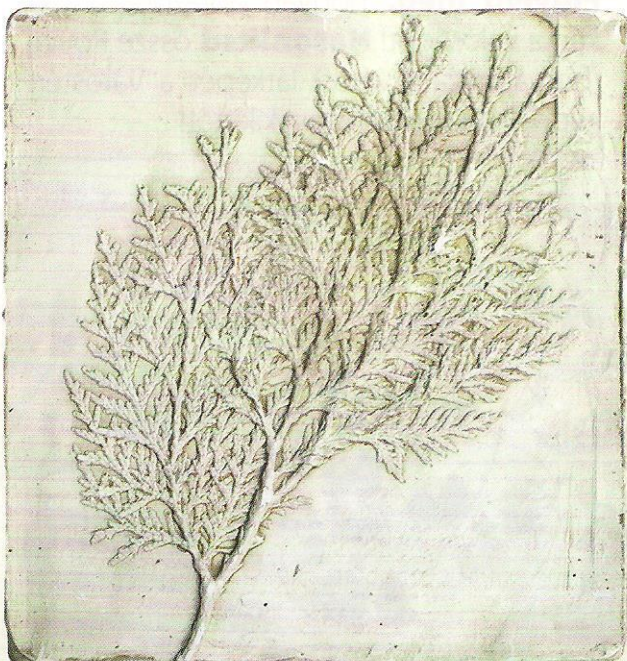
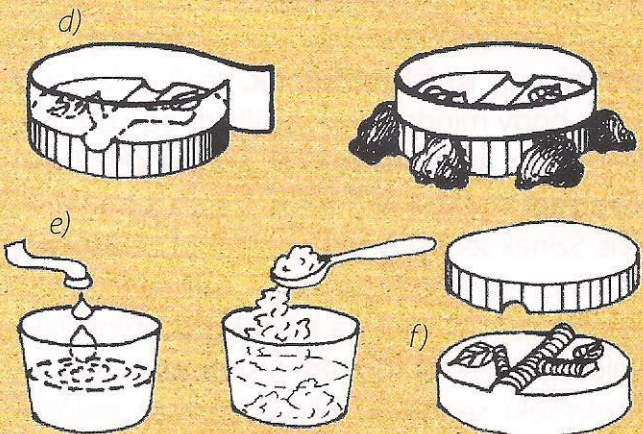
1. Gyurmanegatív készítése

- Lapítsd ki kb. 1 cm vastagságúra a gyurmát úgy, hogy szép sima legyen a felülete!
- Rajzolj körbe egy konzervdobozt vagy más kör alakú tárgyat! Vágd körbe a gyurma szélét a berajzolt vonal mentén egy késsel!
- Nyomd a puha gyurmába (vagy agyagba) középre a faágot és oldalra a leveleket úgy, mintha valóságos fát ábrázolna!

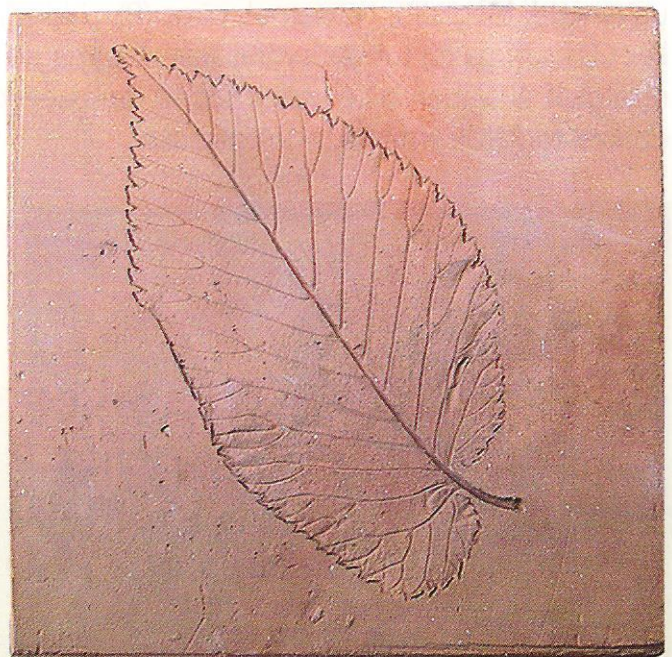

2. A gipsz dombormű elkészítése

- Kezeld körbe a műanyag csíkkal a kör alakú gyurmalapot, oldalt támaszd meg kis gyurmadarabokkal, hogy a gipsz ne tudjon kifolyni (peremkészítés)!
- Tölts egy tálkába vizet! Szórd bele kanalanként a gipszport addig, hogy elérje a víz felszínét, majd keverd össze! Öntsd a folyékony gipszet a formára!
- Ha megszilárdult, fejtsd le a műanyag csíkot, és válaszd el a gyurmát a gipsztől!

Tujalevél lenyomata, gipsz dombormű

Levélnyomat, égetett agyag: terrakotta

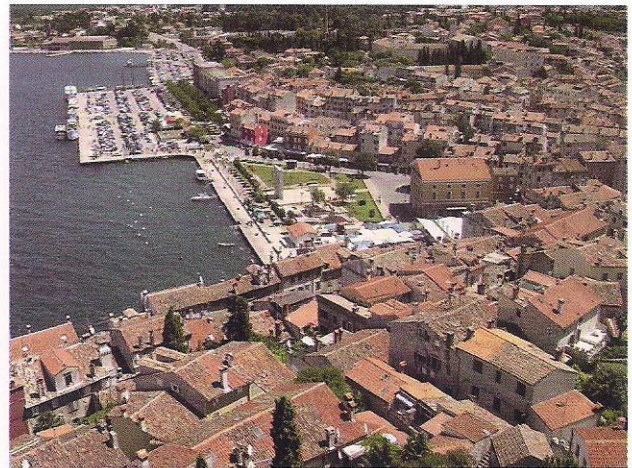
ÚTVONALAK – TÉRKÉPEK

Biztosan jártál már olyan magas épületben, ahonnan lenézve az emberek egészen picinek tűntek. Az utak vonalcsíkoknak, az autók meg kis színes téglalapoknak látszottak. Ilyenkor rövid ideig óriásokká válunk, és felülnézetből látunk mindent, akár csak a madarak.

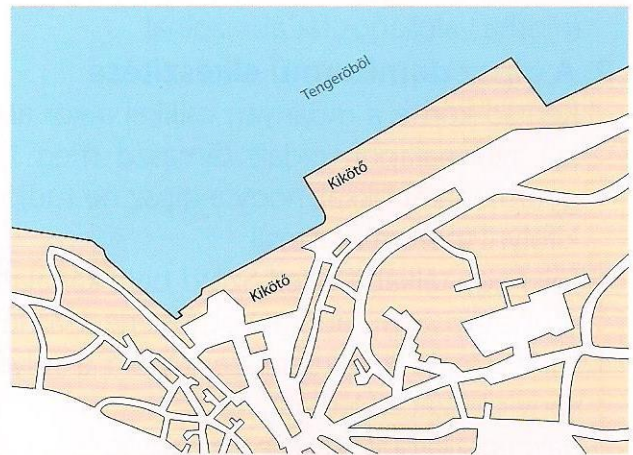
A **térképek** is felülnézetből ábrázolják a földfelszínt (vagy annak egyes részeit) arányosan kisebbitett formában. Ezzel a tájékozódásunkat és eligazodásunkat segítik.

Gondoljátok csak el, mi történne velünk térképek nélkül! Egy idegen országban vagy városban járva eltévednénk. Nem találnánk meg azt a helyet, ahová szeretnénk eljutni.

A térképeknek több fajtája ismert. Attól függően, hogy milyen céllal készültek, vannak **földrajzi**, **történelmi** vagy **turistatérképek**. Közös tulajdonságuk az, hogy mindegyiken található egy bizonyos **jelrendszer**, amely **rajzokkal, ábrákkal és írásos szöveggel** egészül ki. Fontos szerep jut a színeknek is. Színek segítségével különböztetik el például egymástól az egyes országokat. A turistatérképeken más-más színnel jelölik a különböző útvonalakat. A valóságban a fák törzsére festett színcsíkok (turistajelzések) segítik az eligazodást az erdőben. A térképen a színek kezdőbetűjét használják fel ugyanerre. Megkülönböztetnek piros (P), zöld (Z), kék (K) és sárga (S) turistaútvonalakat. A jelmagyarázatokat általában a térképek szélén keressétek, ezekkel tudjátok értelmezni jelentésüket.

Rovinj látképe

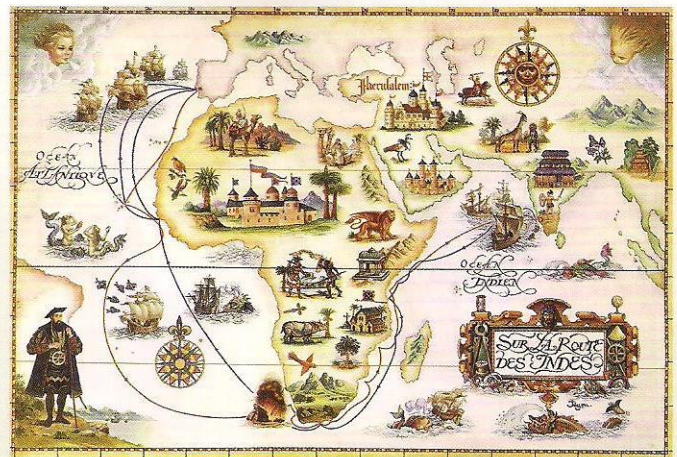

Rovinj várostérképének részlete

Figyeld meg, hogyan ábrázolja a térkép a valóságot! **Hasonlítsd** össze Rovinj (horvátországi város) látképét a várostérképpel! **Keressd meg** a kikötőt!

Egy régi, építészeti emlékeket jelölő, Párizst ábrázoló térkép 1789-ből

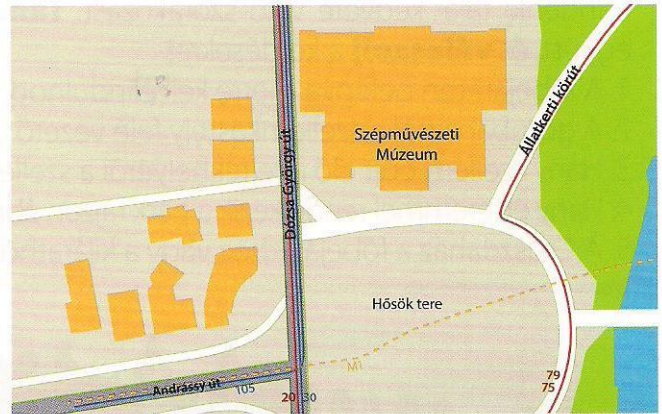

Történelmi térkép Vasco de Gama (vaszkó de gámá) portugál tengerész, felfedező 1497–1498-as útjáról

A képen látható Szépművészeti Múzeum hatalmas épületére is térkép segítségével lelhetsz rá Budapesten. Fontos, hogy belépés után könnyen megtaláld azt a kiállítást, amelyet szeretnél megnézni. Ebben az **alaprajzon*** feltüntetett jelölések és a rövid leírások segítenek téged.

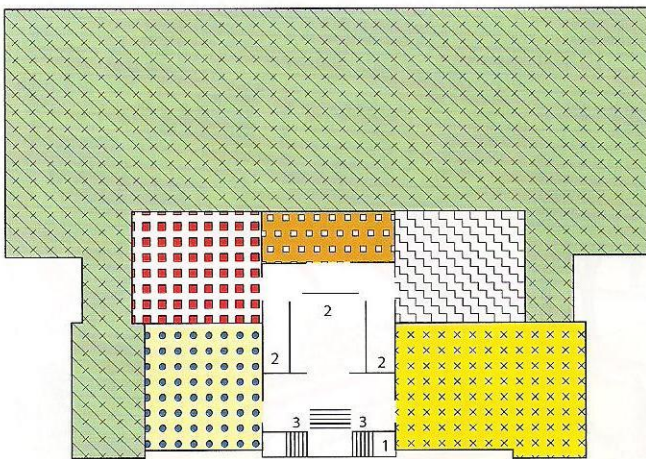

A budapesti Szépművészeti Múzeum

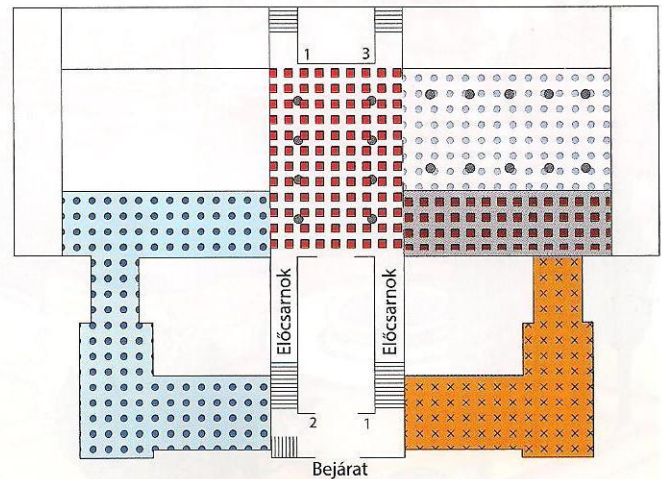
A Szépművészeti Múzeum környékének térképe

1. **Keress meg** az alaprajzon, hol található az ókori Egyiptom különleges műtárgyait és tárgyi emlékeit bemutató kiállítás! Az épület melyik szintjén bukkantál rá? Rajzold le, te milyen jellel ábrázolnád ugyanezt a kiállítást az alaprajzon!

Felvonó 1	Időszaki kiállítótér (Jón ¹ piramis)	Egyiptomi gyűjtemény
Ruhatár 2	Időszaki kiállítótér (Dór ² piramis)	Kávézó
WC 3	20. századi és kortárs művészet	Raktározási terület

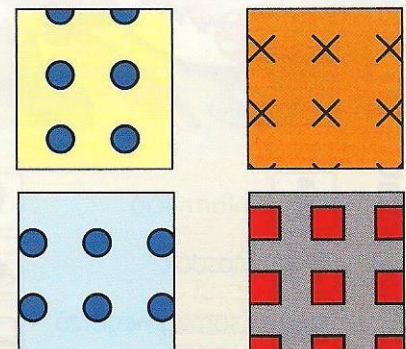
A múzeum mélyföldszinti alaprajza

Felvonó 1	Időszaki kiállítótér	Barokk ⁴ csarnok
Információ 2	Reneszánsz ³ csarnok	Múzeumbolt
WC 3	Antik gyűjtemény (ókori görög és római tárgyak)	Lépcső

A múzeum földszinti alaprajza

2. **Keress meg** az alaprajzok és a jelmagyarázatok segítségével, milyen kiállításokat és helyiségeket jelölnek a jobb oldali négyzetek! Melyik kiállítóterem van a legközelebb a felvonókhoz?
 3. Meséld el, hogyan juthatsz el a bejáratról a múzeumbolthoz!
 4. **Nézz utána**, hogy milyen kiállítások vannak a második emeleten!

1 jón: ókori görög oszloptípus 3 reneszánsz: művészeti korstílus
 2 dór: ókori görög oszloptípus 4 barokk: művészeti korstílus

Kiránduljunk együtt a Meseparkba!

Most egy képzeletbeli utazáson veszünk részt. Egy olyan szabadidőparkba látogatunk, ahol mindenki talál kedvére való szórakozást. **Tanulmányozd** a térbeli rajzot a jelmagyarázattal együtt, és **válaszolj** a kérdésekre!

1. A főbejáraton belépve merre kell elindulnod, ha a gombaházat akard felkeresni?
2. A gombaházról a szellemkastély felé vezető úton mely épületeket láthatod?
3. Hány szellem bújt elő a rejtekhelyéről a szellemkastélyban?
4. Hány étteremmel rendelkezik a park rajzon ábrázolt részlete?
5. A Csúszdaház a főbejáratához vagy a kijáratához van közelebb?

Jelmagyarázat

Információ

Fagyizó

Fotósbolt

Elsősegély

Mosdók

Kávézó

Étterem

Pénztár

Csomagmegőrző

Könyvesbolt

Csúszdaház

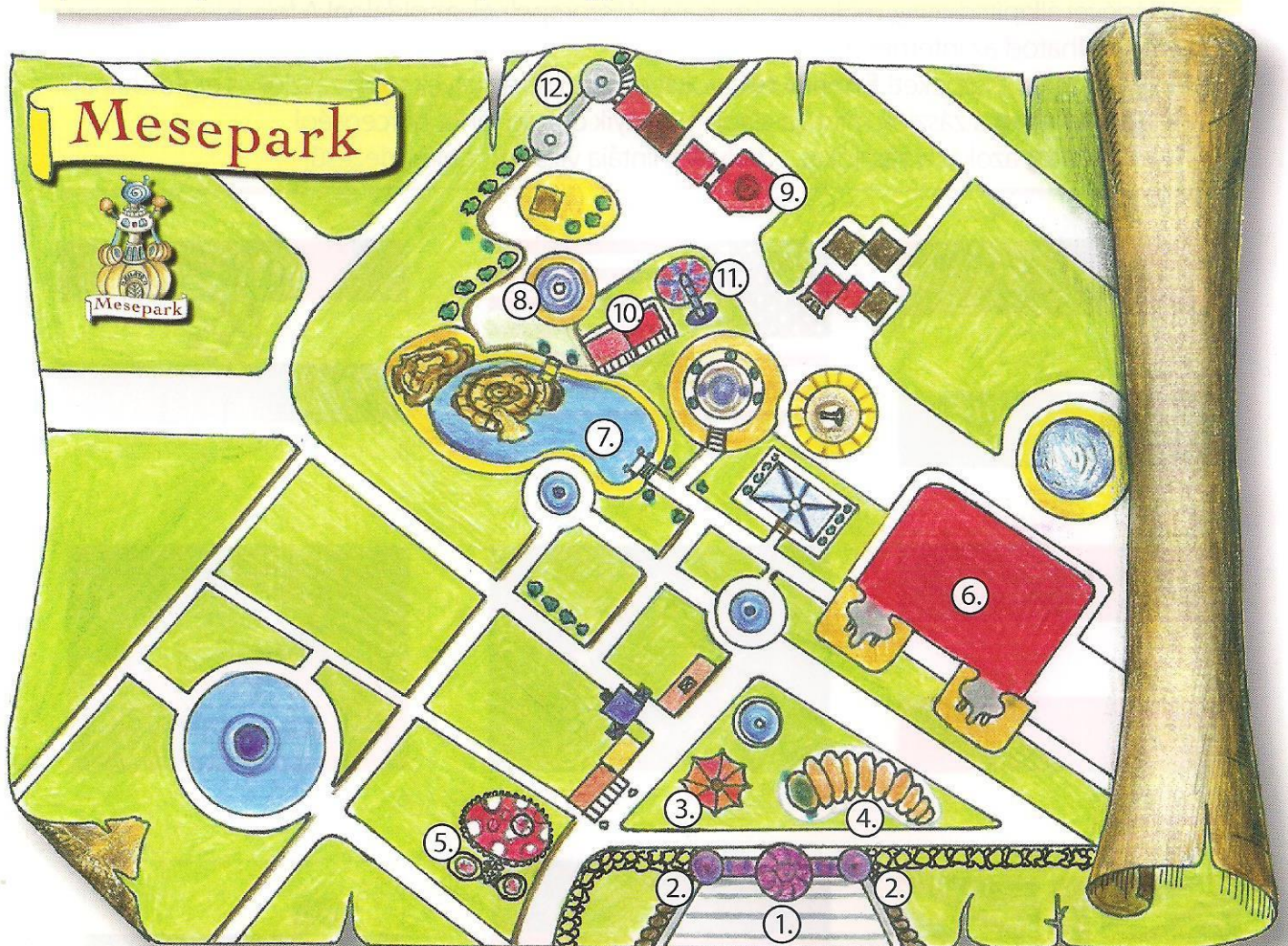

Iroda

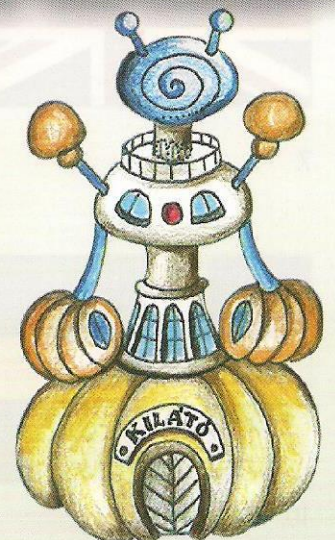
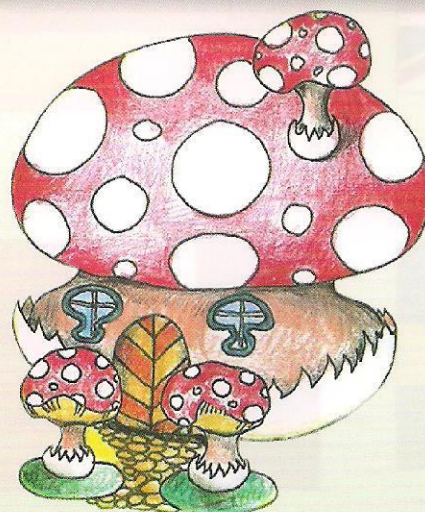
6. A látogatók a belépőjegy mellé kapnak egy térképet is, amely segíti a tájékozódásukat. **Hasonlítsd össze** a park térbeli rajzát a felülnézetből készült térképével! Állapítsd meg, milyen épületet vagy helyszínt jelölnek a számok!

7. **Keressd meg** a felülnézetű térképen a főbejáratától a kilátóig vezető útvonalat! Kövesd végig az utat az ujjaddal!

8. Képzeld magad a parkigazgató helyébe, aki éppen most fogad egy ideérkező gyermekcsoportot a bejáratnál! **Mutasd be** a parkot a gyerekeknek!

9. A Mesepark építészete sok különleges épületet tervezett ebbe a parkba, de lehet, hogy te még nála is érdekesebbeket tudnál kitalálni. **Rajzold le**, hogy te milyenek képzeld az elefántcsúszdát, a polipkörhintát, a maciházat, a nyuszicukrászdát vagy a csigapalotát!

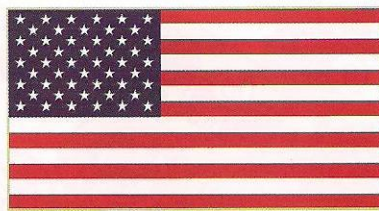
ZÁSZLÓK

Mindegyik országnak van saját zászlaja. Ezeknek színe, mintázata és formája országonként változó. Mégis vannak közös vonásaik is, például egyszerű a formájuk: általában téglalap vagy négyzet alakúak. Főleg keveretlen, tiszta, élénk színfoltokból állnak.

1. **Keress** olyan térképet vagy könyvet, amely a különböző országok zászlóit ábrázolja! Ennek segítségével állapítsd meg, mely országok zászlói szerepelnek az oldalon! A feladat megoldásához használhatod az internetet is.
2. **Figyeld meg** a képeket! **Sorold fel** azokat a színeket, amelyek több zászlón is előfordulnak!
3. **Állapítsd meg** a zászlók mintája alapján, melyik ország lehet hercegség!
4. **Keressd meg** azokat a zászlókat, amelyek mintája vízszintes elrendezésű!

1.

2.

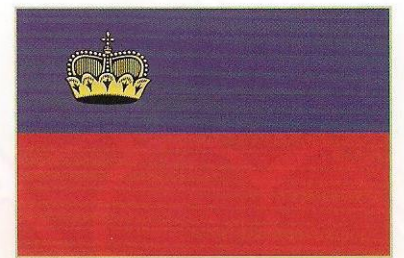
3.

4.

5.

6.

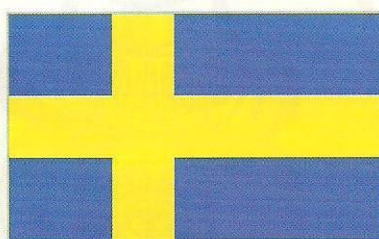
7.

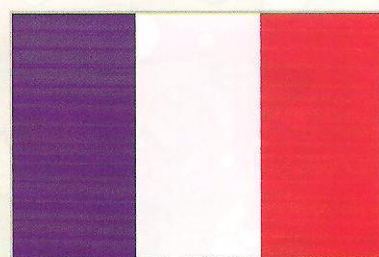
8.

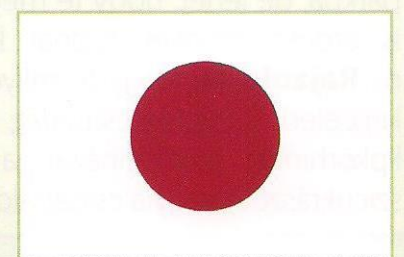
9.

10.

11.

12.

Különleges zászlók

Nemcsak országzászlók léteznek, hanem úgynevezett művész-zászlók is. A kortárs textilművészek közül többen is készítettek már olyan alkotásokat, amelyek emlékeztetnek ugyan minket a zászlókra, de a hagyományos értelemben mégsem azok. Inkább érzelmeinkre, gondolatainkra kívánnak hatni, akár csak a festmények vagy a szobrok, hiszen a művész-zászlók is műalkotások.

1. **Figyeld meg B. Csernyánszky Katalin** textilművész jobb oldalon látható zászlósorozatát! A fotón, a hozzánk közelebb eső zászlón egy állatforma alakja látható. Melyik állat ez? Milyen nézetből ábrázolta az állat testét a művész? Miből alakította ki a farokrészt?

B. Csernyánszky Katalin: *Rejtőzködő* (2005), 300 × 100 cm, középen *Évforduló* (2010), 150 × 70 cm, vegyes technika

2. **Sárváry Katalin** textiltervező művész alkotásai között is találkozhatunk varrott zászlókkal. Figyeld meg az általa készített *Gabriello* című, különleges textilképet! **Beszélgétek meg**, vajon miben hasonlít a műve az igazi zászlókra, és miben különbözik azoktól!

3. **Tervezd meg**, milyen lenne Meseország zászlaja! Érdemes elgondolkodnod azon, hogy a zászlónak ne csak a mintája és a színe legyen meseszerű, hanem esetleg a formája is.

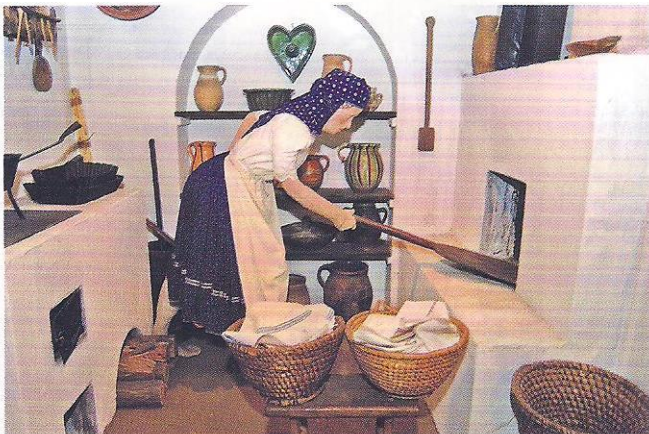

B. Csernyánszky Katalin: *Zászlók*. Egy kiállítás részlete

Sárváry Katalin: *Gabriello* (1996), 190 × 120 cm, vegyes technika

TÁRGYAK RÉGEN ÉS MA

Konyha. Palóc Múzeum, Balassagyarmat

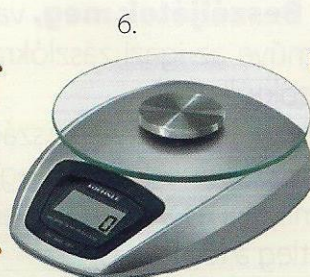
Egy modern konyha

A magyar parasztházak régebben kevés helyiségből álltak. A **pitvarból** (előtér) rögtön a konyhába lehetett belépni. A konyha fő berendezési tárgya a sárból tapasztott **kemence** volt. Ebben sütöttek és főztek. A főzőeszközöket, edényeket a nyitott polcokra tették vagy a falra akasztották.

Az előtérből általában két szoba nyílt. Az utca felé nézőt főleg a vendégek fogadására, ünnepi alkalmakra használták. Itt helyezték el a szebb holmikat, a díszes szőtteseket, az értékesebb dísz tárgyakat. A kemencével szemben alakították ki a **szentsarkot***, amelynek falára szentképeket, keresztet akasztottak, és a **házi oltár*** is ide került. Az udvar felé eső szobát eredetileg **kamrának*** használták, később a család növekedésével a kamrából fokozatosan második szoba lett, az élelmiszer és egyéb tárgyak tárolására szolgáló helyiség pedig a ház mögé került.

1. **Hasonlítsd össze** a régebbi konyhákat korunk konyháival! Melyek azok a tárgyak, amelyekkel a régi, falusi konyhákban még nem találkozhattunk, de most már elképzelhetetlen nélkülük az életünk?

2. **Sorold fel**, mire alkalmasak a fotókon látható tárgyak! **Válaszd ki** közülük azokat, amelyek párt alkothatnak! Mi lenne a mai megfelelője a pár nélkül maradt tárgynak?

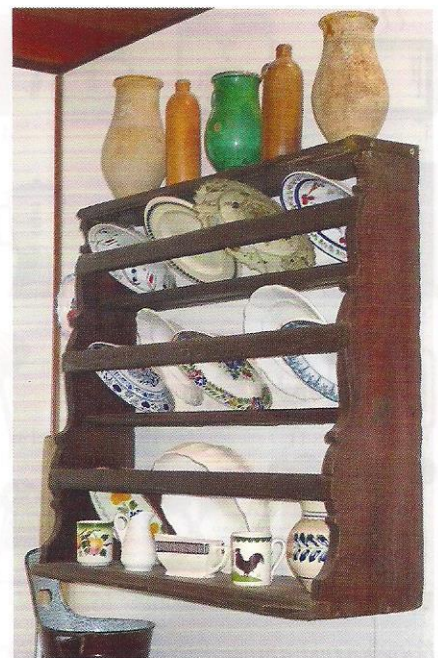

Népi kerámiák – edényfajták

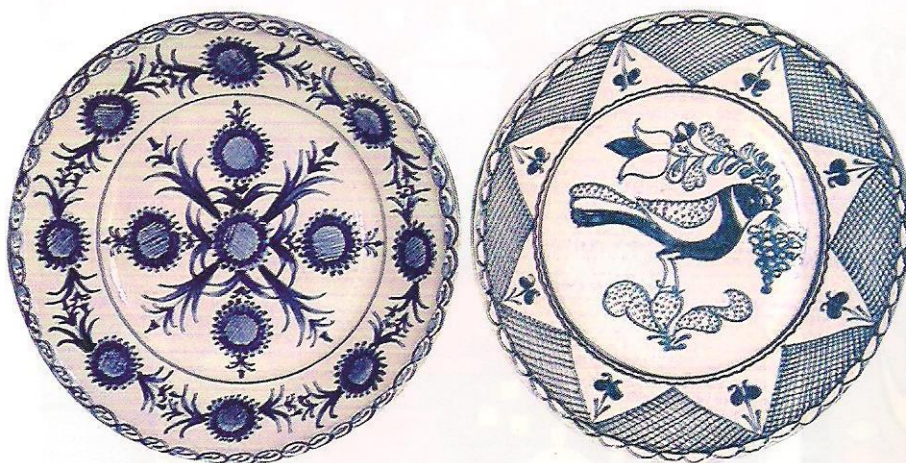
A régi falusi háztartások legfontosabb edényei az agyagból formázott **fazekak, tálak** és **tányérok** voltak. Az edényeket a **fazekasmester** (gerencsér) készítette. A lábbal hajtható eszközön, a korongon formázta meg az agyagot, azután kiégette, majd díszítette. A mázatlan edényeket csak egyszer, míg a díszes edényeket kétszer égette ki, a második égetés előtt befestette a felületüket. A mintákat írókával (vékony csőrű, kis cserépedénnyel), ritkábban ecsettel alakította ki.

A tálakat és a tányérokot nemcsak étkezéskor használták, hanem a falra akasztva szépítették is velük a konyhát, a házat. Aki nek sok edénye volt, az külön bútordarabot – például **tálast**¹ vagy **pohárszéket**² – is tartott a díszes tálak, tányérok és egyéb edényfajták elhelyezésére.

A lakásdíszként használt kerámiákat különös gondossággal pingálták ki. A leggyakrabban előforduló minta a hullámvonal, a levél, az életfa, a különféle virágok és a madárforma volt. A virágos mintát legtöbbször szimmetrikus elrendezésben festették az edényre.

Régi tálas, Rácalmás

Tálak, Göcseji Falumúzeum, Zalaegerszeg

1. **Gyűjts** díszítőmotívumokat különböző népművészeti tájegységekről származó használati és dísz tárgyakról! Készíts rajzokat néhányról!

2. **Tervezz** a gyűjtött motívumok felhasználásával, saját ötleteiddel kiegészítve egy dísztányért! A kész tányérral díszítheted a konyhátokat, vagy az iskolában az ebédlő falát!

Papírtányér festése népi motívumokkal

Anyagok és eszközök: fehér papírtányér, grafitceruza, tempera, fekete filctoll, újságpapír a pad letakarásához.*

a) Rajzold meg a tányér kompozícióját! A közepére helyezd a nagyobb, fő motívumot! A szélén kisebb, ismétlődő elemeket használj!

b) Fesd meg a mintákat!

1 tálas: a díszedények tárolására, bemutatására szolgáló bútordarab

2 pohárszék: edénytartó szekrény

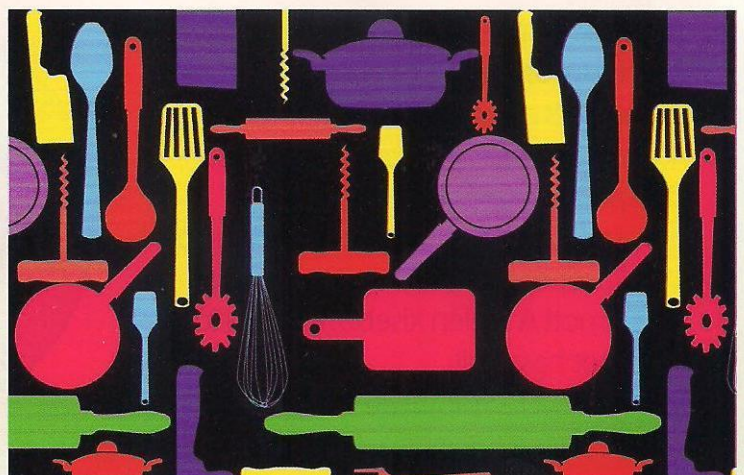
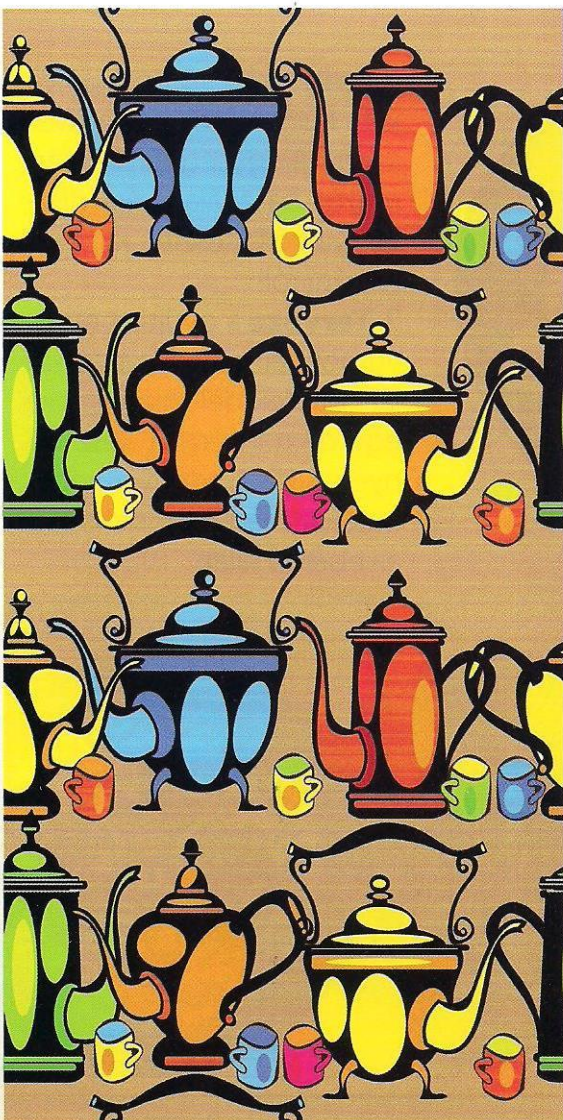
Jelek és minták

Konyhai piktogramok (egyszerűsített jelek)

A formák jellé egyszerűsített képeivel – a **piktogramokkal*** – gyakran találkozhatunk környezetünkben. Láthatjuk az utcán a közlekedést szabályozó és a tájékozódást segítő táblákon, az emblémákon, a márkajelekben, a használati utasításokon, a mobiltelefonok és a számítógépek használatakor. A kis képecskék fő jellemzője, hogy az ábrázolt formának csak a legfontosabb jellegzetességét emeli ki, de mégis mindenki számára egyértelműen felismerhető.

1. **Állapítsd meg**, milyen konyhai eszközöket ábrázolnak a sziluettként* látható piktogramok!
2. **Tervezz** egy színes kompozíciót az egyszerűsített konyhai eszközök rajzaival! Az ismétlődő formákhoz **készíts** sablont! Technika: kollázs színes papírokból.

Életre kelt tárgyak

Beszélgessetek a rajzról! Mihez készülődnek éppen a kép szereplői? **Rajzolj le** a konyhai eszközökből néhányat úgy, mintha élhének! Legyen arcuk, kezük, lábuk, sőt érzelmeik is! **Találj ki** egy mesét is a rajzodhoz, és mondd el az osztálytársaidnak! **Sorolj fel** olyan rajzfilmeket, amelyekben megelevenedett tárgyak a szereplők! **Hasonlítsd össze** a rajzfilmfigurák ábrázolását a valósággal! Milyen eltéréseket vettél észre?

Autók a valóságban és a képzeletben

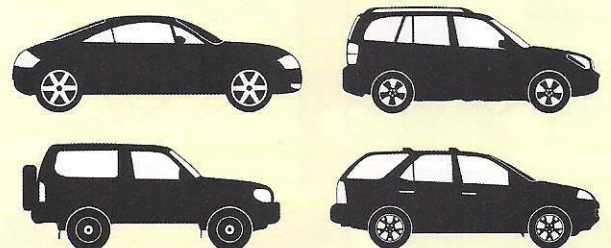
1. Előzetes feladatok: **gyűjts** képeket régi és új autókról magazinokból, könyvekből és az internetről! **Csoportosítsd** az autókat a használat alapján, például régi és új típusúak, személyautók, teherautók, versenyautók stb.

2. **Válaszd ki** a képek vagy a játékaid közül a kedvenc autódát! **Rajzold le** a látvány alapján!

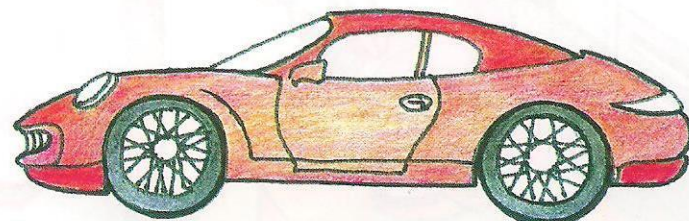
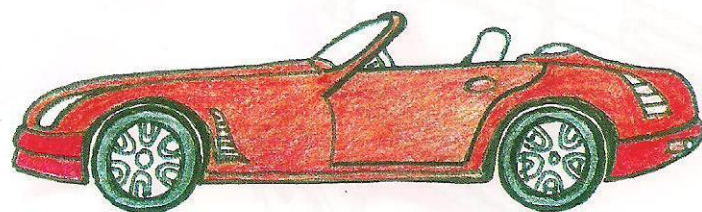
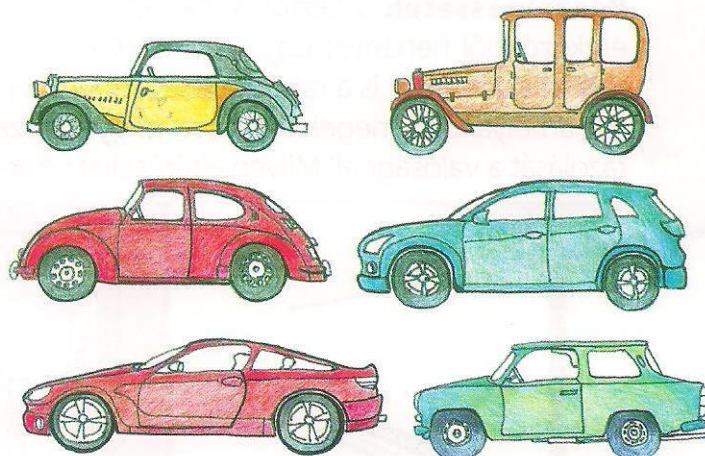
a) Vázold fel halványan az autó körvonalát! Figyelj a magasság és a szélesség egymáshoz viszonyított arányára!

b) Rajzold meg a részleteket: ajtók, ablakok, kerekek, lámpák stb.

c) Húzd át a rajzot sötét tónusú filctollal!
d) Színezd ki az autót a látottaknak megfelelően, vagy tervezd át más színűre!

4. **Tervezz** egyedi, különleges festést egy hagyományos formájú autónak! Vázold fel az autót oldalnézetből, majd díszítsd a felületét dekoratív* mintákkal és élénk színekkel!

James Rizzi:
Autókarosszéria'
egyedi mintázata. Az amerikai festőművész stílusának jellemzői: vidám témák, élénk, tiszta színek és fekete kontúrral kiemelt formák

A beszélő autó

A mesebeli történetekben gyakran találkozhatunk valóságos dolgokkal. Ilyen például, amikor a tárgyak emberként viselkednek, emberhez hasonló tulajdonságokkal rendelkeznek. Az animációs filmek készítői is olyan hatást keltenek a nézőkben, mintha a tárgyak, például az autók megelevenednének, még beszélgetni is tudnak egymással. Ilyen beszélő autók szerepelnek például a *Verdák* című filmben is.

Tervezd meg a *Verdák* című mesefilm további szereplőit!

Előzetes feladatok: keressetek autókról szóló mesés történeteket és mesefilmeket! Mondjatok példákat arra, hogy milyen szerepeket kaptak a történetekben az autók! Gyűjtsétek össze, hogy miben hasonlítanak és miben térnek el a mesebeli autók a valóságos autóktól! Találj ki egy rövid történetet a különleges autó kalandjairól, vagy folytasd a következő mesét! Szerinted milyen eredménnyel végződött a verseny?

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy versenypálya, ahol színes versenyautók küzdöttek meg rendszeresen egymással. A versenyautók között a leggyorsabb egy fekete színű volt, akit egyszerűen nem lehetett legyőzni, mindenkit messze maga mögé utasított.

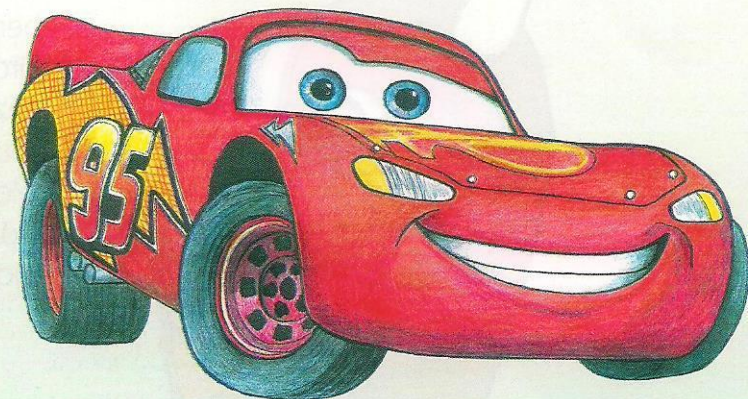
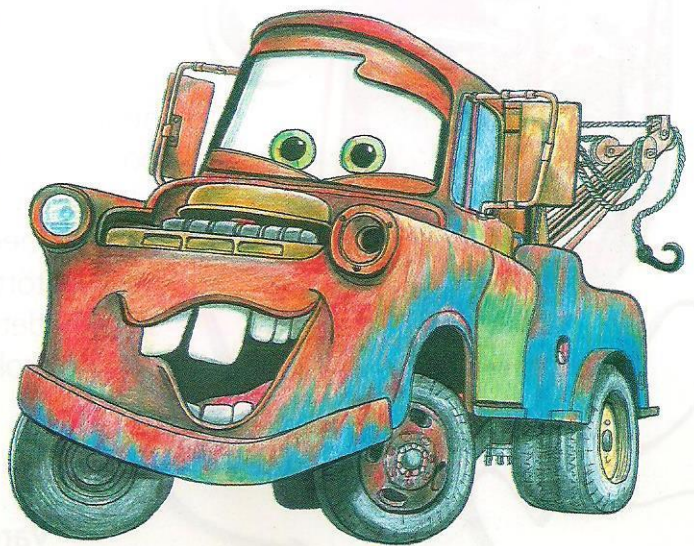
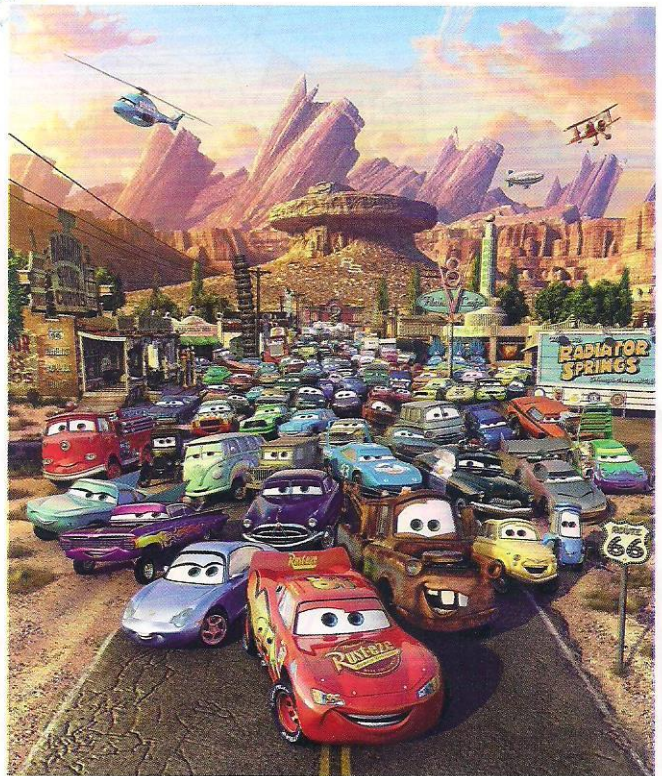
Azonban bármennyire is villámgyors és kiemelkedően ügyes volt, sajnos volt egy nagy hibája. Folyamatosan dicsekedett, piszkálta a többi versenyautót. – Én vagyok a leggyorsabb, hahaha! Nincs nálam gyorsabb a vidéken! Na, mi van, nem tudtok lehagyni? – gúnyolódott minden egyes célba érés után...

Egy napon azonban történt valami. Amikor a versenyhez készülődtek, a kapun begurult egy kis piros versenyautó, csillogó motorral, koromfekete kipufogóval, ezüstös kerekekkel felszerelve. A fekete versenyautó, amikor észrevette, rögtön odagurult hozzá:

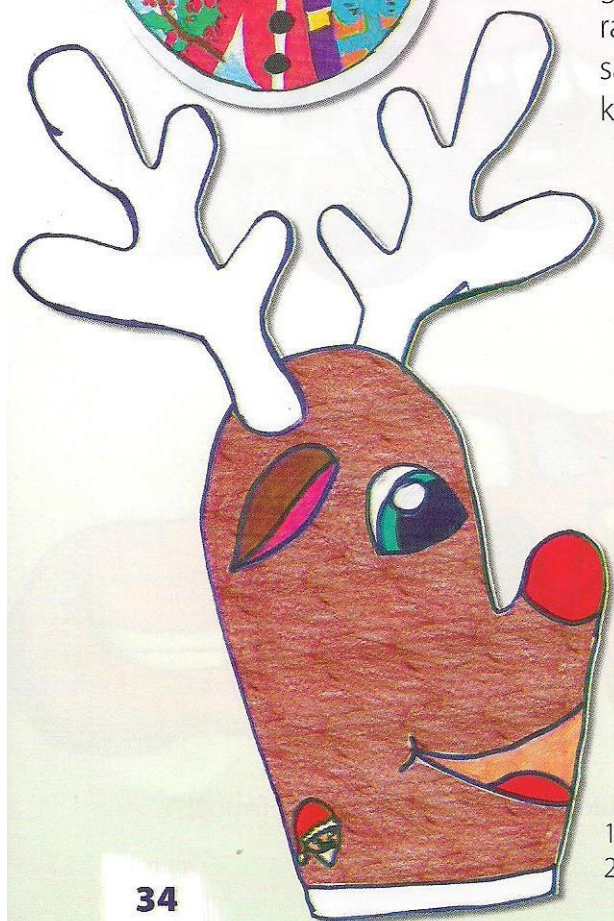
– Mit keresel itt, hékás? Ez nem ilyen kisautóknak való hely. Itt komoly verseny folyik – vetette oda gúnyosan, amire azonban a kis piros versenyautó nem válaszolt, csak csöndesen készülődött.

Amikor elérkezett az idő, felsorakoztak a startvonalhoz...

(Malter György: *A dicsekvő versenyautó*, részlet)

Mesebeli autók a *Verdák* című animációs filmből

ITT A TÉL

Minden év december 5-én este szépen kitisztított csizmát teszünk az ablakba, és izgatottan várjuk, hogy megajándékozzon bennünket is a Mikulás. Második osztályban már tanultunk ennek a szokásnak az eredetéről. Most ismerjünk meg további érdekességeket **Miklós püspök** életéről.

Szent Miklós Patara¹ városában 245-ben született, gazdag család gyermekeként. Egy járvány miatt korán elveszítette a szüleit, árván maradt. Ekkor érsek nagybátyjához költözött a város kolostorába. Olyannyira megtetszett neki az ottani élet, hogy végül ő is pap lett. Később Myra² (müra) városában püspökké választották.

Püspöki éve alatt a legfontosabbnak a gyermekek és a szegények megsegítését tekintette. Szüleitől örökölt vagyonát rájuk költötte, miközben tanította őket, és a szeretet fontosságát hirdette nekik. Tudtátok-e, hogy Szent Miklós a gyermekek, a diákok és a tengerészek védőszentje is?

Varga Liliána: *Ho ho ho hóóó!*

Mikulás járt az udvaron,
benézett egy kis ablakon.
Piros orral, teli zsákkal
nézte: álmod hogyan szárnyal.
Tett le reményt, édes álmot,
lélekben nyíló virágot.
Odaadta, amit lehet:
mosolyt, békét, szeretetet.

1 Patara: egy ókori város, ma Törökországban található
2 Myra: Törökország déli részén található város

Mikuláskesztyű készítése

Anyagok és eszközök: A/4-es műszaki rajzlap, grafitceruza, filctoll, színes ceruza, olló, ruhaszáritó csipeszek, piros kötözőszalag.

- Rajzold fel a lapra a kesztyű körvonalát! Legyen olyan magas, mint a lap!
- Díszítsd a kesztyű felületét a télhez és a Mikuláshoz illő mintákkal, jelenetekkel!
- Csak akkor vágd ki a formát a lapból, ha készen vagy a színezéssel! Hagyj a körvonal mentén egy vékony fehér sávot!
- Készítsetek közös dekorációt a kesztyűkből! Feszítsetek ki egy piros szalagot az osztályteremben, majd csipeszsel rögzítsétek rá a kesztyűket!

Rénszarvas ajtódísz készítése

Anyagok és eszközök: barna és piros papír, műszaki rajzlap, szalag a masnihoz és az akasztóhoz, fekete filctoll, olló, ragasztó.

- Hajtsd félbe a barna, a fehér és a piros lapokat! A barnára rajzold fel arénszarvas fejének, a pirosra az orrának a felét, és vágd ki mindkettőt!
- A fehér rajzlapra az agancs körvonalának felét kell rárajzolnod, majd kivágnod. A maradék fehér lapból vágj ki két kört is, azok lesznek a szemei! Ragaszd össze a fej részeit! Filctollal rajzold meg a száját és a szemeit!
- Végül ragaszd fel az akasztót! A hurok végeit rejtse el a masni alá!

Karácsony ünnepe

A legjobban várt keresztény ünnep a karácsony. Ezekben a napokban Jézus születésére emlékezünk. Amikor Jézus megszületett Betlehemben, fényes csillag ragyogott fel az égen, hogy a várva várt eseményt mindenkinek hírül adja. Az újszülött Megváltót hamarosan meglátogatták a környéken tanyázó pásztorok, majd később a napkeleti bölcsek („háromkirályok”) is.

A művészek gyakran ábrázolták azokat az eseményeket, amelyek Jézus születéséhez kapcsolódnak. A festményeken a bibliai történet három részletét láthatjuk: Jézus születését, a pásztorok imádását és a királyok imádását.

1. Jézus születése

Nézzük meg együtt, hogyan örökítette meg Moulins-i mester Jézus születését! A történet helyszíne egy istálló. A kép középpontjában a kék ruhába öltözött Mária térdel. Átszellemült arccal hajol a jászolban¹ fekvő ruhátlan kiseddel fölé. A kép bal szélén férje, Szent József imádkozik, a kép jobb oldalán pedig a kép megrendelője látható a vörös színű bíborosi² öltözetben. Rangját a kép jobb felső sarkába festett címer és a bojtos bíborosi kalap is jelzi. A jászol előtt angyalok imádkoznak. A háttérben a pásztorok kíváncsiskodnak, mögöttük a végtelennek tűnő betlehemi tájat látjuk.

Moulins-i mester (muleni): *Jézus születése* (1480 körül)

1 jászol: az istállóban álló vályúszerű etető

2 bíboros: pápaválasztó joggal rendelkező egyházi személy

2. Pásztorok imádása

Az angyalok viszik az örömhírt a környéken tannyázó pásztoroknak, hogy megszületett a Megváltó. A hír hallatán a pásztorok gyorsan útra keltek és megtalálták Máriát, Józsefet és a jászolban fekvő gyermeket. Leborultak a kisdéd előtt, és imádkoztak hozzá.

Az egyik legismertebb karácsonyi népszokás a **betlehemes játék**, amelynek szereplői házról házra járva eléneklik, eljátsszák Jézus születésének történetét. A főszereplő egy öreg, nagyot halló pásztor, akinek félrehallásai, tréfái színesítik az előadást. Egy másik szereplő a bibliai Betlehem istállóját jelképező makettet* viszi, a többiek pedig angyalnak, pászornak, Máriának és Józsefnek öltözve vesznek részt a jelenetben. A pásztorok általában kifordított szőrmebecset¹ viselnek. A ház lakói örömmel várják, és az előadás végén meg is vendégelik a betlehemezőket.

3. Királyok imádása

A háromkirályok vagy napkeleti bölcsek története így szól: *„...a csillag, amelyet napkeleten láttak, vezette őket, míg végre meg nem állt a hely fölött, ahol a gyermek volt... Bementek a házba és meglátták a gyermeket anyjával, Máriával. Leborultak és hódoltak neki, majd elővették kincseiket, s ajándékot adtak neki: aranyat, tömjént és mirhát.”*

A három bölcs neve Gáspár, Menyhért és Boldizsár. Ők jelképezhették a három életszakaszt, az ifjúkort, az érett férfikort és az öregkort, vagy az akkoriban ismert három földrészt, Ázsiát, Európát, Afrikát is. Egyes országokban a karácsonyi ajándékozás a „háromkirályok” emlékét őrzi.

1. **Beszélgétek meg** a három történetet bemutató festmények jellegzetességeit! Nevezzétek meg a szereplőket, és a történethez tartozó jellegzetes részleteket! Soroljátok fel, hogy kiket látunk az előtérben! **Keressétek meg**, milyen részletekkel jelezték a festők, hogy a történetek helyszíne egy istálló!

2. **Nézz utána** a *Magyar értelmező kéziszótárban* a következő szavak jelentésének: arany, tömjén, mirha!

Bartolomé Esteban Murillo (muriijó): Pásztorok imádása (1630)

Geertgen tot Sint Jans (hérthen tot sen jansz): Királyok imádása (15. század)

¹ szőrmebecs: bélelt, rövid, szőrmés télikabát

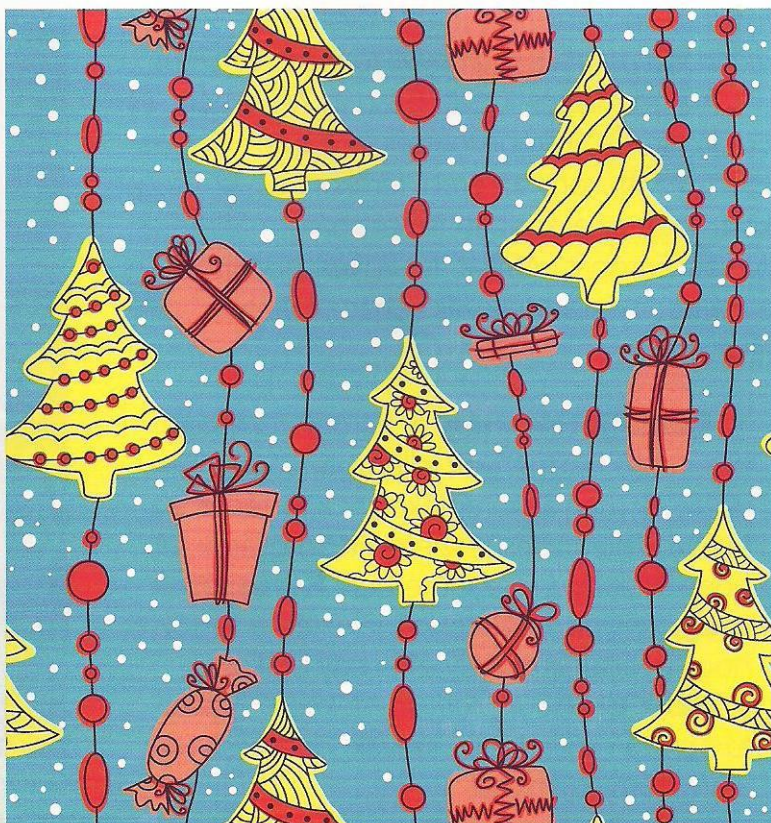
A karácsony jelképes formái

Már több héttel karácsony előtt megkezdődik az ünnepi készülődés. Ez a várakozásteli időszak az **advent** (az „érkezés”). Feldíszítik az utcákat, az üzleteket, az intézményeket, az iskolákat, és a szobákba is bekerül az adventi koszorú. Mindenki várja az ünnep estéjét, nemcsak az ajándékok, hanem a családi együttlét miatt is.

Régi szokás, hogy karácsonyra jelképes formákkal és jelenetekkel díszített képeslapokat küldünk a rokonoknak, a barátoknak és az ismerősöknek. Az üdvözlőlapok többnyire bibliai jeleneteket, angyalakat és díszes karácsonyfát ábrázolnak. Ma már egyre többen e-mailben (ímélben, elektronikus levélben) küldik a jókívánságokat, de általában az online* (onláj) levélhez is csatolnak karácsonyi hangulatot kifejező képeket vagy rajzokat. Kedves meglepetés lehet egy saját készítésű rajz is.

1. **Gyűjtsétek össze** közösen a karácsonyt jelképező mintákat!
2. **Készíts** karácsonyi képeslapot, fenyődíszet, ablakdíszet, vagy tervezz ismétlődő motívumokkal karácsonyi csomagolópapír-mintát! Válassz a 38–41. oldalon található feladatok közül!

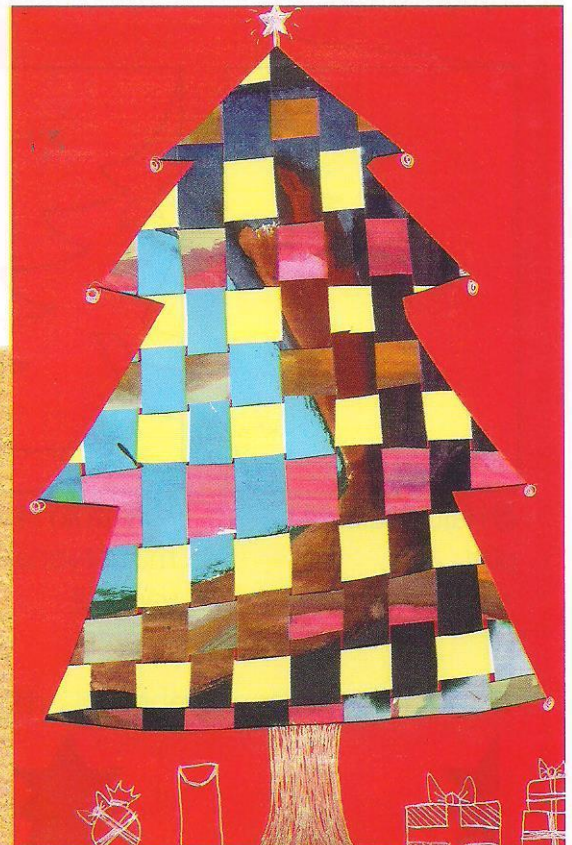
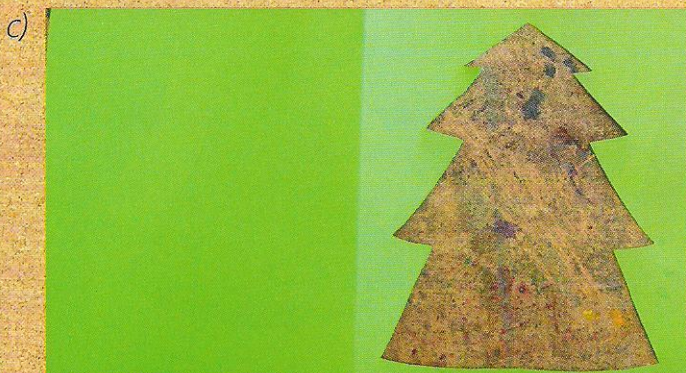
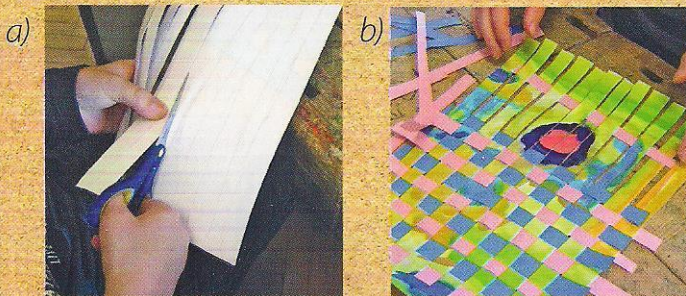
Karácsonyi díszítés

A szövés a textilanyagok előállításának ősi mestersége. Alapanyaga a fonal. A technika lényege, hogy a hosszában kifeszített fonalak közé vízszintes irányban fonalakat vezetnek, azaz szőnek bele. A papírszövés esetén a fonalakat színes papírcsíkokkal helyettesítjük. **Kövesd** lépésről lépésre a technika leírását! Készíts ezzel a technikával faliképet vagy képeslapot!

Papírszövés

Anyagok és eszközök: színes papír alaplapnak és színes papírcsíkok a szövéshez, olló, folyékony ragasztó.

- Válassz a tervezett formának megfelelő alakú és színű színes papírt alaplapnak! (Lehet készen kapható színes papír, de használhatsz egyedileg festett, színárnyalatot is.) Vágd fel függőleges irányban a lapot 1-2 cm széles sávokra! Ügyelj arra, hogy felül ne vágd végig!
- Vagdoss az alaplaptól eltérő színű papírokból keskeny sávokat! Ezeket fűzd át az alaplap csík-jain! Az újabb sávoknál figyelj mindig arra, hogy ahol az előző sáv felül volt, a következő sáv mindig alul legyen!
- Készíts a karácsonyt jelképező fenyőfa kivágásával keretet a szövésnek! Más formájú keretet is készíthetsz, például csillag, harang, angyalka.
- Ragaszd a keretet a papírszövésre!

Benedék Zorka, Lantai Lili: Karácsonyfa papírszövésrel. Felsőörs, Malomvölgy Általános Iskola (tanár: Mosonyi Emese)

Ablakdíszek papírokból

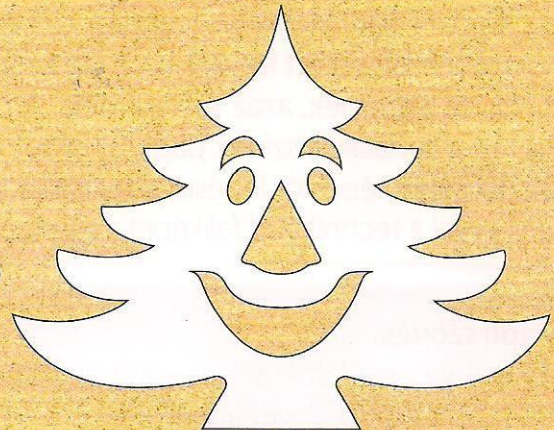
Anyagok és eszközök: fehér fénymásolópapír (vagy színes lapok), ceruza, vonalzó, olló és cellux.

a) Hajtsd félbe a papírt!

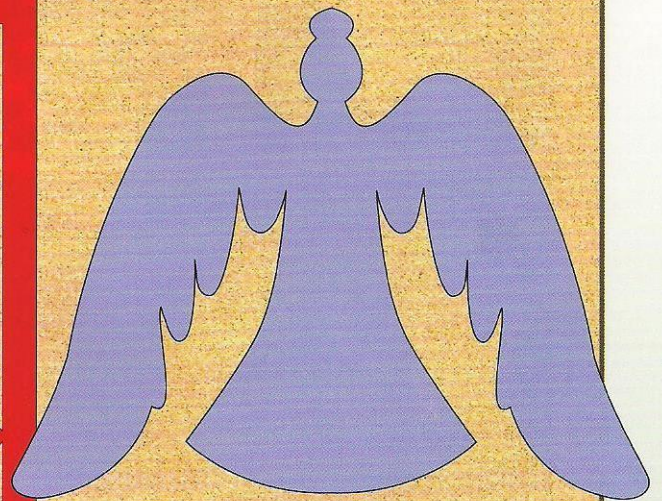
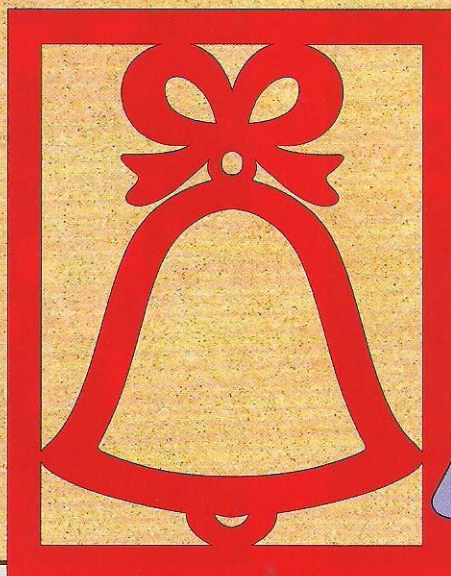
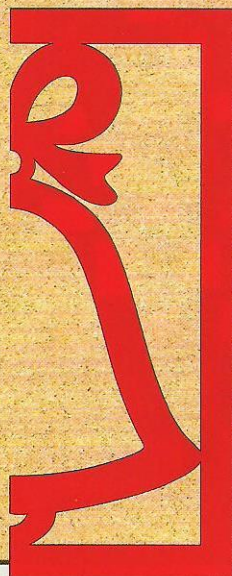
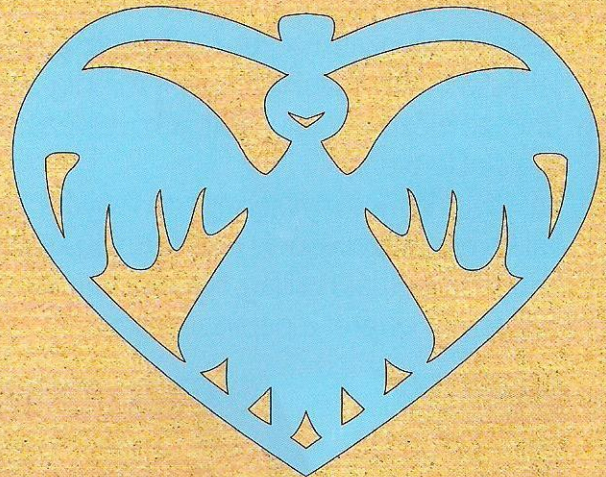
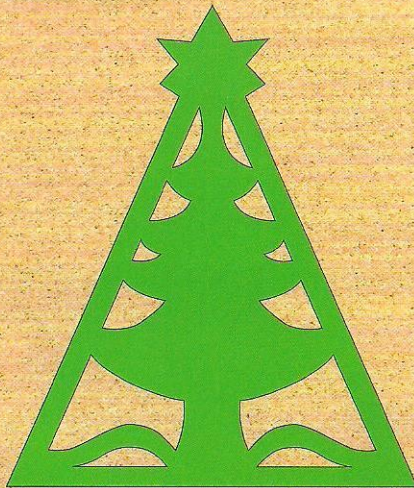
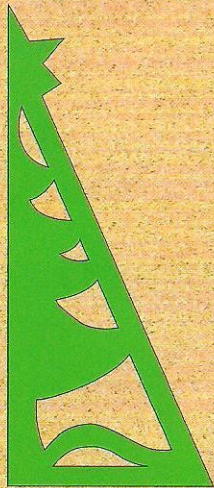

b) Rajzold rá a forma körvonalait, majd vágd ki!

c) Nyisd szét, és már ragaszthatod is az ablakra!

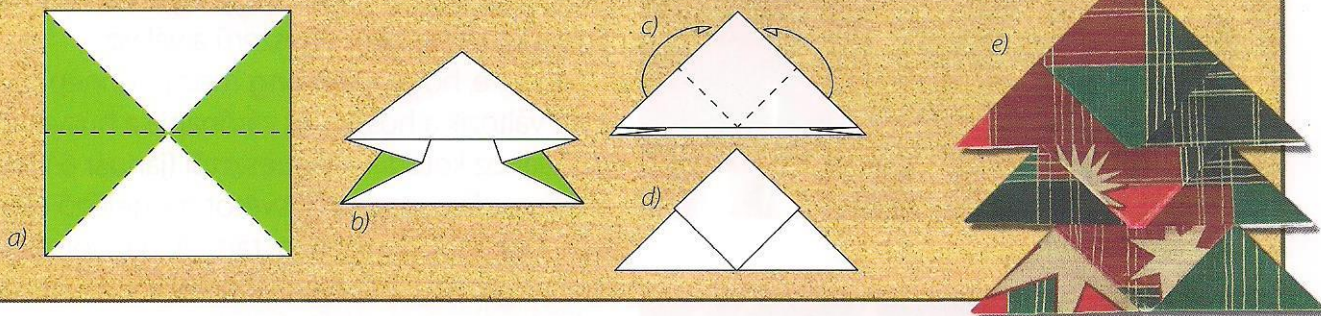
Bemutatunk néhány további ablakdíszötletet is.

Üdvözlőkártya papírhajtogatással

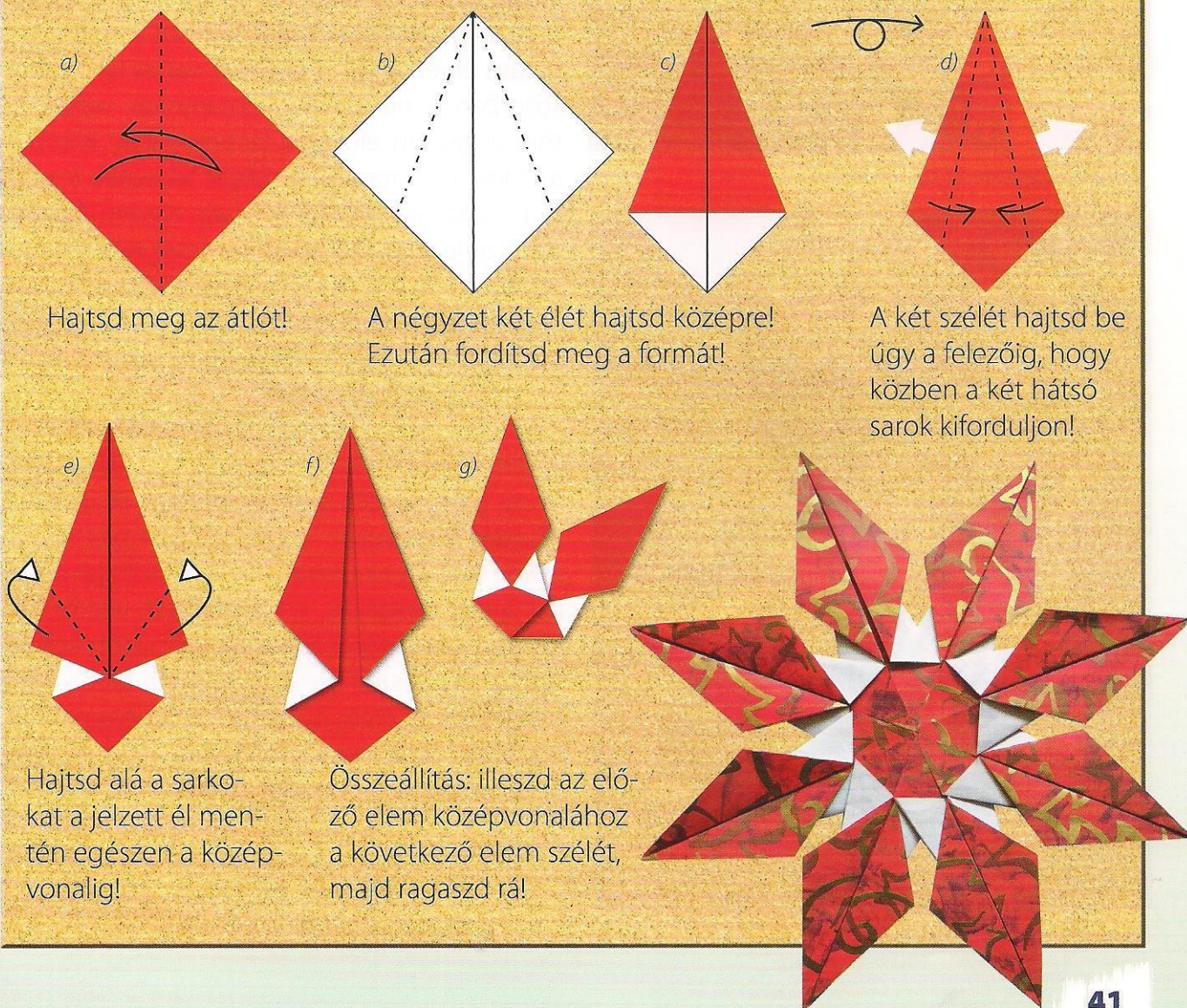
Anyagok és eszközök: 3 darab 7 × 7 cm-es színes karácsonyi csomagolópapír, karton, ragasztó, olló.

- Készítsd el a jelölőhajtásokat (átlókat, felezőegyenest)!
- Hajtsd hátra a felezőegyenest mentén a négyzetet úgy, hogy a színessel jelzett részeket közben nyomd befelé!
- c-d) A jelölt vonal mentén élezd le a formát, majd hajtsd a felső lap alá!
- A formákat csúsztasd egymás alá, majd ragaszd rá egy színezett kartonra!

Origami ablakcsillag

Anyagok és eszközök: 8 db 12 × 12 cm-es, két oldalán különböző színű vagy karácsonyi mintás színes papír.

ITT A FARSANG

Mohácsi busók

Jelmezesek a velencei karneválról

Egy jelmezes a velencei karneválról

Amikor elérkezik a farsang ideje, felmerül egy fontos kérdés: milyen jelmezt viseljek ebben az évben a jelmezbálon? Legyek angyal hatalmas szárnyakkal, esetleg rémisztő szellem, vizek tündére, szórakozott tudós vagy egy harcos lovag? Erre a kérdésre nem egyszerű a válasz.

Tudod-e, hogy a **farsang** mozgó ünnep? Évről évre változik a hossza, és zárónapja a húsvét időpontjához kötődik. Vízkeresztől (január 6.) hamvazószerdáig, azaz a húsvétot megelőző 40 napos nagyböjt kezdetéig tart. A hagyományok szerint gazdag, bőséges lakomákkal, mulatozással búcsúzunk a téltől, és örömmel várjuk a tavaszt. Régen ilyenkor tartották az esküvőket is. Az egyik híres népszokásunk, a **mohácsi busójárás** is a télbúcsúztatás szokását őrzi.

Magyarországon a farsangi szokások a középkorban honosodtak meg. Számos idegen nép hatása érvényesült bennük. A városi lakosok elsősorban a német hagyományokat vették át, míg a gazdag előkelők (arisztokraták) körében az olasz és a francia szokások terjedtek inkább el. Ez utóbbira bizonyíték a latin eredetű **karnevál** (*carne vale*) szó átvétele, amelynek jelentése: 'ég veled, hús'. Az elnevezés a farsang utolsó napjára, húshagyókeddre utal, ugyanis a következő naptól – hamvazószerdától – kezdve már tilos volt húst fogyasztani.

Az olaszországi **velencei karnevál** világhírű. A várost minden évben számos turista keresi fel, hogy megcsodálhassák a tollakkal, ékkövekkel díszített maszkokat viselő, színpompás jelmezekbe bújt felvonulókat. A maszkok és jelmezek azt a célt szolgálják, hogy elrejtsek viselőjüket, így kedvükre szórakozhatnak, szabadon bolyonghatnak, hiszen senki sem ismeri fel őket. Az emberek úgy érzik, hogy ha álarcot öltenek, akkor olyan oldalukat is megmutathatják, amelyeket egybként mások előtt elrejtene.

Képzeld magad a velencei karnevál felvonulói közé! **Meséld el**, milyen jelmezeket, maszkokat viselnek az emberek!

Stíluspárok keresése

1. A rajzok ókori görög színházi maszkokat, velencei karneváli álarcokat és magyarországi busómaszkokat ábrázolnak. **Figyeld meg** az álarcok jellegzetességeit, és keresd meg az összetartozókat! Mely tulajdonságok alapján párosítottad az álarcokat?
2. Nagyítsd ki az egyik rajzot, és **színezd** az elképzelésed szerint!

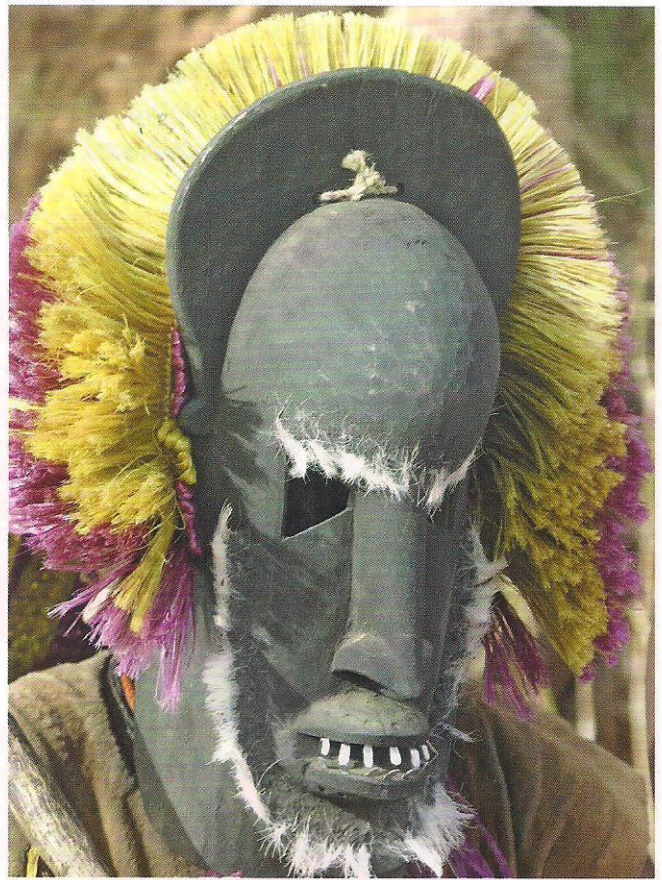

Afrikai álarcok

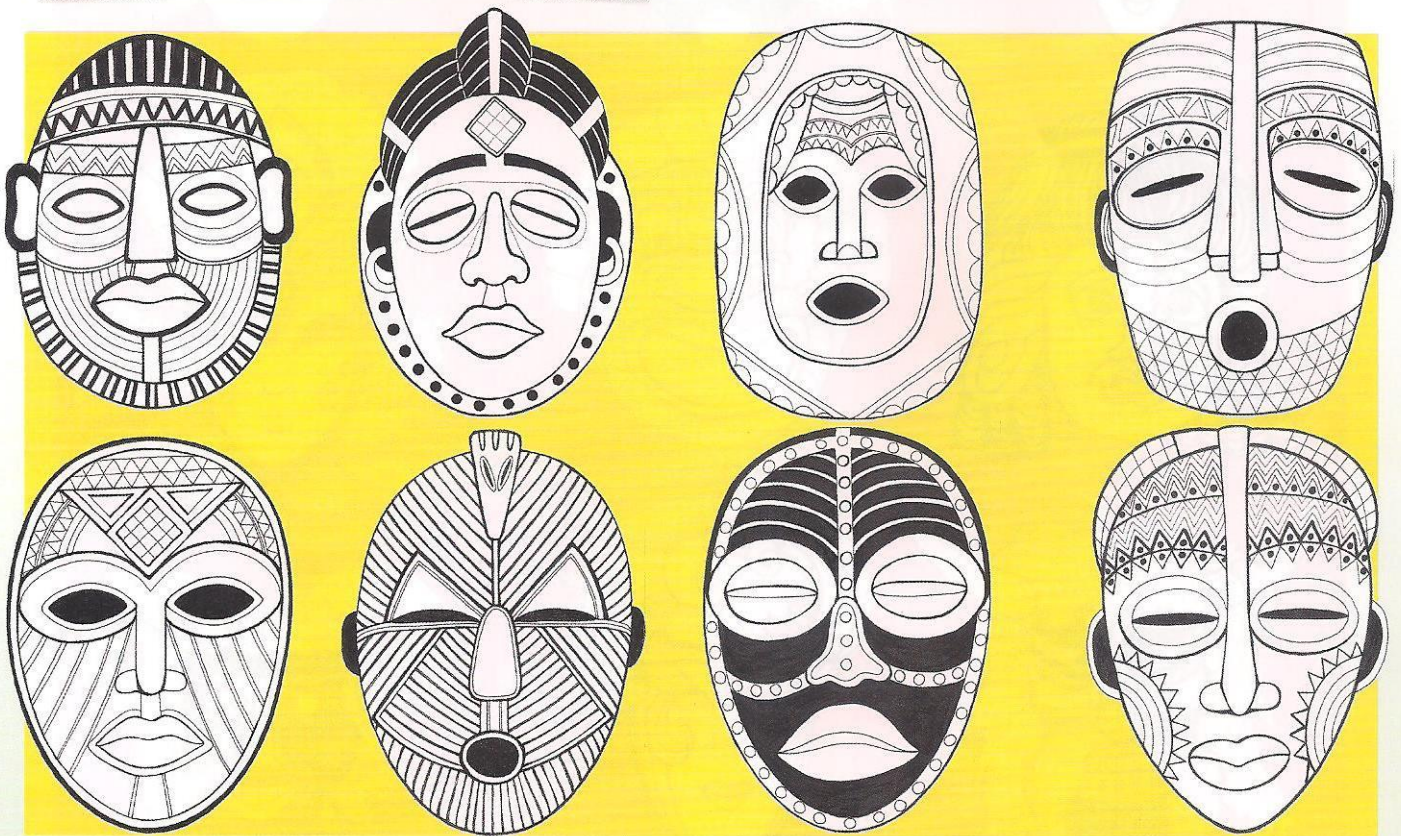
Az afrikai kontinens országaiban az álarcokat különböző szertartásokon használták. A jelmezbe öltözött, álarcot viselő táncosok fontos szerepet töltek be a felnőtté avatás szertartásán, a gyógyulást elősegítő varázsszertartásokon, a gonosz szellemek elűzésében és a jövőmondásban. Egyes törzsek még napjainkban is őrzik az álarcos szertartások szokásait.

Az egész arcot takaró álarcok közös jellemzői: egy függőleges tengelyre szimmetrikusak, az arcot szemből nézetből ábrázolják; az arcvonások általában nem követik a valóságot; többnyire fából faragják, a felületüket pedig általában vésett rajzolattal, élénk színekre festett dekoratív mintákkal, gyöngyökkel és apró csigákkal díszítik.

1. Olvasd el az afrikai álarcokról szóló olvasmányt! **Gyűjtsétek össze** közösen a képen és a rajzokon látható álarcok jellemzőit!
2. **Keress** az interneten más afrikai álarcokat is! **Készítsd** el az egyik afrikai álarcrajz színtervét!

Nyugat-afrikai álarcos

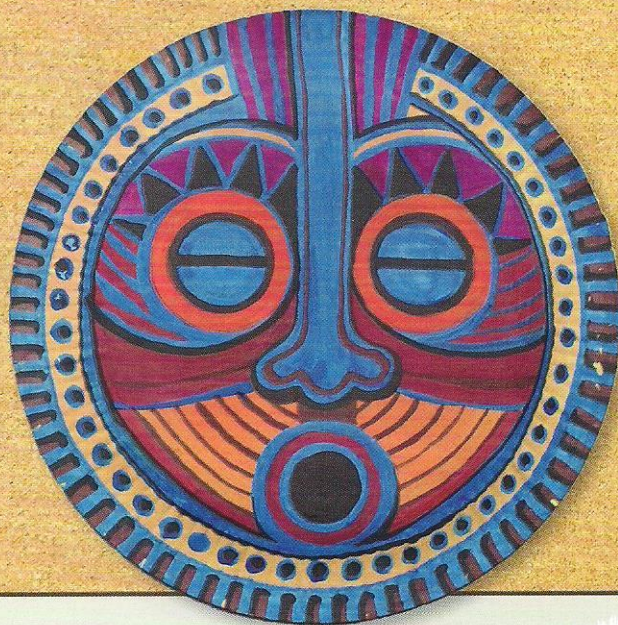
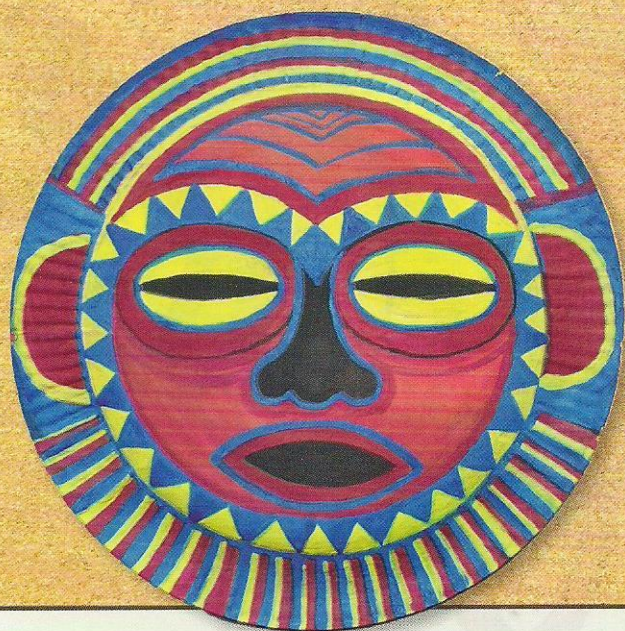
Afrikai álarcokról készült rajzok

Álarcok papírtányérból

Teremtsetek farsangi hangulatot álarcokból összeállított dekorációval! A tervezés előtt tanulmányozzátok a 42–45. oldalon látható rajzokat és fotókat! Olvassátok el közösen a papírból készített álarc leírását!

Anyagok és eszközök: papírtányér, grafitceruza, filctoll vagy tempera, színes fonalak vagy színes papírcsík.

1. Készíts ötletterveket a megismert farsangi álarcok jellegzetességeinek felhasználásával! Alkalmazz körkompozíciót!
2. Ha filctollal dolgozol, akkor a munka menete a következő: rajzold fel grafitceruzával a papírtányérra a függőleges felezővonalat (ez lesz az álarc szimmetriatengelye)! Vázold fel szimmetrikus elrendezésben az álarc fő részeit (szem, orr, száj)! Húzd át fekete filctollal először a felvázolt fő részleteket, majd rajzold meg a díszítőmintákat is! Színezd ki élénk színekkel az egész maszk felületét!
3. Ha temperával dolgozol, akkor a munka menete a következő: ferd át az egész tányért egy színnel! A festék száradása után halványan vázold fel a fő részleteket grafitceruzával! A festést is az álarc fő részleteivel kezd, majd fokozatosan haladj az apróbb díszítőmotívumokig! Az elkészült álarcokhoz ragaszthatsz színes papírcsíkokat, tollakat, színes fonalakat vagy spárgát.

Udvari bolondok régen, bohócok ma

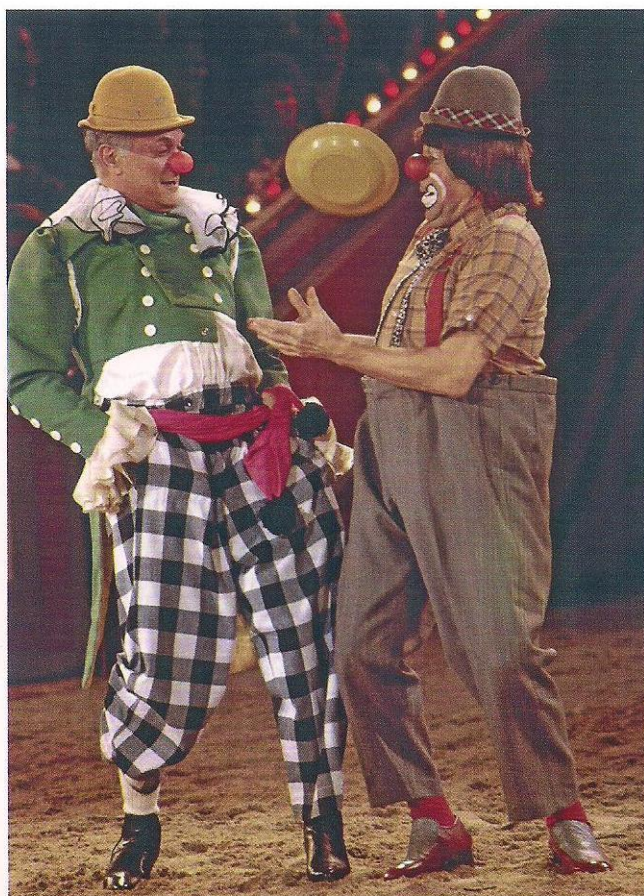
A középkorban az uralkodók és az előkelő személyek udvari bolondot tartottak. Feladatuk hasonló volt a mai humoristák munkájához. Ők szórakoztatták a ház népét különböző vaskos tréfákkal. Nemcsak másokat figuráltak ki, hanem saját magukat is. Aki pedig a vicceken megsértődött, az saját magát tette nevetségessé.

1. **Keress** olyan filmet, mesét, verset, regényt, melyekben udvari bolondok is szerepelnek! Mondd el és **játszd el**, hogyan viselkednek a történetekben!

2. **Gyűjts** bohócokat ábrázoló képeket! Jellemezd a testtartásukat és az öltözetüket! Hogyan változtatják meg a sminkeléssel az arcukat?

3. **Indokold meg**, hogy miért lettek a bohócok a cirkuszi előadások, a farsangi jelmezbálok kedvelt figurái!

4. **Tervezd meg** egy vidám bohóc tarka jelmezét! Tetszőlegesen választható színes technikával dolgozz! Például készítsd el a következő oldalon lévő leírás alapján a tornázó bohócot!

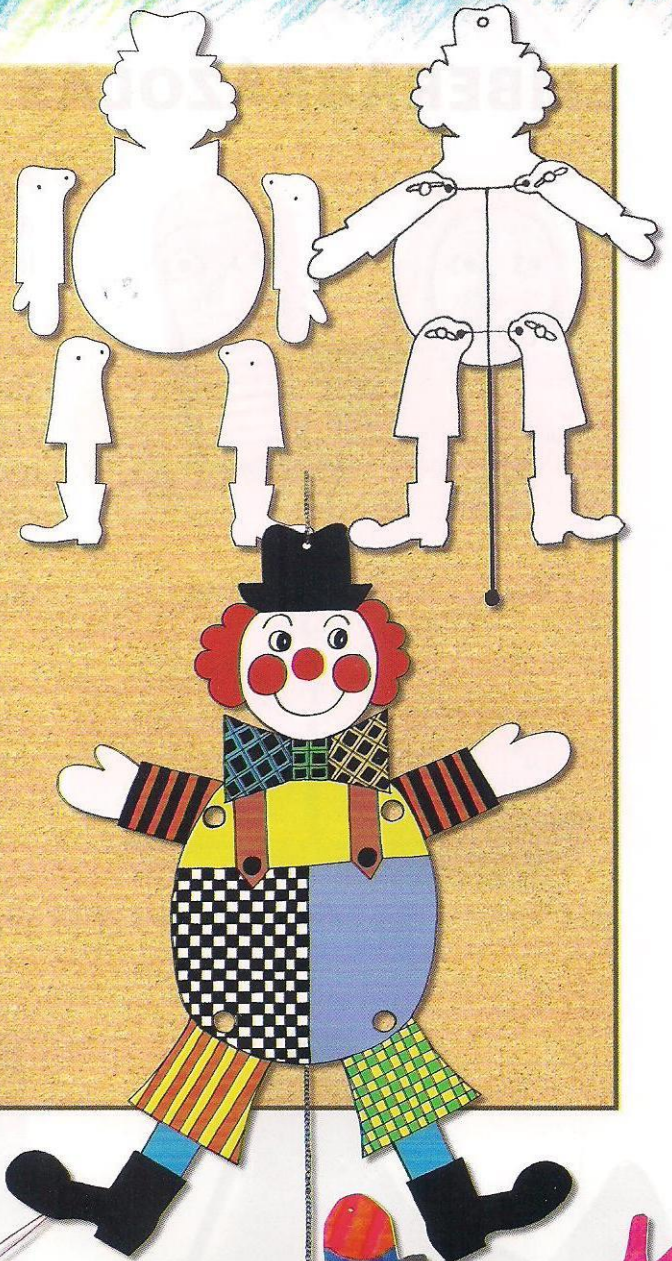
Bohócok egy cirkuszi előadáson

Tornázó bohóc

Anyagok és eszközök: fehér vagy színes karton, 4 db miltonkapocs, fonal, olló, a mintázáshoz filctoll vagy festék.

- A forma 5 részből áll. Rajzold meg a törzset a fejjel egy darabból, majd a két kart és a két lábat külön! Vágd ki a formákat! A rajzon látott bohóctól eltérő formát is tervezhetsz (például macit, tornázó királyfit).
- Díszítsd a testrészeket!
- Fúrd ki ollóval vagy egy szöggel a végtagok és a törzs összeillesztéséhez szükséges lyukakat! Előtte celluluszal erősítsd meg a lyukak helyénél a papírt!
- Rögzítsd a karokat és a lábakat a testhez miltonkapoccsal (vagy egy spárgacsomóval)! Ne legyen túl szoros, mert így könnyebben tud mozogni!
- A kezek és a lábak végén szúrj egy-egy lyukat, majd fonallal kösd össze egymással a karokat és a lábakat! A karok az összekötéskor ferdén, a lábak pedig egyenesen lógnak lefelé!
- A függőleges húzószinórt kösd össze mindkét vízszintes fonallal!

A tornázó bohócokat a győri Apor Művészeti Iskola tanulói készítették (tanár: Turóczy Zoltánné)

EMBERÁBRÁZOLÁS

Sumeri emberpár (Kr. e. 3. évezred), gipszkő

Az emberi test ábrázolása már évezredek óta témája a művészeteknek. A szobrokon és a festményeken különböző típusú embereket látunk. Nem tudjuk, hogy milyenek lehettek a valóságban! Nem örökítették meg őket élethű felvételek, ugyanis régen nem volt még fényképezőgép és filmfelvevő kamera. Lehet, hogy szépek és arányos testalkatúak voltak, mi mégis sokszor furcsának látjuk őket. A történelem során a szépségideálok is folyton változtak: egyes korszakokban a kövérséget tartották szépnek, más időszakokban pedig a soványság jött divatba.

1. **Beszélgessetek** az itt látható szobrokról és a festményről a következő szempontok alapján! Mi a téma? Milyenek a szereplők a valósághoz képest? Mit fejeznek ki az arcok és a mozdulatok?
2. **Lépj be** képzeletben a *Testvérek* című **képbe!** Gondold magadat a kislány vagy a nagylány helyébe, és szólaltasd meg őket! Vajon miről beszélgetnek? Mit fejez ki az átlós kompozíció*?

Alexander Archipenko (alekszandr arhipenko):
Bokszmérkőzés (1913), bronz

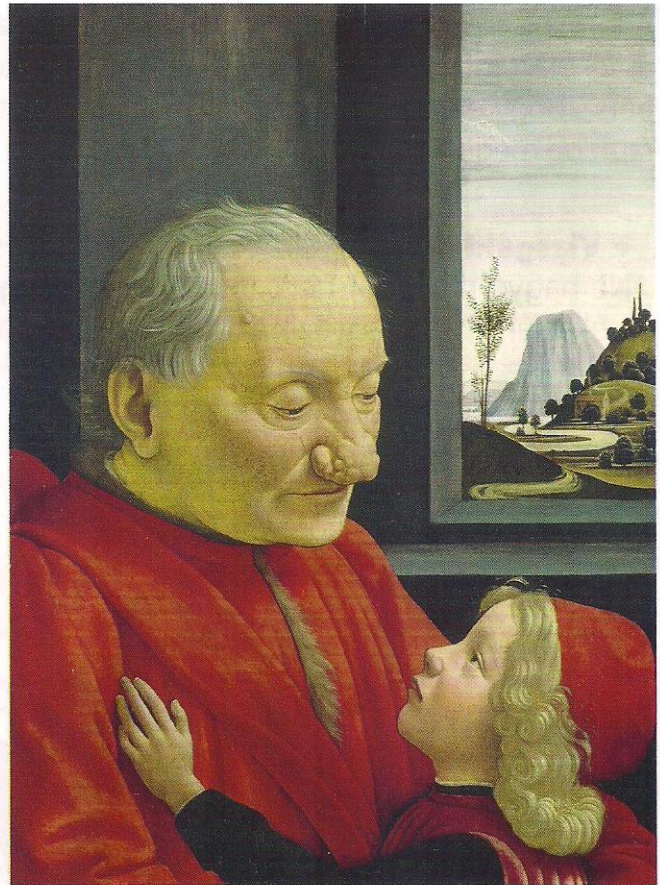

Fényes Adolf: *Testvérek* (1906), olaj, vászon, 120,5 x 101 cm,
Magyar Nemzeti Galéria

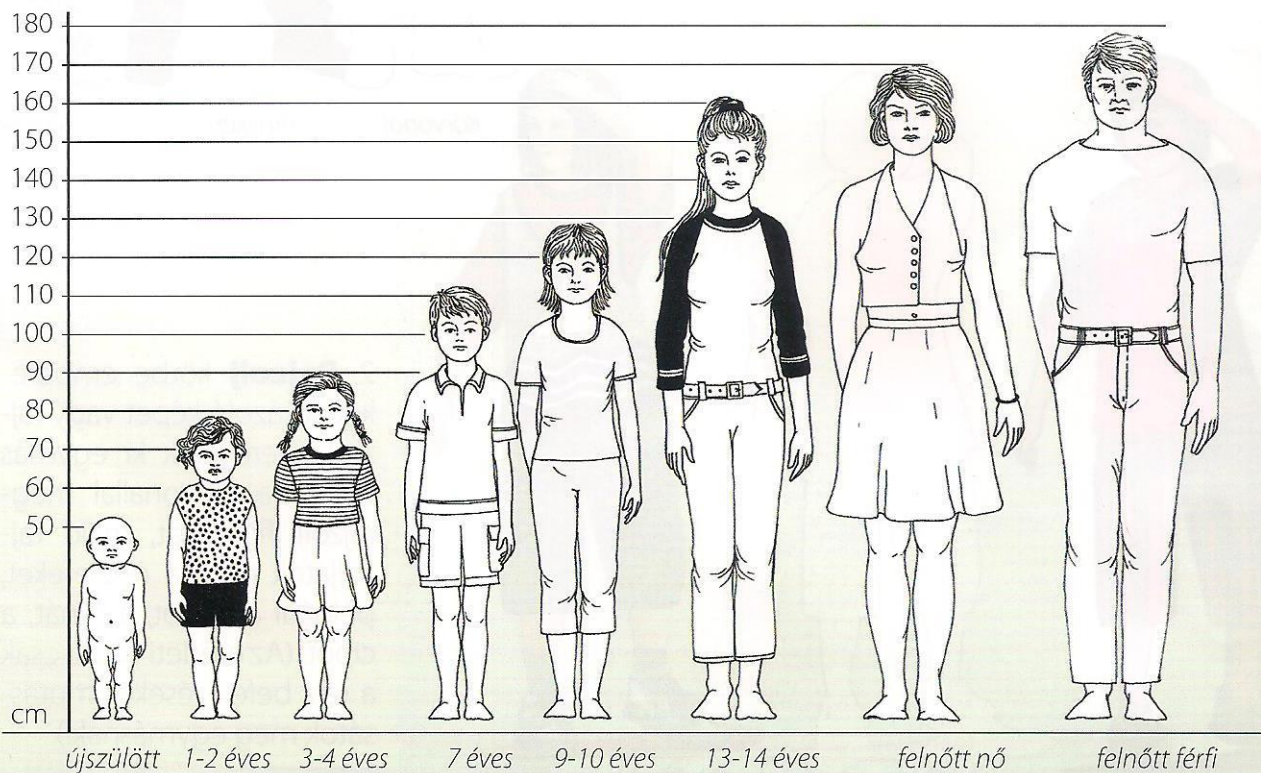
Növekedés – változás

Az emberi test arányai a születéstől a felnőttkor eléréséig folyamatosan változnak. Amikor megszületik egy kisgyermek, a feje hatalmas nagy-nak látszik a testéhez képest, mert testmagasságának egynegyedét a feje alkotja. A növekedés során a felnőttkor eléréséig ez az arány évről évre változik. Természetesen a felnőttkorban is folytatódik a test átalakulása, de ekkor már nem a növekedést, hanem az izmok és a bőr változását figyelhetjük meg.

1. **Mondj** néhány példát arra, hogy milyen külső változások következnek be az öregezés során az emberi testen!
2. **Folytasd** a felsorolást! A magyar nyelv nagyon gazdag a különböző alakú emberi testek jellemzésében. Mit jelent szerinted, ha valakire azt mondják: zörögnek a csontjai, vékonydongájú, nyakigláb, izompacsirta?
3. **Vágj ki** újságokból különböző korú gyermekekről készült képeket! Ragaszd fel az egyiket egy rajzlapra, majd **rajzold** mellé, vajon milyen lesz szerinted tíz év múlva!

Domenico Ghirlandaio (domenikó girilándájó): *Nagyapa és az unokája* (1490 körül), olaj, vászon, 63 × 46 cm

Az emberi test méretei és arányai a születéstől a felnőttkorig

Körvonal – árnykép – részletek

A forma legfőbb jellemzőit a **körvonal** és az **árnyképe** (sziluettje) alapján is megismerheted. Bonyolult rajzot is úgy készíthetsz, hogy előbb a befoglaló formát hozod létre, majd ezután rajzolod meg a körvonalon belüli részleteket.

1. **Vizsgáld meg** figyelmesen a Mikulást és az árnyékát! Ne hagyd magadat becsapni! **Keressd meg** azokat a helyeket, ahol nem egyezik a forma az árnyékával!

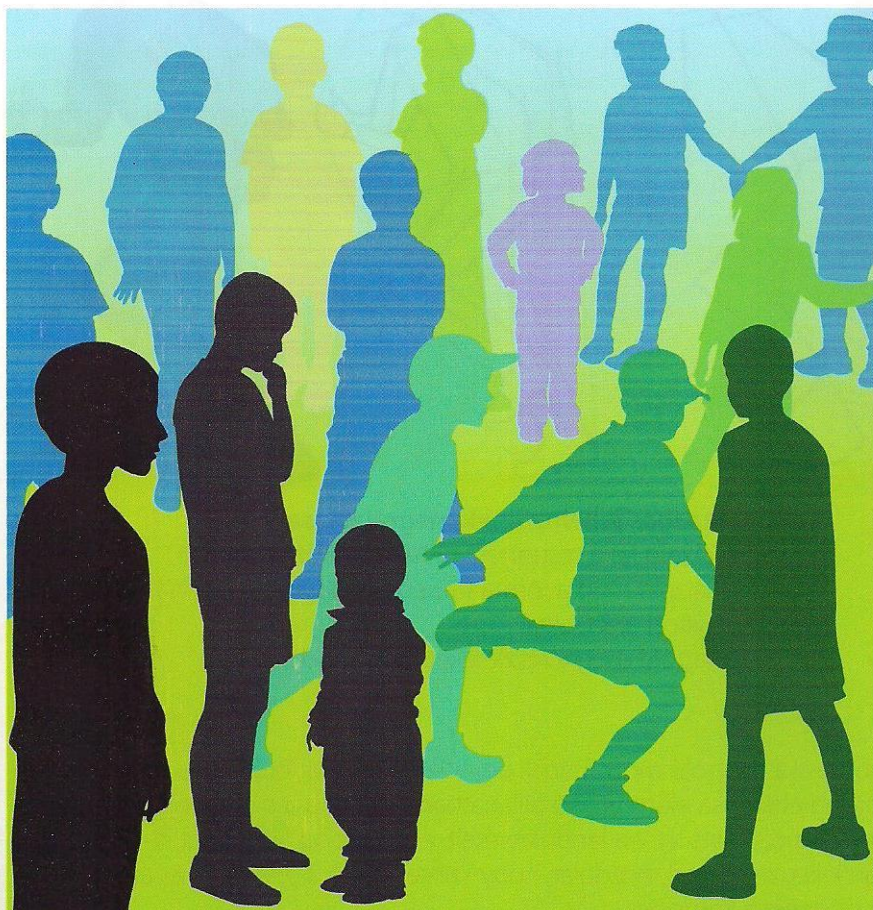
Körvonal

Árnykép

Részletek

2. **Rajzolj** körbe embereket ábrázoló képet vagy rajzot! Cseréljétek ki egymás között a körvonallal megrajzolt figurákat, majd rajzoljátok meg a részleteket, például az arcot, a ruhát, a cipőt! (Az eredeti képet csak a rajz befejezésekor mutatásotok meg egymásnak!)

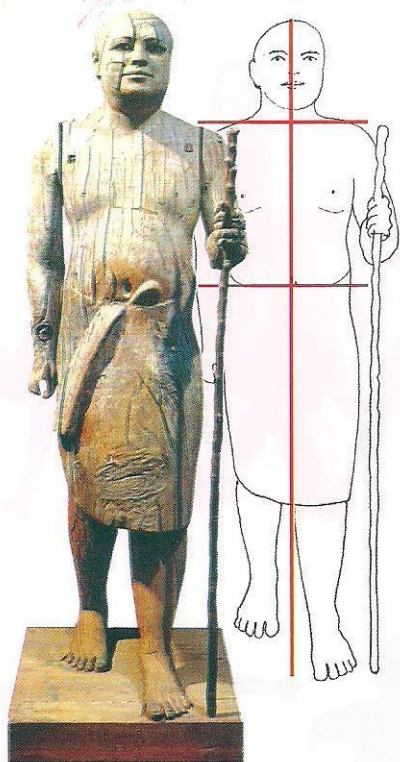
1. **Álljatok** be különböző pózokba (például hajlogasztatok, ugrálgatások, táncoljatok), és így **fényképezétek le** egymást! Nyomtassátok ki a képet, vagy vetítsétek a falra! **Rajzoljátok át** a mozdulatok körvonalait!

2. **Készítsetek** színes osztálydekorációt!

a) Rajzoljátok meg a mozdulatok körvonalát színes papírokra! Vágjátok körül a körvonal mentén, és tűzzétek ki az osztály falára!

b) Rajzoljátok fehér papírra a mozdulat körvonalát, majd „öltöztessétek fel” tetszőleges ruhákba! Rendezzettek divatbemutatót a részletekkel kiegészített rajzokból!

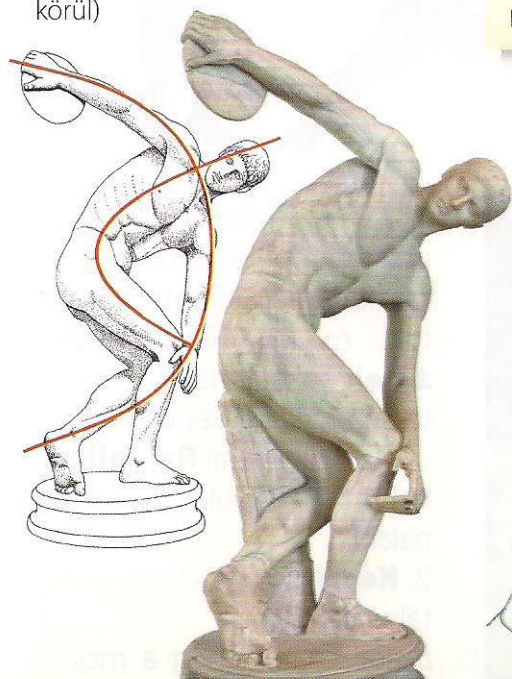
A mozgás

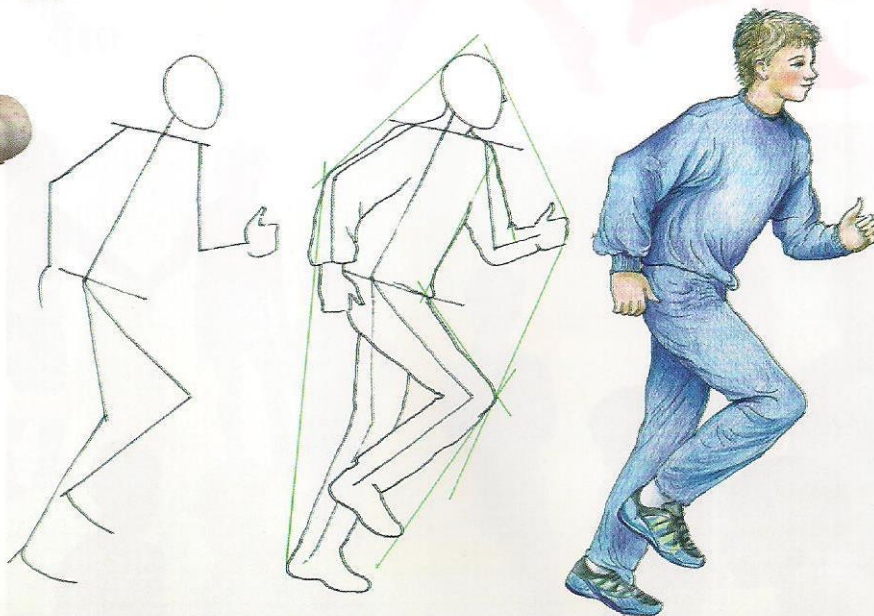
Falusi elöljáró szobra (Kr. e. 2460 körül)

A festmények és a szobrok a mozgásnak csak egy részletét rögzítik. Ha a művész ebben a részletben a mozdulatsor legjellemzőbb pillanatát örökíti meg, akkor képzeletünk tovább mozgatja, „életre kelti” a mozdulatlan formákat. Ezt a jellemző pillanatot **hőlpontnak** nevezzük. A művész szándéka szerint érezhetünk lassú vagy gyors tempót, nyugalmat vagy lendületes mozgást. Az alkotásokat is ennek megfelelően csoportosíthatjuk. Vannak, amelyek nyugodt, mások pedig mozgalmos összehatást keltenek.

1. **Hasonlítsd össze** a Falusi elöljáró és a Diszkoszvető című szobrokat! Mondd el, mit fejez ki a testtartás és a mozdulat!
2. **Jellemezd** a szobrok kompozícióját! Milyen megoldásokkal érték el az alkotók, hogy az egyik szobor az örök mozdulatlanságot, a másik pedig a lendületes mozgást érzékelteti! Olvasd le a magyarázatot a kompozíciós rajzokról!
3. **Készítsetek** képsorozatot csoportmunkában! Rajzoljatok sportolókat egyforma méretben! Illesszétek a kész rajzokat egymás mellé! Rajzoljatok közösen a sportolók mögé hátteret is!

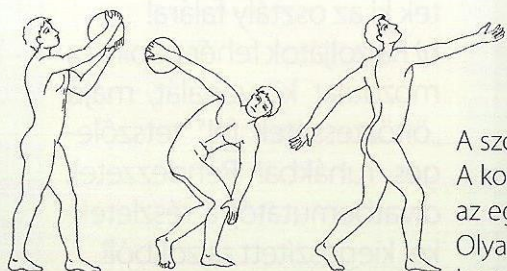

Mürön: Diszkoszvető (Kr. e. 450 körül)

A mozgás jellemzőinek megrajzolása

- a) Vázold fel a testtartást néhány halvány vonallal!
- b) Rajzold meg a forma tömegét*! Ügyelj az egymáshoz viszonyított arányokra!
- c) Rajzold meg a részleteket! Színezd ki a rajzot!

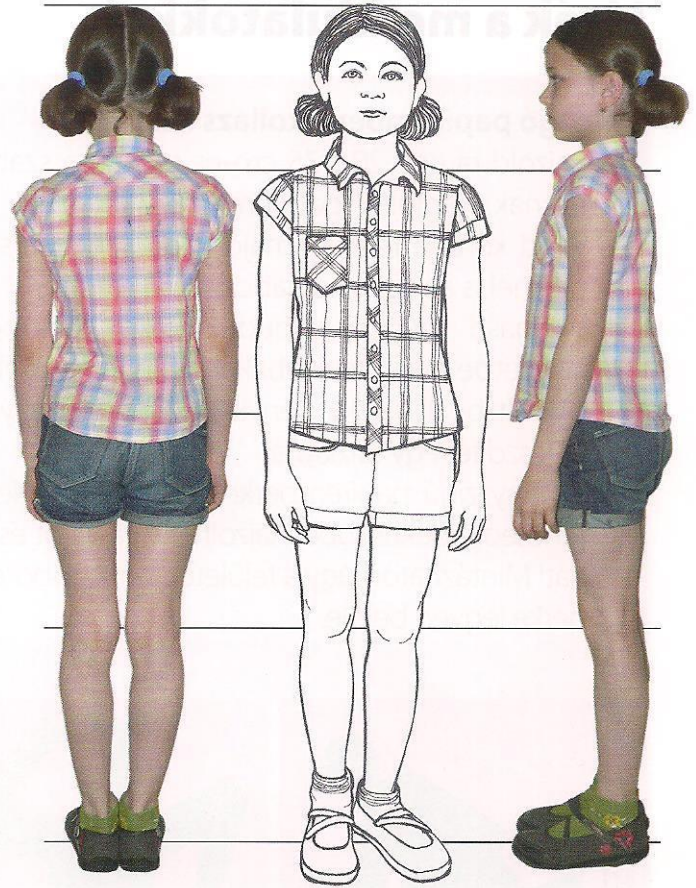

A szobrász a sportoló mozgásának egyetlen pillanatát örökítette meg. A korong eldobása előtti utolsó pillanatban ábrázolta a diszkoszvetőt, emiatt az egész mozdulatsort – a lendületvételt, és a korong eldobását is – érezzük. Olyan jellegzetes ez a mozdulat, hogy szinte átéljük a jelenetet, és alig várjuk, hogy eldobja a korongot.

Nézőpont

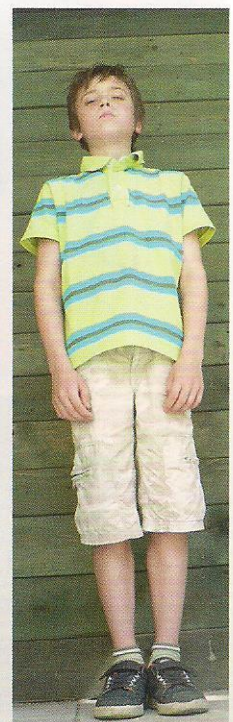
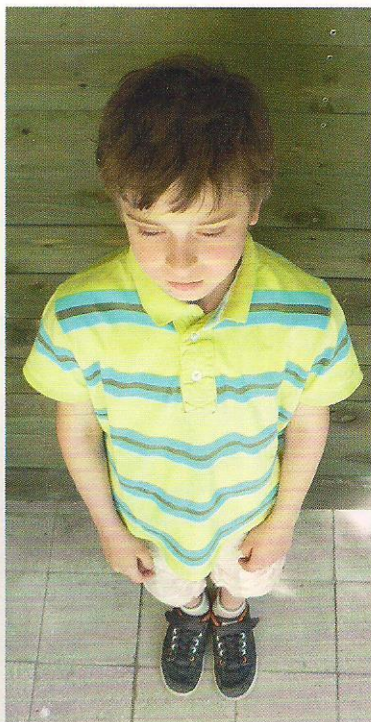
A **nézőpont** (szempont) egy adott formát néző személy (vagy fényképezőgép) helyzetét jelzi. A tárgyakra és élőlényekre lehet eleje, oldala, teteje és alja, tehát megnézhetjük azokat **előlnézetből, oldalnézetből, felülnézetből** és **alulnézetből**. Azt a nézetet, ahonnan a legtöbbet és a legjellemzőbb részleteket tudjuk meg a formáról, **főnézetnek** nevezzük.

A fényképek és a filmfelvételek készítésekor nagy szerepe lehet a nézőpontnak. Például, ha felülről irányul a kamera a szereplőre, akkor ezzel annak a személynek a jelentőségét is csökkentjük (szó szerint „lenézetté válik”), ha alulról filmezzük, a nagyságát is megnöveljük, vagyis „felnézünk rá”.

1. **Készíts** többféle nézőpontból fényképfelvételeket osztálytársadról! Szokatlan nézőpontból is készíts fotókat, például alulnézetből, erős rövidülésben vagy ráközelítve egy részletre! Állapítsátok meg, hogyan változnak meg a testrészletek egymáshoz viszonyított arányai a különböző nézőpontokból!

2. **Fényképezd le** az egyik osztálytársadat oldalról vagy hátról, majd rajzold meg, hogy milyen lenne ugyanebben a pózban előlről!

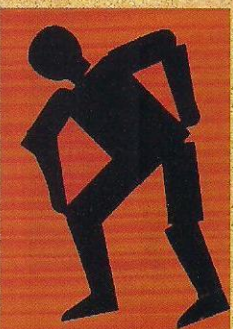
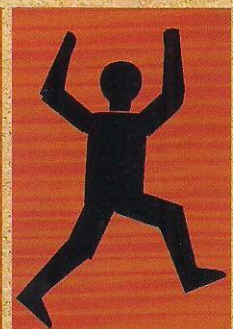
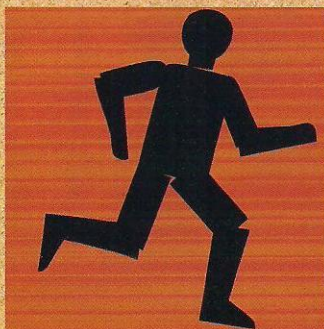
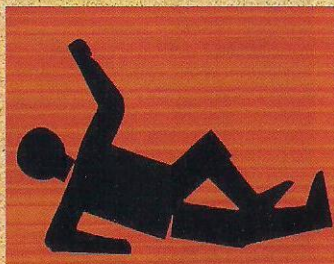
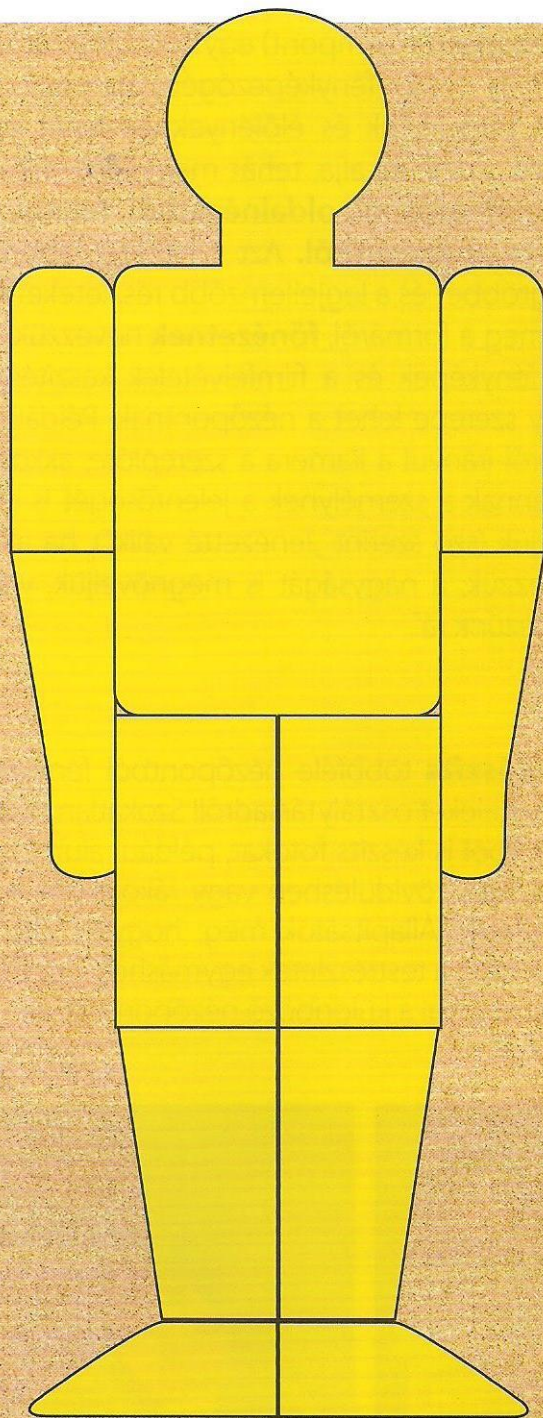

Játék a mozdulatokkal

Mozgás

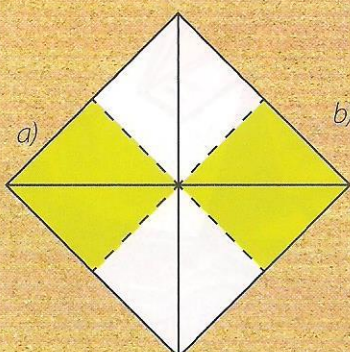
Mozgó papíremler – kollázs készítése

- Rajzold rá egy 20 × 7,5 cm-es papírra a szabás-rajznak megfelelő papíremlert!
- Vágd körül a formát, majd vágd szét a testrészeknél is az egyes darabokat!
- Mozgasd meg a bábudat! Rakd különböző helyzetbe a karokat, lábakat, majd a legjobban sikerült beállításokat fényképezd le! Az egyiket ragaszd fel egy rajzlapra!
- Az egyszínű papíremlerkét különböző ötlettel teheted érdekesebbé! Rajzolhatsz rá arcot és ruhát! Mintázhatod úgy a felületét, hogy robotemlereké legyen belőle.

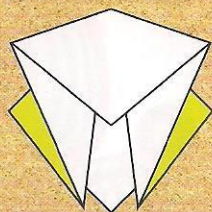

Papíremberke hajtogatása

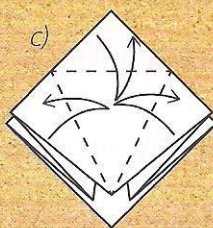
Anyagok és eszközök: egy 21 × 21 cm-es és egy 7 × 7 cm-es színes papír, olló, ragasztó, filctoll.

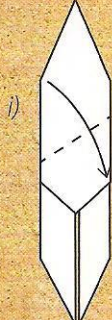
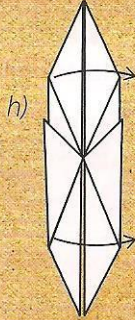
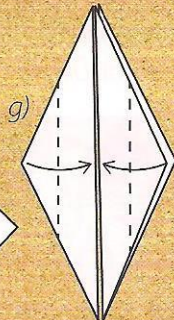
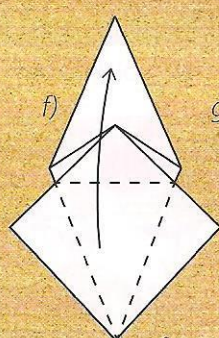
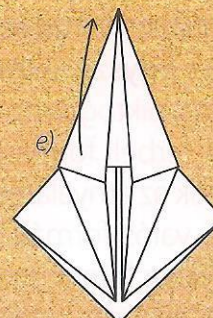
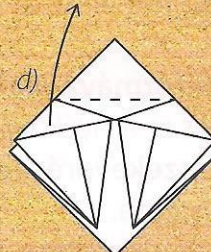
a) Készítsd el a jelölőhajtásokat: jó erősen élezd le az átlókat és a felezőegyeneseket!

b) Illeszd a szemben lévő sarkokat úgy, hogy a színessel jelölt részeket közben nyomd befelé!

c) Hajtsd a sarkokat középre a szaggatott vonal mentén, élezd le, majd hajtsd vissza!
d–e) Ezután a szaggatott vonallal jelzett rövidebb élt nyomd le, majd a két szélső sarkot hajtsd középre, a felső sarkot pedig húzd felfelé! Fordítsd meg a formát!

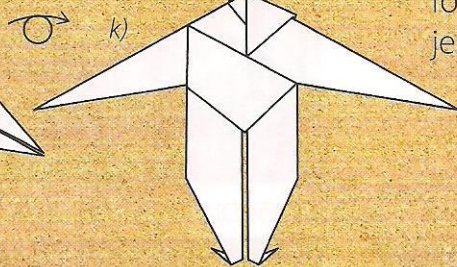
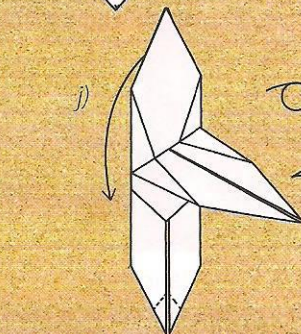

f) A megfordítás után a másik oldalon is ismételd meg a c)–e) hajtogatási lépéseit!

g) A jobb és bal oldali sarkokat hajtsd a középtengelyhez!

h) A jobb és bal oldali lapokat nyomd egymáshoz úgy, hogy a forma sima fele kerüljön felülre és alulra is!

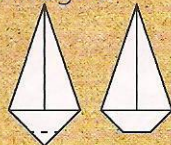
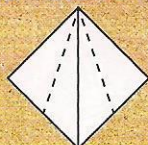
i) A szaggatott vonal mentén hajtsd előre a formát mindkét oldalon úgy, hogy a nyílal jelzett pontok találkozzanak!

j) A felezővonalnál hajtsd lefelé a kar formáit!

k) A j) lépést ismételd meg a másik oldalon is!

l) Hajtsd vissza a kar végeit!

A fej hajtogatása

A kisebb négyzetlapot hajtsd félbe az egyik átlója mentén! Ezután a jobb és a bal sarkot fordasd a középvonalra! Hajtsd vissza az alsó sarkot és a sapka sarkait! Rajzolj arcot a papírbabádnak! Végül ragaszd a testre a fejet!

A forma átalakítása

A művészek nem mindig úgy ábrázolják a valóságot, ahogyan az életben látjuk. Gyakran az emberi test valóságos arányain is változtatnak.

A művészi átalakítás jellemzői

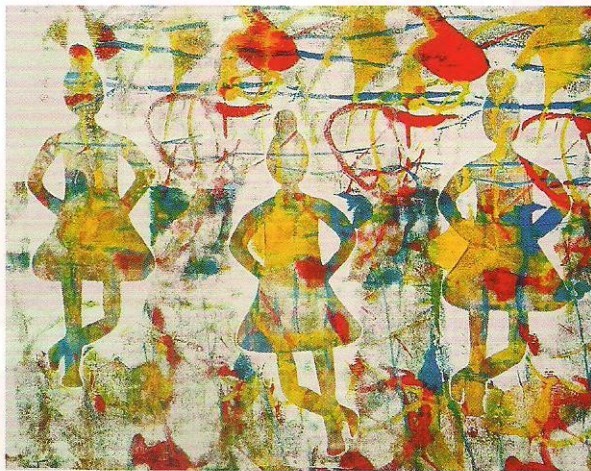
- Az **egyszerűsítés**, jelle alakítás (például embléma, piktogram).
- A térbeli forma **síkformává alakítása** (hiányoznak az árnyalatok és az árnyékok).
- A valós formák **összekeverésével** egy valószerűtlen forma létrehozása.
- A lényeges vonások **kiemelése** színnel és nagytással. Például a magyar népművészetben gyakran aránytalanul nagyra formálták a fejet. Ezzel a „nagyfejű”, „nagyképű”, köztisztelőben álló embert ábrázolták. Ma kit nevezünk nagyképűnek?
- **Dekoratív felület** kialakítása valóságtól eltérő színekkel és mintákkal.

1. **Beszélgessetek** Picasso festményéről! Hogyan alakította át a valóságot a festő? Milyenek festette le a nőalakot?

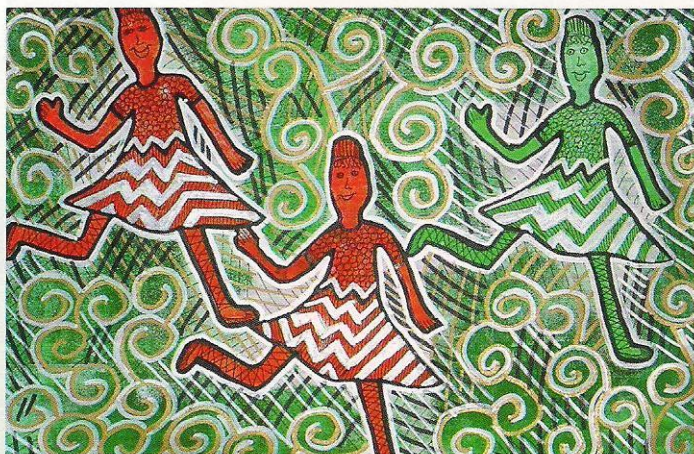
2. **Tervezz** a zene, a ritmus és a tánc hangulatát érzékeltető dekoratív kompozíciót! Alkalmazd a művészi átalakítás néhány jellemzőjét! Vázd fel a táncoló ember jellegzetes mozdulatát, vágd körül a formát, rajzold fel többször ugyanazt a mozdulatot a rajzlapra (vagy készíts papíryomatot formaisméltéssel), színezd a mozdulatokat és a háttérrel a választott zene hangulatát kifejező színekkel és mintákkal!

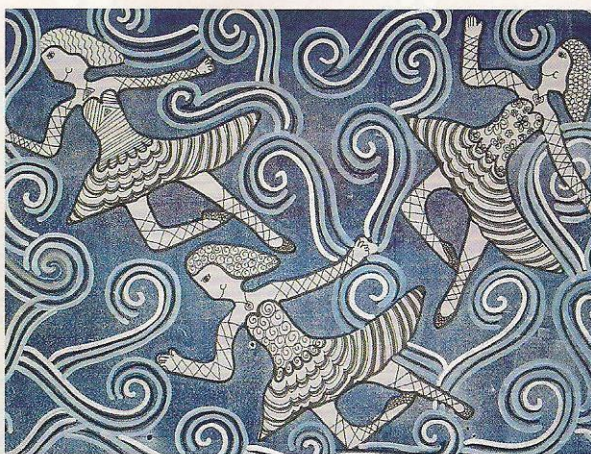
Pablo Picasso (pikásszó): *Ülő nő* (1941), olaj, vászon

Miklós Diána: *Tánc* (tanár: Kertész Jánosné)

Jókai Laura: *Tánc* (tanár: Kertész Jánosné)

Brauer Izabell: *Tánc* (tanár: Kertész Jánosné)

Különös emberek – képelemzés

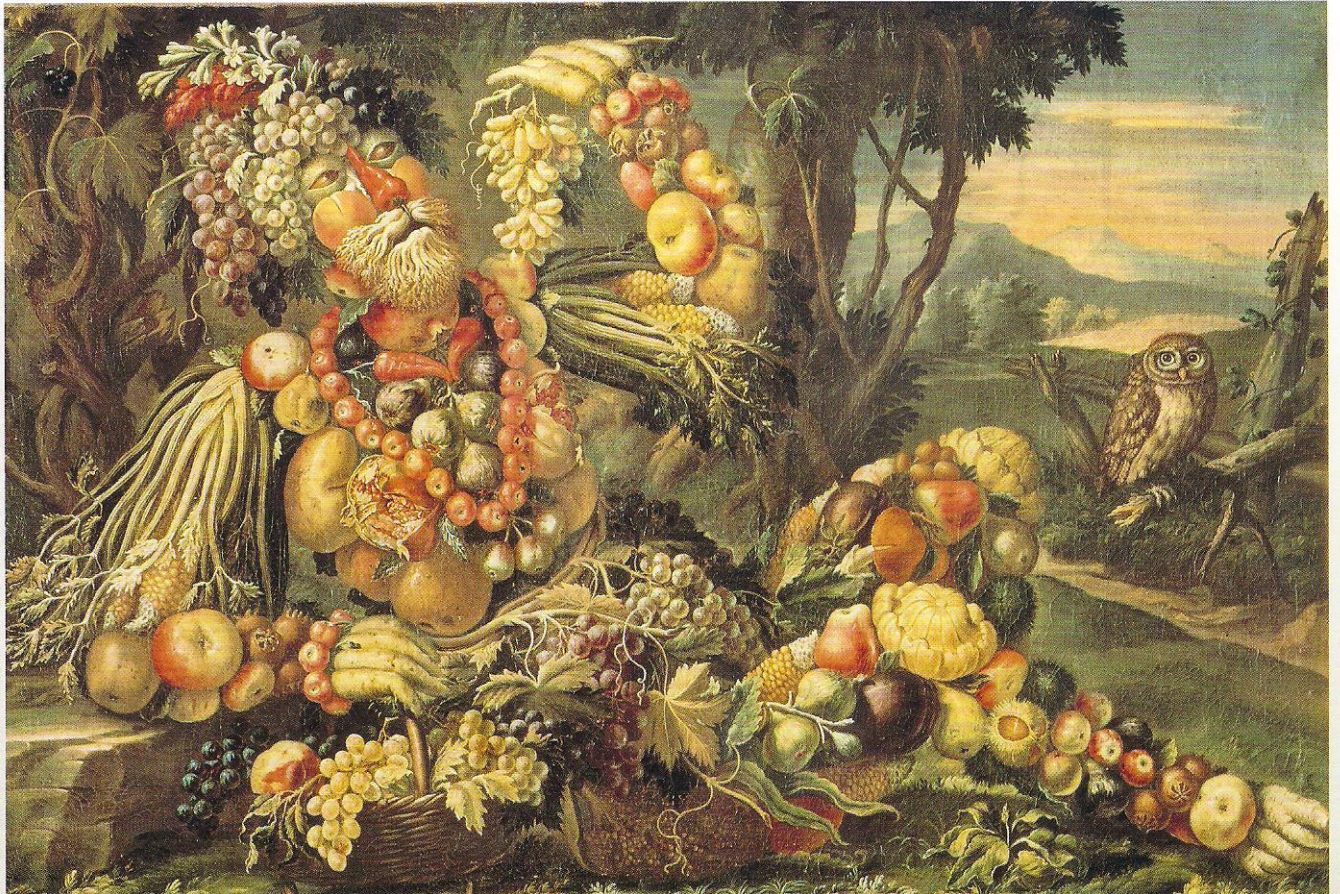

Rovargyűjtő (19. század)

1. **Jellemezzétek** az itt látható festmények szereplőit! Gyűjtsétek össze közösen, hogy a forma átalakításának mely módszereit alkalmazták a művészek az emberek ábrázolása-kor! A képek mely részleteit találod a legérdekesebbnek? Keress hasonló alkotásokat az interneten vagy a művészeti albumokban!

2. **Tervezz** egy adott témát – például az egyik évszakot vagy a természet védelmét – hangsúlyozó plakátot! Alkalmazd az elemzéskor megismert módszereket!

- Gyűjts színes képeket prospektusokból!
- Rajzold meg az emberi alak körvonalát!
- Helyettesítsd az emberi testrésztöleteket más formákkal! Vágd ki a választott témát kifejező képeket, és ragaszd fel a test megfelelő helyére!
- Egészítsd ki rajzolt részletekkel a képet!
- Írj a plakátra a választott tartalmat kifejező feliratot!

Giuseppe Arcimboldo (dzsuzeppe árcsimboldo): Ősz (1580), olaj, vászon

A forma jele

1. **Jellemezd** a rajzon látott embereket! Milyen formákból alakította ki a rajzoló az emberek alakját? **Folytasd** a rajzsorozatot hasonlóképpen! A legjobb ötletedet készítsd el színes papírból! Használhatsz egyszínű vagy akár mintás újságpapírokat is.

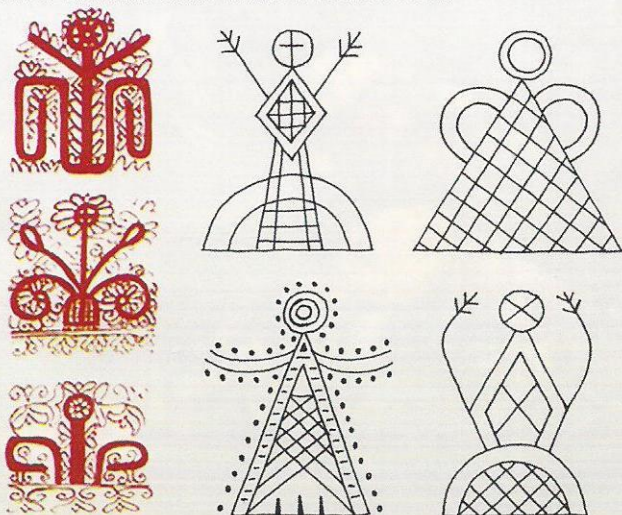
2. Az emblémákon jelle egyszerűsített formákat, **piktogramokat** láthatsz. A mozdulatok olyan kifejezőek, hogy magyarázat nélkül is felismerhetőek a sportágak. **Sorold fel**, mely sportágakat ábrázolják!

Kollár Mónika: *Emberek geometrikus formából*. Pasztell (tanár: Rabie Judit)

A magyar népi faragásokon és hímzéseken is találkozhatunk jelle egyszerűsödött, *díszítőminta* tává alakult emberábrázolásokkal.

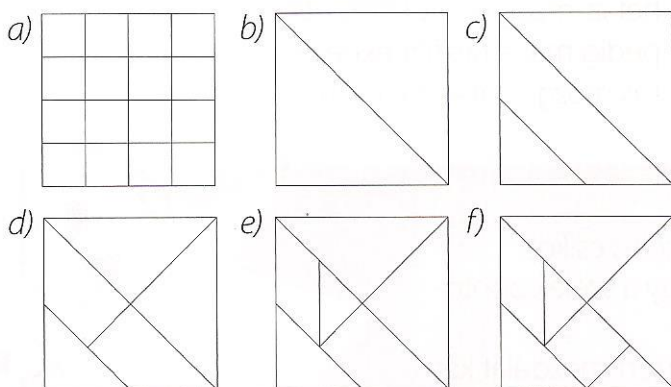

Tükrös', gyümölcsfa, 10,5 cm

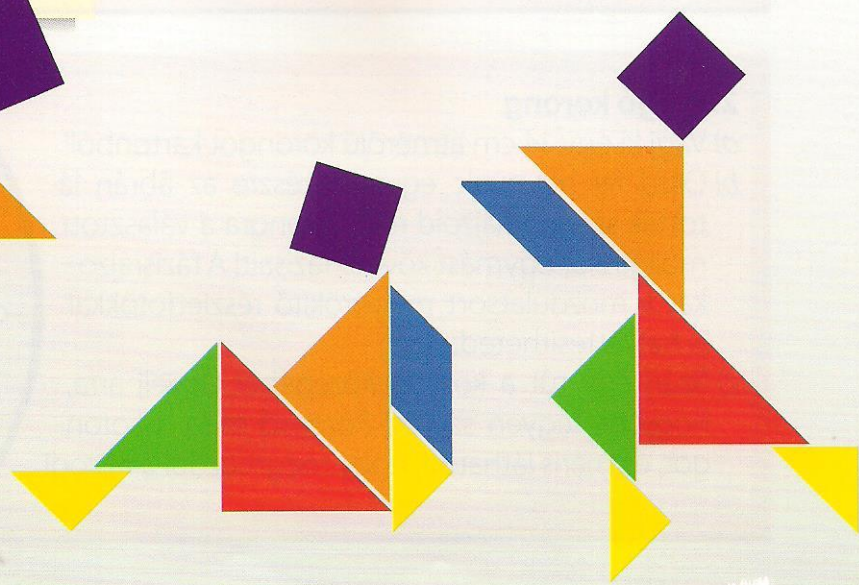
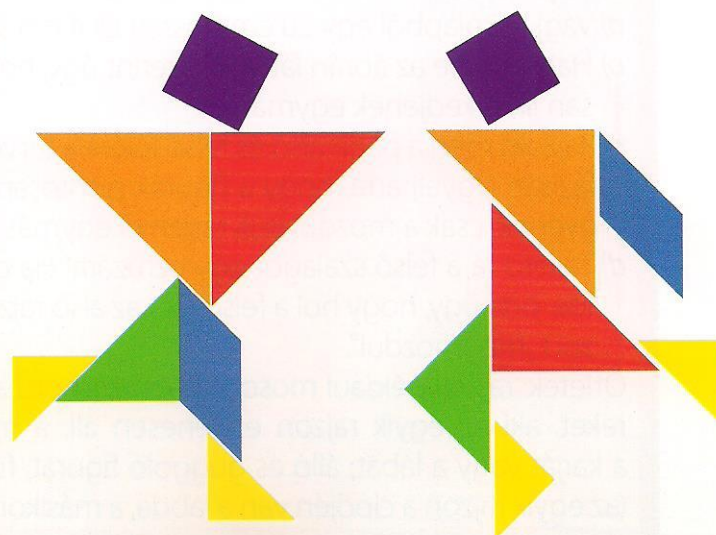
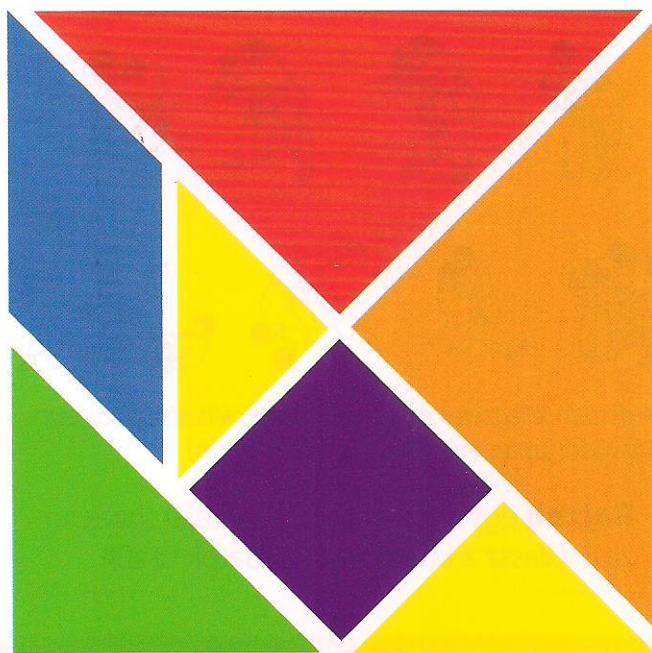
1 tükrös: díszesen faragott fadoboz, melyben a bajuszpedró kenőcsöt tartották a pásztorok

Tangram

A tangram egy kínai eredetű **kirakójáték** (puzzle), és kiváló logikai játék is egyben. A kiindulási formát több részre kell feldarabolni. Az itt bemutatott játék hét darabból áll. A hét részt egy négyzetlap meghatározott szempont szerinti felosztásával állíthatod elő. (A készítés menete az a)–f) ábrán látható. A négyzetet a megszerkesztett vonalak mentén szét kell vágni hét darabra.) Elkészítheted a tangramot színes papírokból, de az interneten megtalálhatod a számítógépen játszható változatát is.

1. A tangram kiváló logikai játék. **Próbáld ki**, mennyi idő alatt tudod újból összerakni a szétvágott részletekből a négyzetet úgy, hogy közben nem nézed az összeállítást szemléltető rajzot!
2. Játssz a hét darabbal! **Rakj ki** belőle egyszerű emberalakot vagy más élőlények egyszerűsített formáját!

ÁLLÓKÉP – MOZGÓKÉP

magyarul

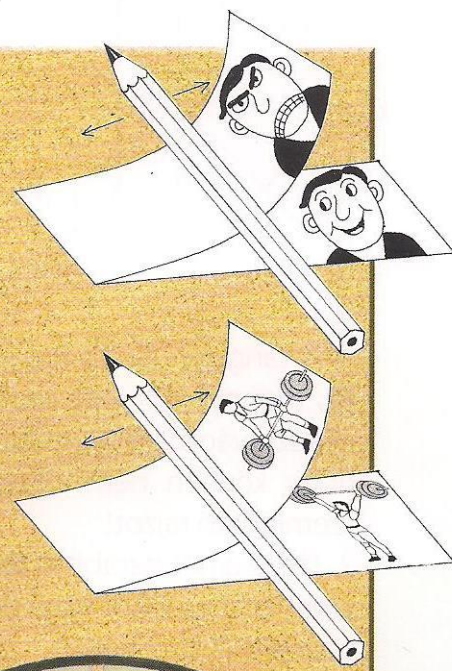
A dzsúdó jellegzetes mozgássorát szemléltető rajzsorozat (dzsúdó: japán eredetű önvédelmi sport)

Rajzolj egyszerű eszközökkel saját „házimo-zit”! Válassz a következő feladatok közül!

1. Papírmozi

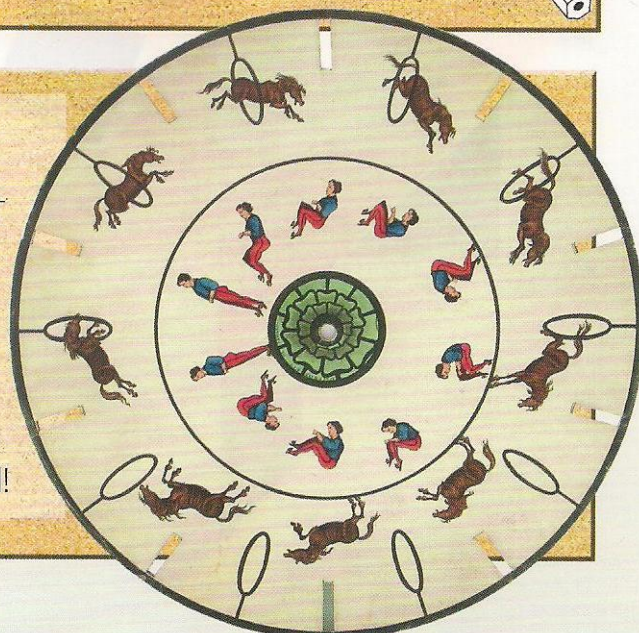
- Vágj ki írólapból egy 20 cm hosszú és 4 cm széles csíkot!
- Hajtsd félbe az ábrán látottak szerint úgy, hogy a szélek pontosan illeszkedjenek egymásra!
- Rajzold meg a papír alsó és felső felére a tervezett mozdulat két fázisát! Ügyelj arra, hogy a figurák pontosan egymás felett legyenek, csak a mozdulatuk térjen el egymástól!
- Tekerd rá a felső szalagot egy ceruzára! Ha gyorsan mozgatod ide-oda úgy, hogy hol a felső, hol az alsó rajzot lásd, akkor a rajzod „megmozdul”.

Ötletek: rajzolj például mosolygó és szomorú arcot; tornázó gyereket, aki az egyik rajzon egyenesen áll, a másikon megemeli a karját vagy a lábát; álló és guggoló figurát; futballistát labdával (az egyik rajzon a cipőjén van a labda, a másikon a levegőben) stb.

2. Forgó korong

- Vágj ki egy 14 cm átmérőjű korongot kartonból!
- Oszd fel hat-nyolc egyenlő részre az ábrán látottak szerint! Rajzold rá a korongra a választott mozgássor egymást követő fázisait! A fázisrajzokat a mozdulatsort megőrkítő részletfotókkal is helyettesítheted.
- Szúrj egy tűt a korong középebe! Ügyelj arra, hogy ne legyen szoros! Pörgesd meg a korongot, és máris láthatod, hogy megmozdul a rajzod!

Az animációs film

Az **animáció** egy filmkészítési technika. Több változata létezik, attól függően, hogy milyen eljárással elevenítik meg a mozdulatlan tárgyakat vagy figurákat.

Hogyan készül az animációs film (például a rajzfilm, a bábfilm vagy a gyurmafilm)? A mozgás különböző mozzanatait – a mozgásfázisokat – kockáról kockára haladva egyenként készítik el. Megrajzolják a szereplők mozdulatait, a bábokat beállítják a megfelelő pózba, a gyurmát megformázzák, majd a mozgásváltozásokat lefényképezik. Ezután a mozgásnak megfelelő sorrendben és megfelelő gyorsasággal (másodpercenkénti 24 képkocka) levetítik. Ekkor folyamatos mozgást látunk: vagyis az egymás után levetített állóképek „megmozdulnak”, az élettelen bábok és rajzok megelevenednek.

Napjainkban a számítógépes technika segítségével szinte valóság-hű hatást érnek el a filmek alkotói. A rajzolás és a színezés is számítógépen történik.

Végül a kész jelenetekhez a cselekmény hangulatát kifejező zene is készül. A figuráknak pedig színészek kölcsönzik a beszédhangjukat. Fontos szerepe van a zörejeknek is, például az ajtó nyirkorgásának, a lépések kopogásának stb.

A világ leghíresebb rajzfilmkészítője az amerikai Walt Disney (vólt diszni). Legsikeresebb rajzfilmfigurája a Mickey (miki) egér, és híres rajzfilmjei többek között a *Hófehérke és a hét törpe*, a *Hamupipőke*, a *Csipkerózsika*, a *101 kiskutya* és a *Dzsungel könyve*.

1. **Beszélgessetek** arról, hogy melyek a legnépszerűbb animációs mesefilmek napjainkban! **Játszd el** az egyik figura jellegzetes mozgását, és szólaltasd meg a történetnek megfelelően!

2. **Gyűjtsetek példákat** arra, hogy milyen képi eszközökkel vagy hanghatásokkal fejezik ki a filmekben a jó és a rossz szereplők jellemét! Mi a szerepe a filmzenének és a filmben hallható zörejeknek?

3. **Figyeljétek meg** a *Shrek* című animációs film részletét! Miről árulkodik Shrek és Fiona arckifejezése? Mit gondoltok, miről beszélgethetnek a nézőnek háttal álló királlyal és királynéval?

Részlet a *Shrek 2.* című animációs filmből. A kép Shreket, a zöld ogrét és feleségét, Fionát ábrázolja, amikor meglátogatják a lány szüleit, Harold királyt és Lilian királynét

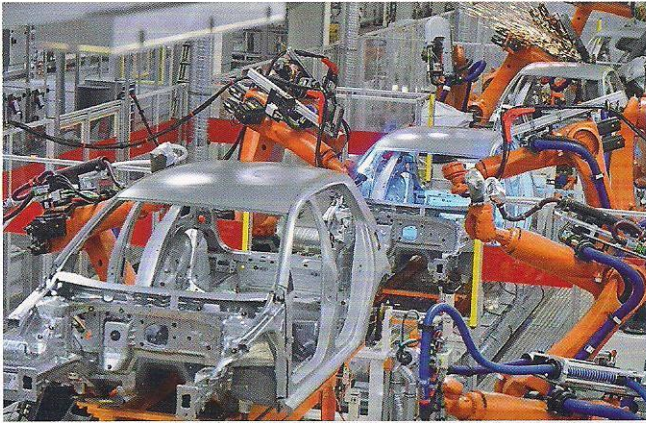

A *legelő hősei* című rajzfilm szereplői. A film története egy farmon játszódik, ahol a mese hősei, a tehenek: Grace, Mrs. Calloway és az újonnan érkező Maggie élnek

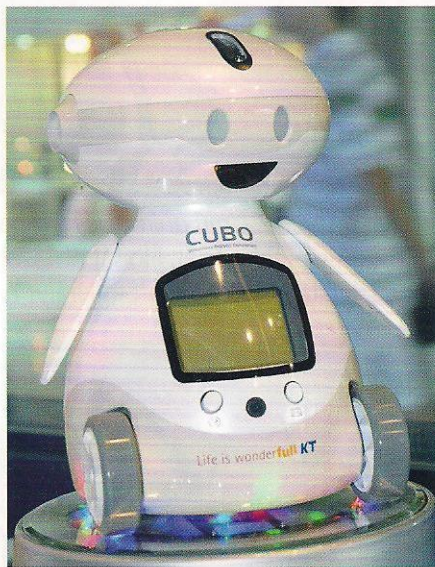
4. **Soroljátok fel**, milyen állatok pózolnak *A legelő hősei* című rajzfilm egyik itt látható jelenetén! Találjatok ki közösen egy állatról szóló mesét! Tervezzétek meg, az emberi tulajdonságokkal (pl. hősies, vicces, okos, szószátyár, szerény stb.) rendelkező állatok karaktereit!

5. **Rajzold le** kedvenc filmed egyik szereplőjét emlékezetből vagy kép alapján! Jeleltsd meg a figurát többféle mozdulatban is!

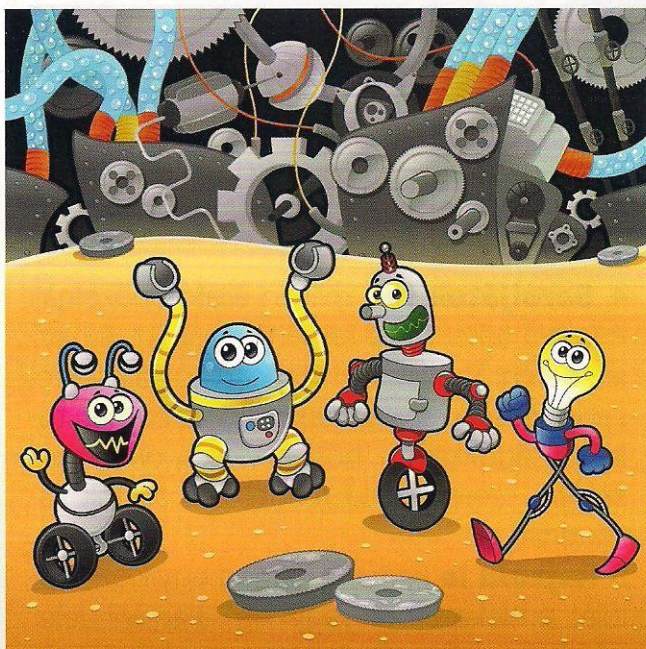
Képzelt figurák – géplények

Robotok az autógyártásban

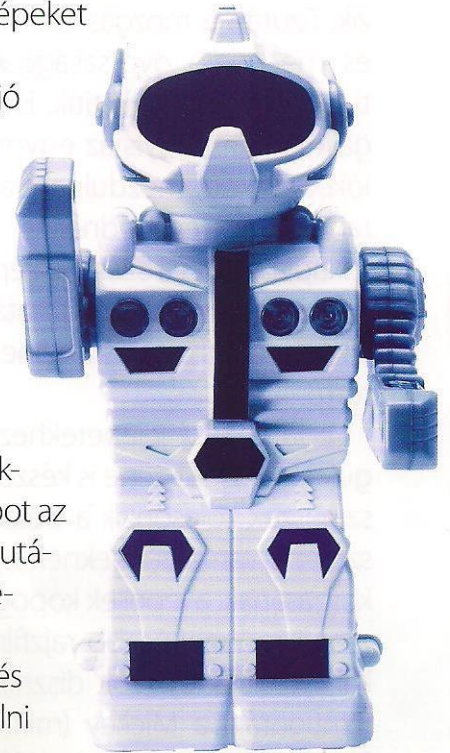
Háztartási robot

Robotok a mesében

Mindenki számára rejtély, hogy milyen lesz az élet a jövőben. Gyakran elgondolkodunk azon, hogy vajon néhány évtized vagy évszázad múlva talán már a robotok végzik el a nehéz és veszélyes munkákat az emberek helyett. Nem is olyan képtelen ötlet ez, hiszen már napjainkban is dolgoznak egyes munkakörökben olyan robotok, amelyek a beléjük táplált program alapján elvégzik a munkát. Például az autógyárakban összehegesztik az autóalkatrészeket, vagy a repülőgépeket is robotpilóta vezeti.

Milyen legyen egy jó robot? A tudósokat is régóta foglalkoztatja ez a kérdés. Nemcsak a működéséhez szükséges számítógépes programot kell kitalálni, hanem a robotok alakját is. Nagyon sok robot az emberi test formáját utánozza, hasonló testrészekből áll: képes két lábon járni, táncolni, és némelyik még beszélni is tud.

Robotemberke

Beszélgessetek a robotok működéséről és alakjáról a következő kérdések segítségével! Milyen munkakörökben ismersz, ahol robotokat is használnak a munkák elvégzéséhez? Hol alkalmaznál robotokat a környezetben? Milyen munkákat végeztetnél el magad helyett a robotokkal? **Gyűjtsétek** össze közösen a képeken látható robotok hasonlóságait és különbségeit!

A képzelt jövő a filmekben

Izgalmas filmtéma a képzeletbeli jövő ábrázolása. Különösen kedveltek az embertől függetlenül működő, önállóan gondolkodó robotokról szóló kalandos történetek. A néhány évvel ezelőtt bemutatott *Robotok* című **animációs bábfilm** forgatókönyvírója is egy olyan különleges, képzeletbeli városba vezeti el a nézőket, ahol nem élnek emberek, hanem kizárólag csak robotok laknak. Az emberekhez hasonló tulajdonságokkal rendelkeznek: vannak közöttük jók és gonoszok. A szereplőkkel olyan dolgok is megtörténhetnek, ami a valóságban elképzelhetetlen.

1. Gondolkodtál-e már a távoli jövőről? **Beszélgessetek** arról, hogy milyen lenne, ha valósággá válna a filmben látható robotváros története!

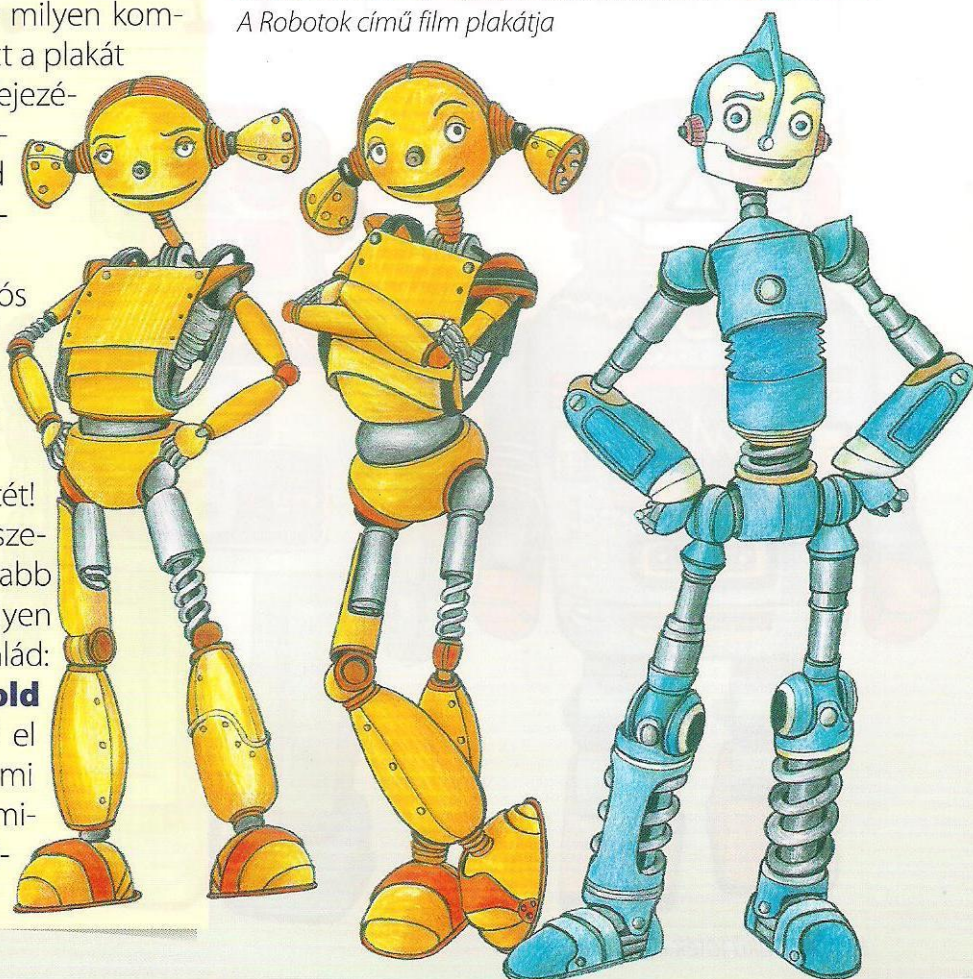
2. **Nézd meg** figyelmesen a *Robotok* című film plakátját! Mondd el, hogy milyen kompozíciós eszközöket alkalmazott a plakát tervezője a film témájának kifejezésére! Milyen nézőpontból ábrázolta a jelenetet? Jellemezd a plakáton és a rajzokon látható robotok formáját!

3. **Ismételd át** az animációs film készítésének technikáját! Magyarázd el, hogy a mozdulatlan bábok miért látszódnak mozgó figuráknak a filmben!

4. **Folytasd** a film történetét! A további részletekben újabb szereplők is megjelennek, ezért újabb robotokat kell kitalálnod. Milyen lenne például egy robotcsalád: apa, anya és a gyerekek? **Rajzold le**, hogy milyennek képzeld el őket! Írd a rajzok mellé, hogy mi lesz a feladatuk a filmben, és milyen tulajdonságokkal rendelkeznek!

A *Robotok* című film plakátja

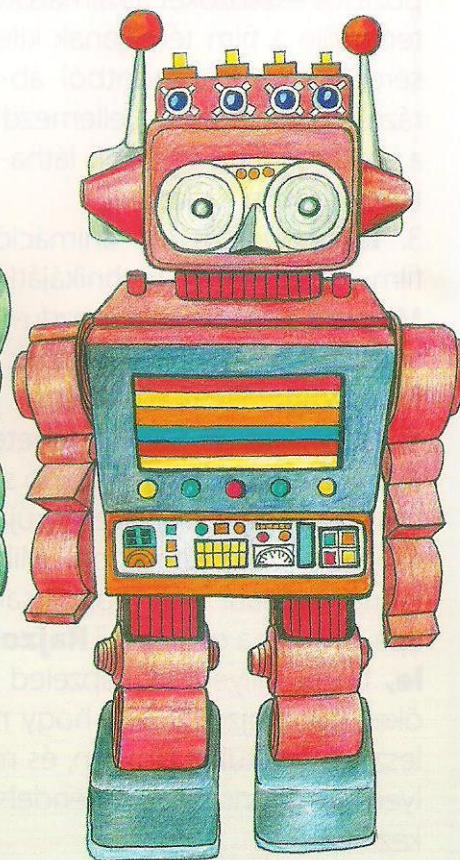
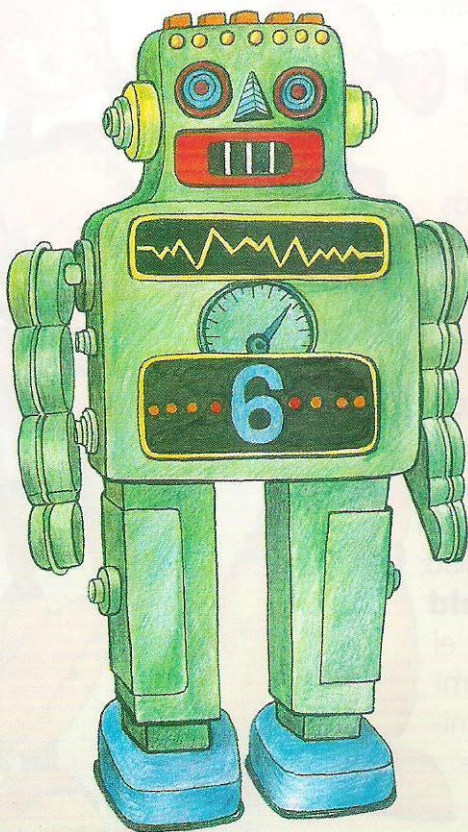
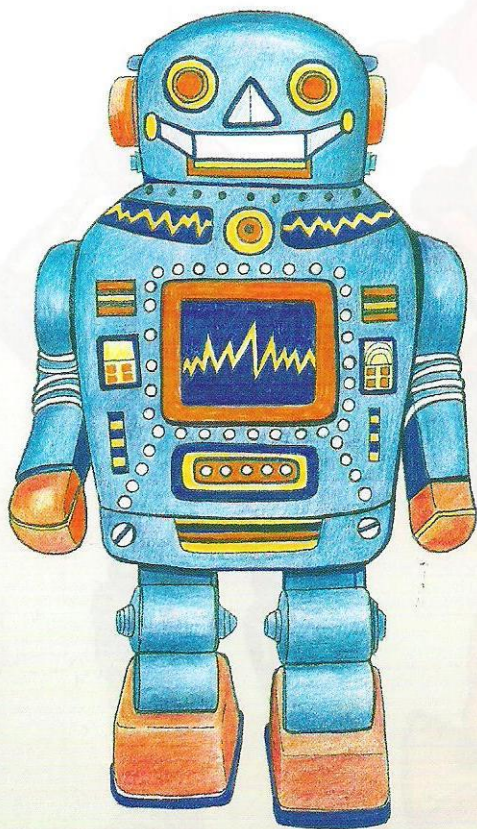
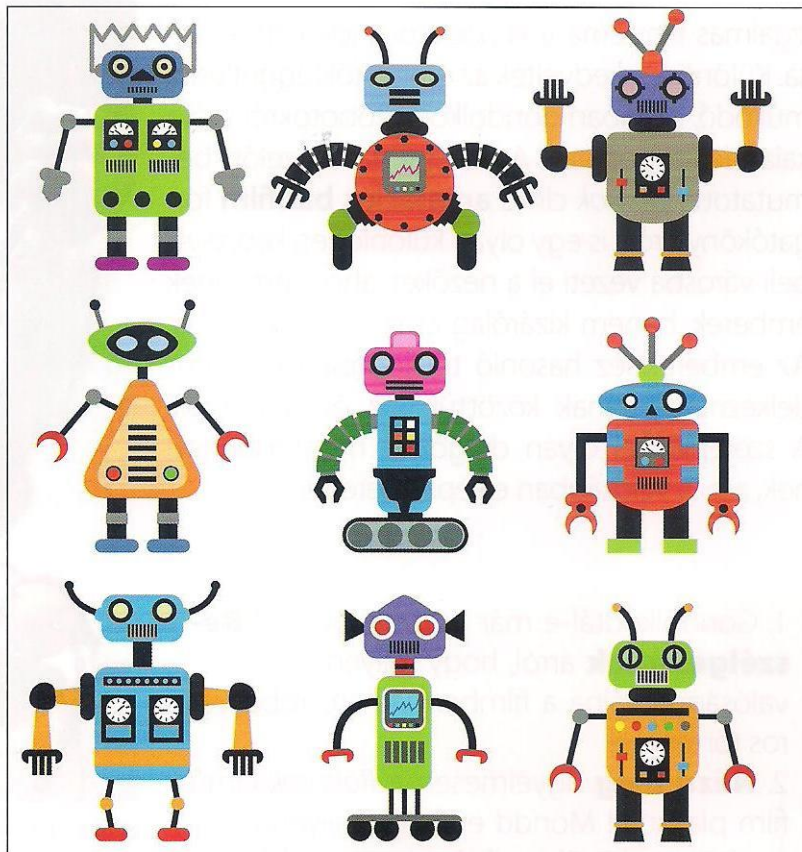

Szereplők a *Robotok* című filmből

Játék robotemberkék

Nagyon sok robot alkatrészei emberi ízületekhez – például csípő, térd, boka, váll, könyék, csukló – hasonlóan illeszkednek egymáshoz. A játékboltok polcain is többnyire **ember alakú robotokat** láthatunk. Az elemmel működő robotok kezét és lábát mozgathatjuk, vannak közöttük vicces figurák, de ijesztőek is. Egyeseknek világít a szemük, és még hangokat is kiadnak. Egyes játék robotok mozgását távirányítóval is irányíthatjuk.

Tervezz játék robotot! Készíts vázlatrajzokat arról, hogy milyen nagyobb részekből, milyen kisebb alkatrészekből és milyen anyagokból állna a robotember!

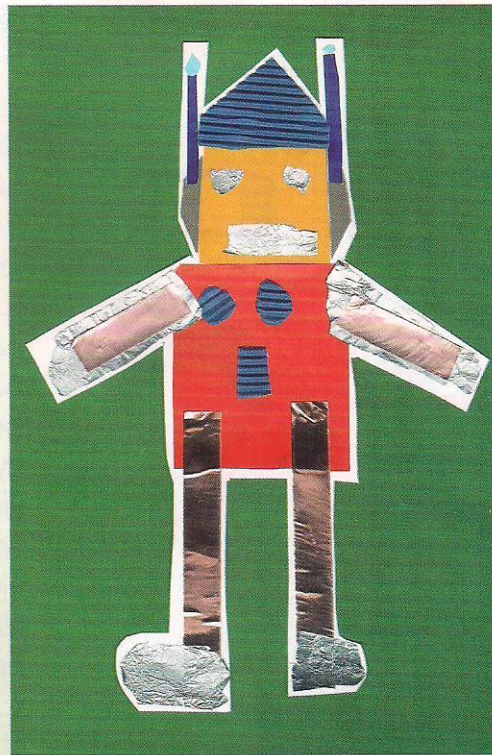
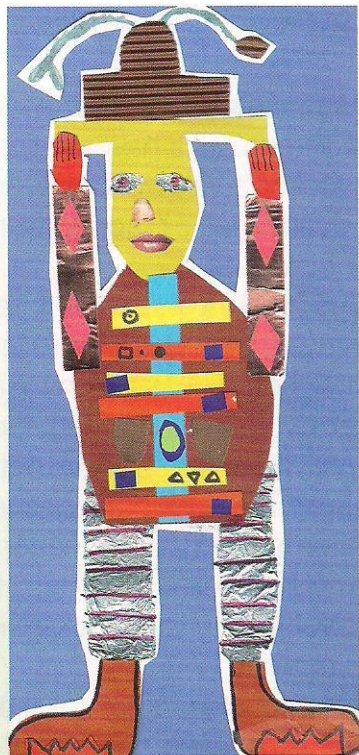
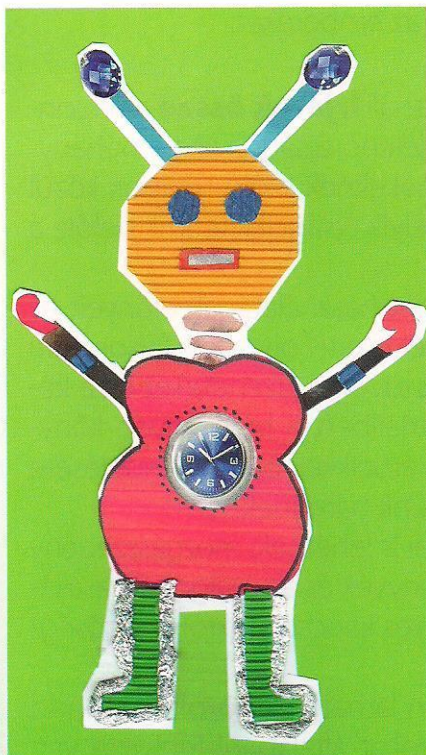
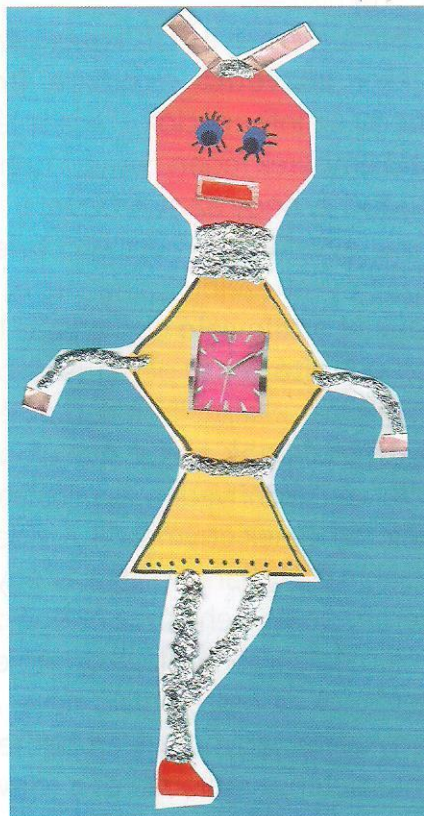
Ember alakú játék robotok

Robotemberke – kollázs

Képzeld el, hogy működő robotokat és játék robotokat bemutató **kiállítást** rendeznek lakóhelyeden! A kiállítás rendezője **óriásplakátokkal** szeretné felhívni az emberek figyelmét a rendezvényre azért, hogy minél többen lássák a kiállított tárgyakat.

Tervezd meg a kiállítást reklámozó óriásplakát fő alakját, a feltűnő színekben pompázó robotemberkét! Vágd ki élénk színű papírokból a figura részleteit, és ragaszd rá színes alaplapra a formát! Válassz figyelemfelkeltő, élénk színeket, és törekedj arra, hogy a forma jól kiemelkedjen a háttérből! Alkalmazz szín- és tónuskontrasztokat!

Mit jelent a kontraszt? A **kontraszt** ellentétes hatású képi elemek egymás mellé helyezése. Tehát az egymástól jól elkülönülő színek, vagy a világos-sötét tónusok kontrasztot alkotnak.

Benedek Zorka, Papp Anna, Papp Sára, Nagy Virág, Sütöri Zsófia: *Robotok*. Felsőörs, Malomvölgy Általános Iskola (tanár: Mosonyi Emese)

Az emberi kapcsolatok és a médiumok

1. **Állapítsd meg**, milyen emberi kapcsolatokra utalnak a kis portrék! Mondd el, mit fejez ki az arcuk! Találd ki, hogy kivel beszélgetnek, kit vagy mit látnak!

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

Az emberek társas kapcsolata elképzelhetetlen a **kommunikáció** nélkül. Beszélgetünk egymással, írunk egymásnak, érzelmeinket közvetlenül is kifejezzük különböző mozdulatokkal (gesztusokkal és mimikával).

Ha a személyes találkozás nem jöhet létre az emberek között, akkor **közvetítő eszközre (médiumra)** van szükség ahhoz, hogy az információk átadása létrejöhessen. Az egymástól távol élő emberek régen nagyon nehezen tudtak hírt adni egymásnak. Tudod-e, hogy az első kézzel írt **újság** Angliában jelent meg sok száz évvel ezelőtt? Az első **telefonbeszélgetés** alig több mint száz évvel ezelőtt hangzott el, az első **rádióadás** 1921-ben indult el, a **televízió** első adását 1936-ban kezdték sugározni, az első **számítógépet** pedig 1939-ben tervezték meg.

Ma már elképzelhetetlen az élet ezek nélkül a **tömegtájékoztató eszközök** nélkül. A telefon és a számítógép segítségével az emberek könnyedén és pillanatokon belül közvetlen kapcsolatot teremthetnek egymással. A videotelefon használatával már nemcsak hallják, hanem látják is egymást beszélgetés közben. Az internet pedig behálózza az egész világot.

A média a tömegtájékoztató eszközöknek és az azokat működtetőeknek az összefoglaló neve. A médián keresztül az ismeretek egyszerre nagyon sok emberhez juthatnak el. Az újságokban, az interneten, a rádióban és a televízióban megjelenő hírek ma már néhány perc alatt ismertté válhatnak az egész világon. A média a tájékoztatáson túl szórakoztatja is az embereket.

2. **Nézzetek körül** az újságárusnál! **Írjátok össze** a napon-ta, a hetente és a havonta megjelenő újságok közül néhány-nak a címét! Válaszd ki a gyermekeknek szóló újságok közül a kedvencedet, és mondd el, melyik újságcikk tetszik belőle a legjobban!

3. **Gyűjtsétek össze** az internet használatának előnyeit és hátrányait! Mondjatok konkrét példákat! Folytasd a felsorolást! Az internethasználat előnyei: a szöveges üzeneteket és a képeket gyorsan eljuttathatjuk e-mailben, a leírt szöveg könnyen javítható és szerkeszthető, árucikkek online rendelésére alkalmas, könnyen utánanézhethetünk bárminek...

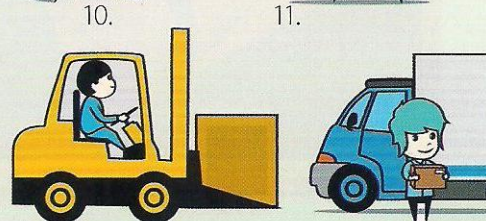
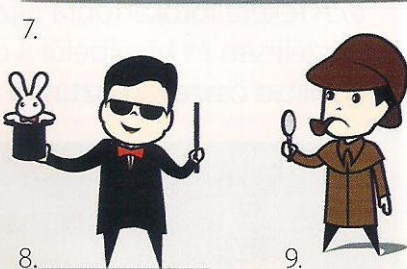
Az internethasználatnak hátrányai is lehetnek: mozgásszegény életmódhoz vezet, leszoktat a könyvek és az újságok olvasásáról, elvonja a figyelmet a személyes kapcsolatokról, függőséghez vezethet...

4. **Nevezd meg** a lap bal szélén látható eszközöket! Mondd el, hol és hogyan használod azokat általában! Melyikre van szükséged a leggyakrabban, és miért?

A televíziós műsortípusok

A televízióban sokféle műsortípussal találkozhatunk. A tartalmuk alapján a következő csoportokba sorolhatjuk a műsorokat.

1. **Hírműsorok** (például a híradó, amelyet élő adásban vagy felvételtől közvetítenek).
2. **Riportműsorok és magazinok** (helyszíni tudósítások és stúdióbeszélgetések).
3. **Filmek, filmsorozatok** (például kalandfilm, krimi, animációs film, szappanopera).
4. **Szórakoztató műsorok** (például show-műsor, valóságshow, vetélkedő, tehetségkutató műsor).
5. **Gyermek- és ifjúsági műsorok** (például esti mese, különböző rajzfilmek).
6. **Sportműsorok** (például autóverseny, futballközvetítés).
7. **Kulturális és oktatóműsorok** (például színházi közvetítés, hangverseny, képzőművészeti műsor, egyes vetélkedők, ismeretterjesztő film, dokumentumfilm).
8. **Reklámfilmek** (termékreklámok, műsorok részleteit közlő, figyelemfelhívó reklámok).

1. **Keress** a televíziós műsorújságokból további példákat a különböző műsortípusokra! Csoportosítsátok őket a következő szempontok alapján: felnőtteknek vagy gyermekeknek szólnak, élő adás vagy felvétel! Beszéljétek meg, hogy melyek a legnépszerűbb műsorok az osztályotokban!

2. **Írd össze**, hogy egy hét alatt hány órát ülsz a televízió előtt, és milyen műsorokat néztél meg ez idő alatt! Hasonlítsátok össze egymás adatait! Számolj be arról, hogy mit tanultál meg a nézett műsorokból!

3. **Mit gondoltok**, az alábbi mondatok vajon melyik műsortípusban hangozhattak el?

a) A sünök látása viszonylag gyenge, de az éjszakai viszonyok között is kiválóan tudnak tájékozódni.

b) „Azért van itt erő, izom, mert mindennap tejet iszom!”

c) „Ment, mendegélt hetedhét ország ellen, s hetedik nap este a rengeteg erdőbe ért.”

d) Tegnap hatalmas vihar pusztított Nógrád megyében. Sok háztető megrongálódott.

4. **Beszéljétek meg** közösen, mely televíziós műsorok jelképei lehetnének az itt látható egyszerűsített rajzok! Mondj egy-egy mondatot, ami ezekben a műsorokban elhangozhatna!

5. **Mi a véleményed** a műsorokat megszakító reklámfilmekről? Mi a szerepe a televízióban lejátszott reklámoknak?

HUSZÁROK, ELŐRE!

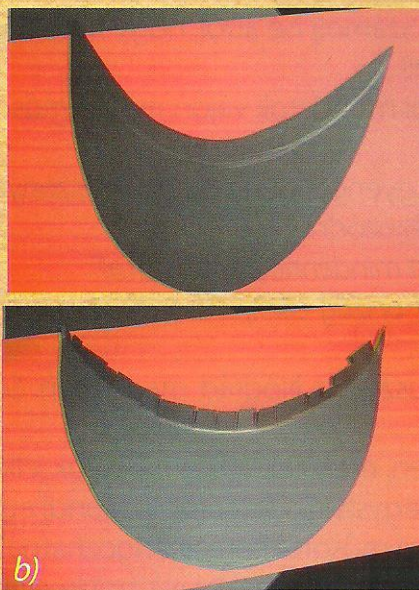
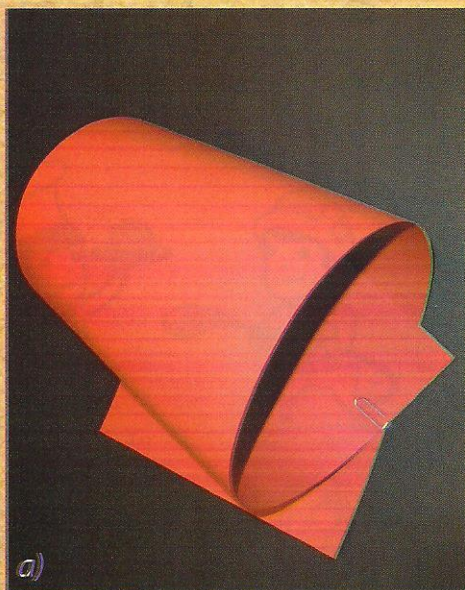
Huszárok

Minden év március 15-én megünnepeljük az 1848-as magyar forradalmat, és megemlékezünk az 1848–1849-es szabadságharc hőseiről. A hazánkat elszántan védő **huszárok** bátran küzdöttek a csatákban. A magyar könnyűlovas katonákat nevezték így. Egyenruhájukhoz tartozott a csákó, a zsinóros dolmány*, a mente*, a szűk nadrág, a sarkantyús csizma, a kard és a tarsoly*. A **csákó** nemcsak az időjárás változásaitól, hanem a kardcsapásoktól is megóvta a viselőjét. Számos fajtája létezett, díszítése a katonai rangtól függően változott. A felső részen futottak körbe a rendfokozatokat jelző paszományok¹, a tetejét csákorózsa és tollforgó ékesítette.

Csákó készítése

Anyagok és eszközök: piros és fekete karton, grafitceruza, olló, ragasztó. A díszítéshez egy kokárda vagy nemzetiszínű szalagok.

- A piros kartonból vágj le egy akkora téglalapot, hogy átérje a fejedet! Hajtsd össze, majd ragaszd meg a hátsó részén!
- A fekete fotókartonra rajzold fel és vágd ki a félkör alakú ellenzőt! A szélét vagdosd be 2 cm szélesen és körülbelül 3 cm mélyen!
- Állítsd össze ragasztással a csákót, majd díszítsd fel kokárdával és nemzetiszínű szalaggal!

¹ paszomány: öltözékre díszítésül felvarrt, arany- vagy ezüstszálakból készített lapos zsinór

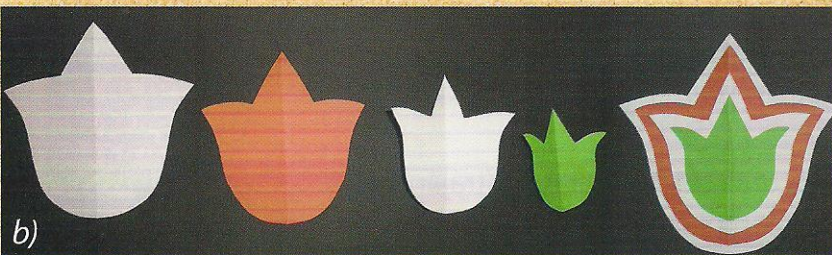
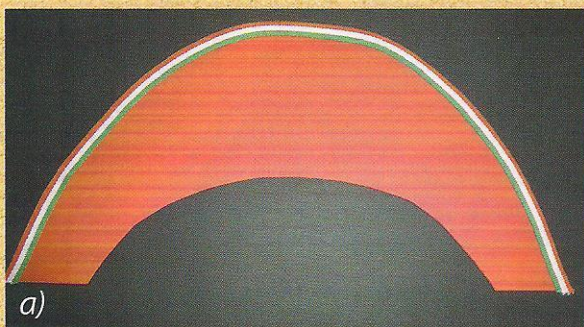
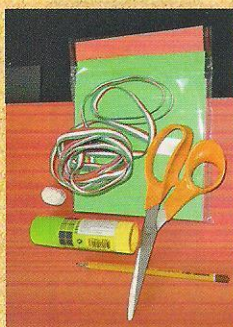
Fejdísz készítése március 15-ére

A magyar népviselet egyik jellegzetes darabja volt a lányok által hordott **párta** (fejet övező pánt), amely az ártatlanságukat, fiatalágukat jelképezte. A lakodalmukig viselték, és miután férjhez mentek, a fejükre már főkötőt* vagy kendőt tettek. Az asszonyoknak még otthon sem illett fedetlen fővel tartózkodniuk. Régen ismert volt egy olyan mondás, hogy „pártában maradt”. Ez arra a lányra vonatkozott, akinek nem sikerült férjhez mennie. A lányok a gyöngyökkel, szalagokkal, hímzésekkel díszített pártát nagy becsben tartották, inkább csak az ünnepnapokon viselték.

Párta készítése

Anyagok és eszközök: piros karton, grafitceruza, olló, ragasztó, nemzetiszínű szalag, a kokárdához piros, fehér és zöld papír, ha másik díszítést választunk, krepp-papírok.

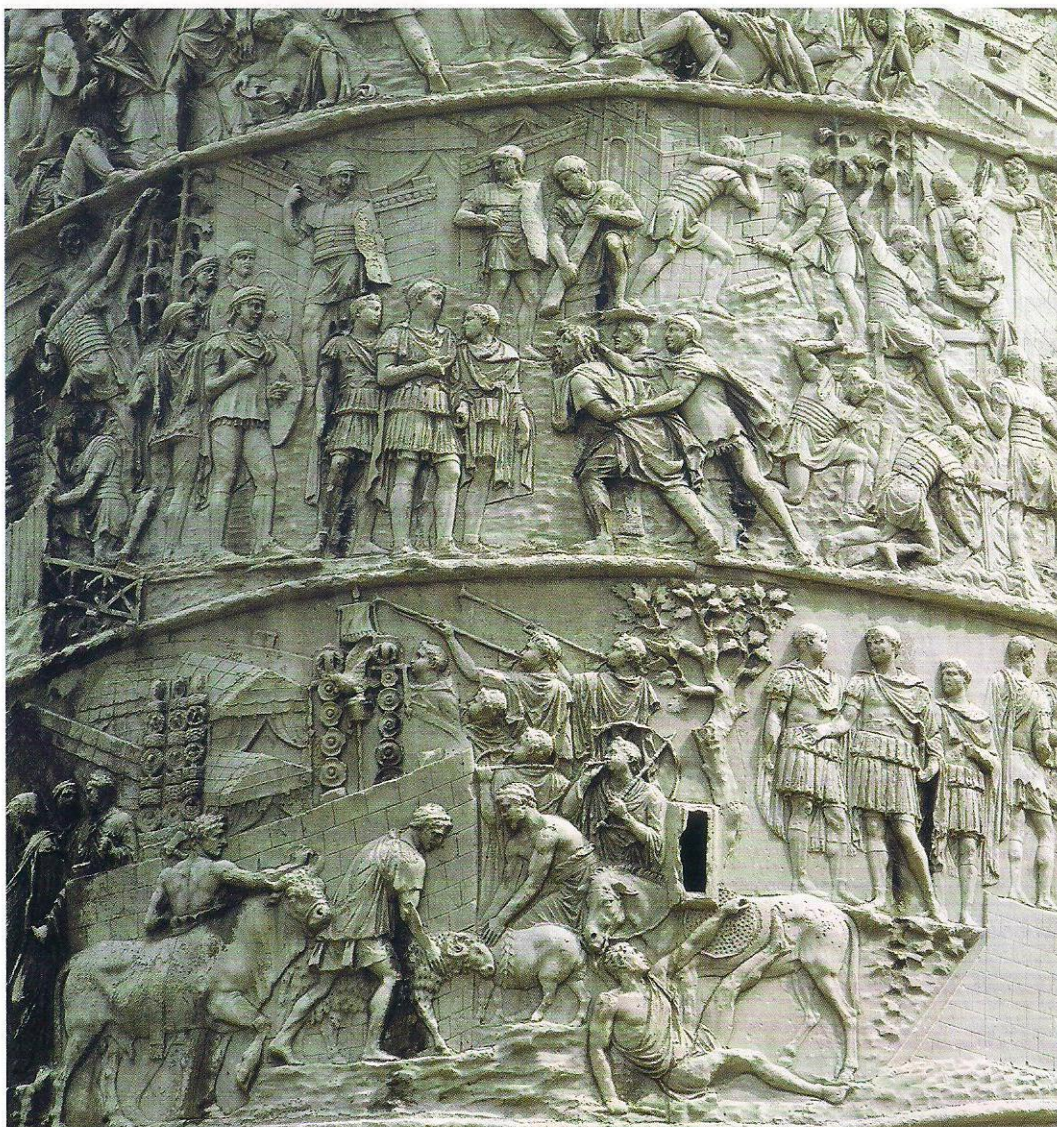
- A piros kartonra rajzold fel a párta körvonalát, és vágd ki a formát!
- A pártát díszítheted virágmintát formázó kokárdával vagy krepp-papírból vágott csíkokkal is.
- Ragassz a két szélére nemzetiszínű szalagot! Ezek segítségével tudod majd a fejedre kötni a pártát.

Menyasszony ünnepi bujádi népviseletben. A menyasszony vállát a vállkendő sűrű, magasra felálló, keményített csipkefodra szélesíti, a nyakát fehér üvegyöngyök sora díszíti. A képen láthatók a menyasszony jelvényei is, a rozsmaringág és a színes gyöngyökkel díszített menyasszonyi párta

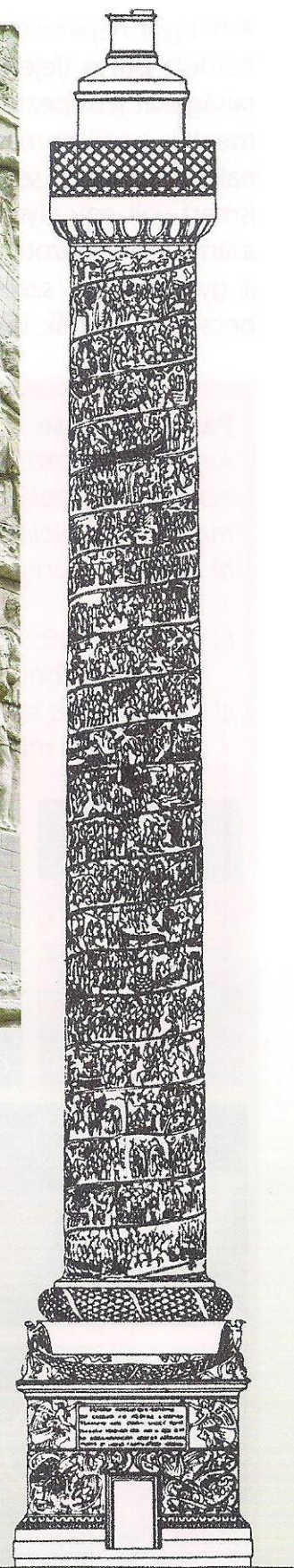
KÉPES TÖRTÉNETEK – KÉPREGÉNYEK

Traianus (trajánusz) oszlop alsó része (Kr. u. 114), Róma. Adatok és érdekességek az oszlopról: az egész oszlop magassága 38 méter, ebből a talapzat – melyben eredetileg a császár hamvait helyezték el – 5 méter magas. Innen indul ki a körülbelül 200 m hosszú domborműszalag, amely 22 sorban tekeredik az oszlopon. A tetejét 1587 óta Péter apostol szobra koronázza meg, építésekor azonban Traianus aranyozott bronzszobra helyezkedett el itt

Az ókori Római Birodalom egyik híres uralkodója, Traianus (trájánusz) a dákok¹ ellen vívott sikeres hadjáratainak emlékére hatalmas oszlopot állíttatott Rómában. Az oszlop felületére faragott domborműveken a hadjáratok eseményeit szinte képregényszerűen követhetjük nyomon. Láthatjuk a katonák partraszállását, a dunai hajóhíd építését, a letáborozást, az erődítményeket, az egyes ütközeteket, az ellenség legyőzését és a foglyok elhurcolását is. A jelenetekben a császár alakját többször is ábrázolták.

Az oszlop síkjából finoman kiemelkedő domborművek valóságghűen mutatják be a harcosokat, még a ruházatuk redői is látszanak.

Traianus oszlopa

Ghiberti, híres itáliai¹ szobrász tíz négyzet alakú domborművön, **képsorozatban** ábrázolta a bibliai Ótestamentum jeleneteit. A kapu díszes keretében gyümölcsöket, emberi alakokat, levél- és virágfüzéreket jelenített meg, még az önarcképét is megmintázta. A kapu egy-egy négyzetében az adott történet több jelenetét is láthatjuk. Az események időben egymás után következtek, mégis egy képen belül jelentek meg. Ghiberti nagyon leleményesen oldotta meg az események szétválasztását. A domborművön egyes részleteket előtérbe helyezett, ezek teljesen kiemelkednek az alapból, míg másokat háttérbe simulóan, alig kiemelkedően alakított ki.

1. **Mi a véleményed,** miért mintáztott meg a szobrász egy képnégyzeten belül több egymást követő eseményt? Milyen hatást ért el a művész azzal, hogy a közelebbi alakok nagyobbak, és jobban kiemelkednek a síkból, mint a távolabbiak?
2. **Keressd meg,** hogy az alábbi, kinagyított részletek hol helyezkednek el a kapun!

Lorenzo Ghiberti (lorendzo giberti): A Firenzei keresztelőkápolna keleti kapuja: a Paradicsom kapuja (1425), bronz

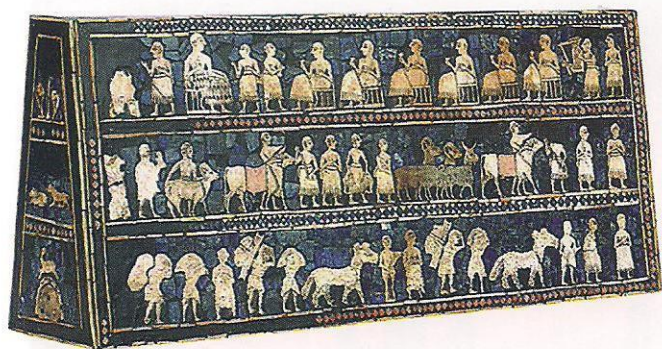
Ádám és Éva teremtése. Bűnbeesés. Kiűzetés a paradicsomból

Káin és Ábel

¹ Itália: a mai Olaszország területének régi elnevezése

A doboz titka

Mezopotámiai doboz (a Béke című oldala; Kr. e. 3. évezred), berakásos technika, magassága 22 cm, hossza 50 cm

1. Ha a tiéd lenne ez a „kincses” doboz, mit rejteneél el benne? **Meséld el**, mire használnád!

2. **Rajzold meg** képregényszerűen egy személyesen átélt élményedet (például egy napod történetét)! A kidolgozás menete:

a) a rajzolás előtt írd össze a történet legfontosabb eseményeit;

b) dönts el, hány képből álló képsorozatot rajzolsz;

c) oszd fel a rajzlapot a jelenetek számának megfelelően;

d) tervezd meg a jeleneteket, majd vázold fel halványan grafitceruzával;

e) húzd át filctollal a rajzot, majd dolgozd ki színes ceruzával vagy filctollal;

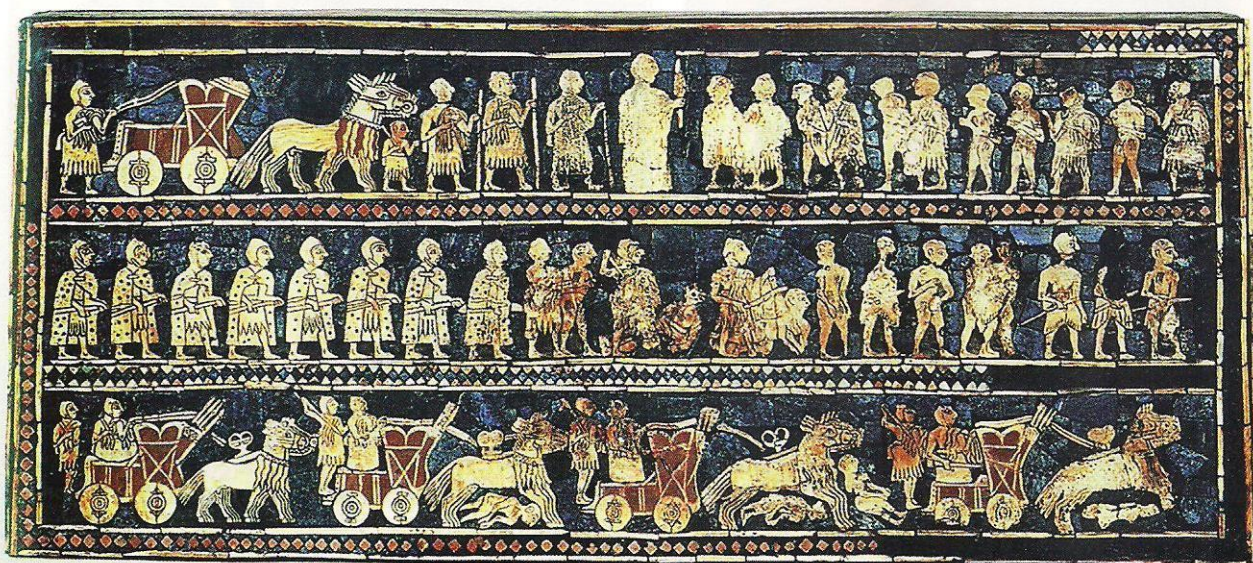
f) meséld el, miről szólnak a képek!

3. Készítsetek egy képregényt közösen is!

A lenti képsorozat egy nagyon régi doboz oldalát díszíti. A jelenetek a győztes csatából hazatérő katonákat ábrázolják. A történetet alulról felfelé haladva követhetjük végig. Az alsó sávban szamarak vontatta, tömör kerekű harci szekereken a győztes katonák láthatók. A középsőben katonák csoportja hadifoglyokat vezet a felső sorban lévő király elé, aki kíséretével együtt fogadja őket. Kezében a hatalom jelképét, a jogart tartja. Az uralkodó alakja kiemelkedik a többiek közül, mert rangjához méltóan magasabbnak ábrázolták.

A doboz készítője lazúrkövet (különleges kék ásványt), karneolt (narancsszínű drágakövet) és kagylóhéjakat használt fel a díszítéshez. A hátteret **mozaiktechnikával** alakította ki, míg az alakokat **intarzia-** (berakásos) technikával helyezte rá a felületre. E tárgynak ismeretlen a rendeltetése. A kutatók a mai napig nem tudták megfejteni, milyen célt szolgált.

A régebbi korok képsorozatainak újabb változatai a **képregények**. Jellemzőjük, hogy a rajzolt képet rövid szöveggel egészítik ki. A szöveget általában a képek alatt helyezik el, de szóbuborékot is alkalmazhatnak. Létezik olyan is, hogy elhagyják a szöveges részt, ilyenkor a képekből kell kitalálni a történetet. A rajzok sokszor több, nem egy időben zajló eseményt vonnak össze, sűrítnek. Kidolgozásukban egyszerűek, gyakran vicces, szórakoztató történeteket jelenítenek meg.

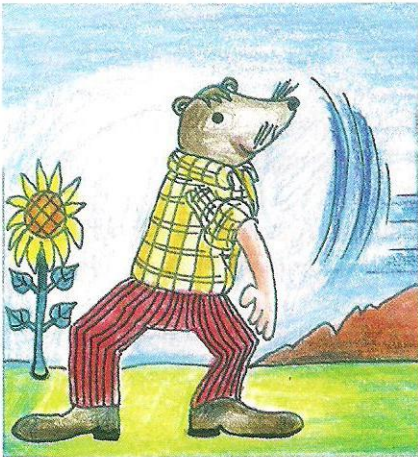

Mezopotámiai doboz Háború című oldala

Előtér – háttér

Tedd időrendi sorrendbe a jeleneteket! Amint látjuk, Vakond úr elég nagy galibát okozott azzal, hogy elhajtította az újonnan kapott bumerángját. Az esetet megörökítő rajzsorozat képei összekeveredtek. A történet az első képpel kezdődik, de vajon hogyan folytatódik? A helyes sorrendet akkor tudod meghatározni, ha alaposan megfigyeled a bumeráng repülési irányát és a háttérben megjelenő tájrészleteket.

A feladat megoldása után **meséld el**, mi történik az egyes képeken! Milyen komikus helyzeteket teremtett az eldobott bumeráng, és mi a történet csattanója?

1.

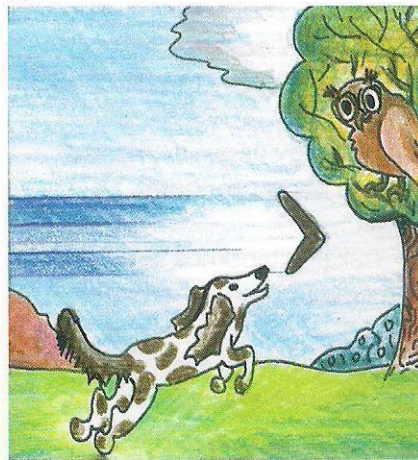
2.

3.

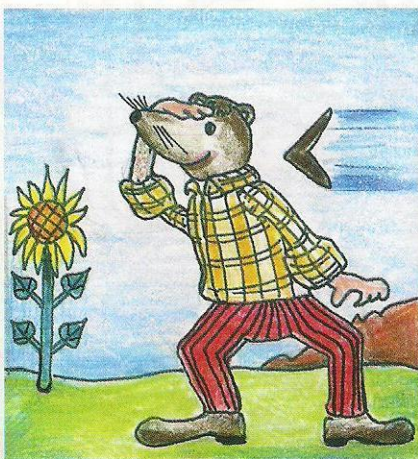
4.

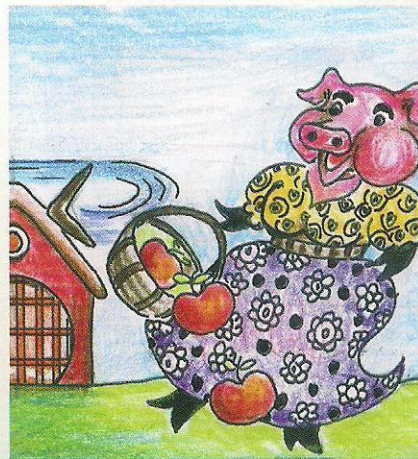
5.

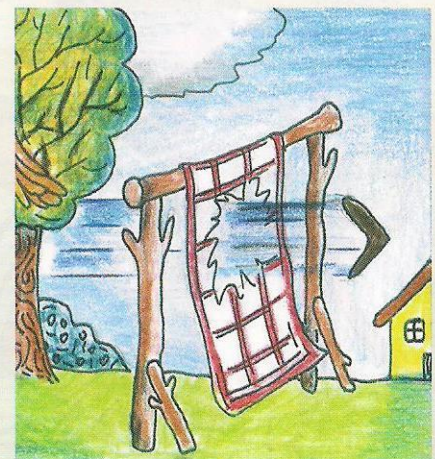
6.

7.

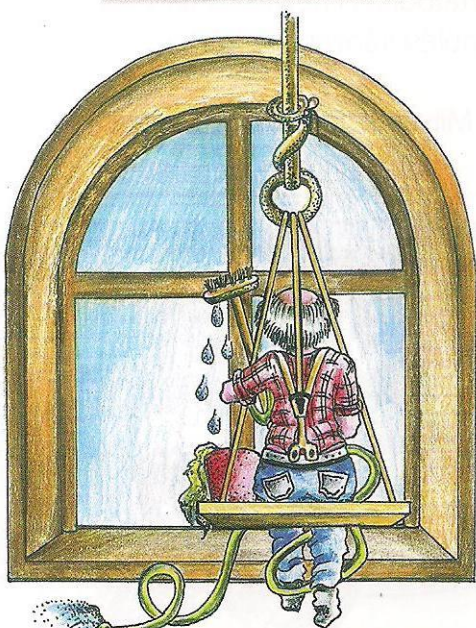
8.

9.

Képtörténet – versillusztráció

Olvasd el a verset! Vajon az egyes képek melyik emeletet ábrázolják? Válogass az emeletekből, és **rajzolj meg** közülük néhányat!

Jacques Charpentreau (zsák sarpentró): *Az ablakmosó egy toronyházon* (részlet)

Hosszú kötél végéhez kötve lóg – így messziről olyan, akár a pók – a vén ablakmosó, s közben pedig minduntalan aláereszkedik a toronyház hatalmas oldalán. És hogy miket lát, elmondom talán, hiszen minden egyes emeleten beköszön szépen, illedelmesen.

14. emelet

A legfelső lakásban egy lovag vagy harmincféle sajtból válogat.

13. emelet

A tizenharmadik emeleten egy kislány szörpöt szürcsől lelkesen.

12. emelet

A plafonon sétál egy marslakó, fejjel lefelé, – bár ez nem való.

11. emelet

A szalonban egy népes nyúlcsalád falja a fűvel benőtt zongorát.

10. emelet

Itt egy szakállas tábornok lakik, s épp megszámolja kitüntetéseit.

9. emelet

Itt egy lakásban nagy a vigalom, két hete tart már a lakodalom.

8. emelet

Két tükörtojás a tükör előtt hajba kap: melyikük előkelőbb?

7. emelet

Az ágyon egy maratoni futó alszik, s úgy fújtat, mint egy fújtató.

6. emelet

Kempingezők ülnek a tűz körül: a „tulaj” ennek biztos nem örül!

5. emelet

A kádban száz hajó versenyhez áll, csakhogy nincs benne víz régóta már.

4. emelet

Tejszínhabos tortákkal vív csatát egy tíztagú kövér cukrászcsalád.

3. emelet

Egy fogorvos fúrja egy ló fogát: ordít is ám szegény ló jókorát.

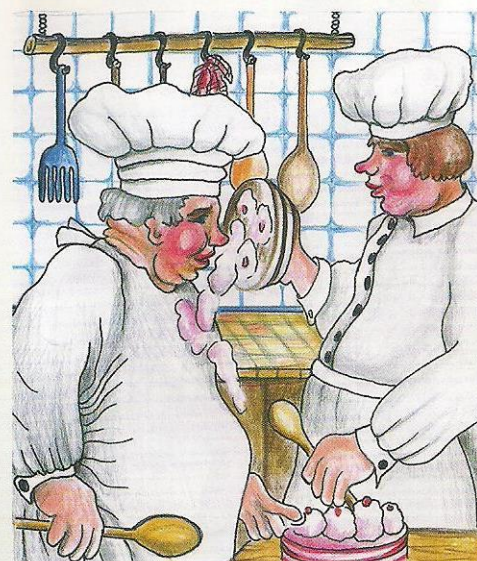
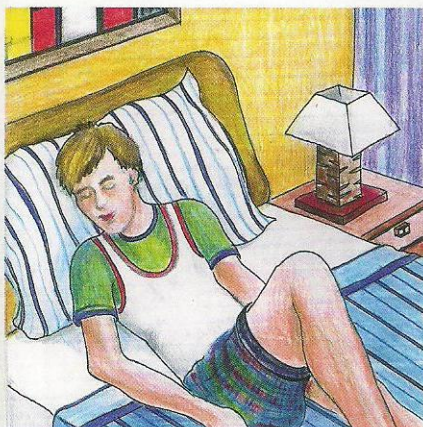
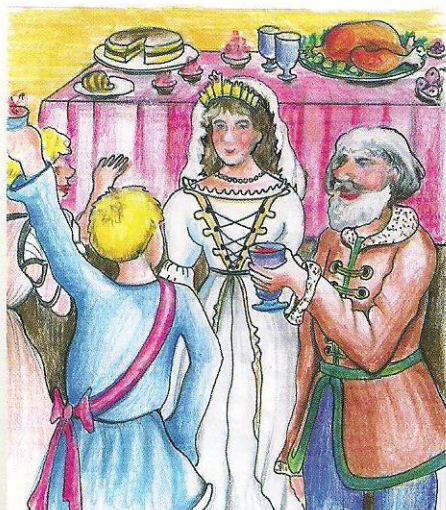
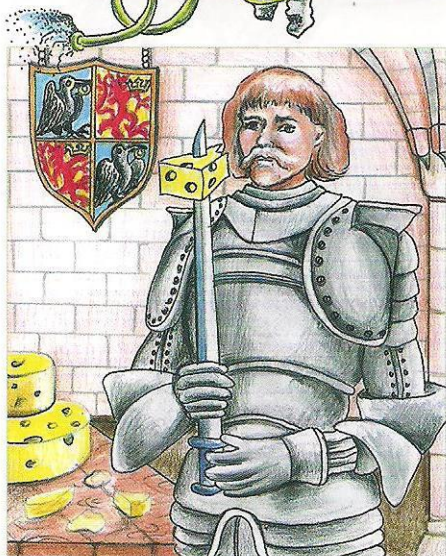
2. emelet

A második emeleten egy kismadár a bútorok közt ágyról ágyra száll.

1. emelet és a földszint

A földszinten nincsen most senki sem: ki itt lakik: liftezik szüntelen.

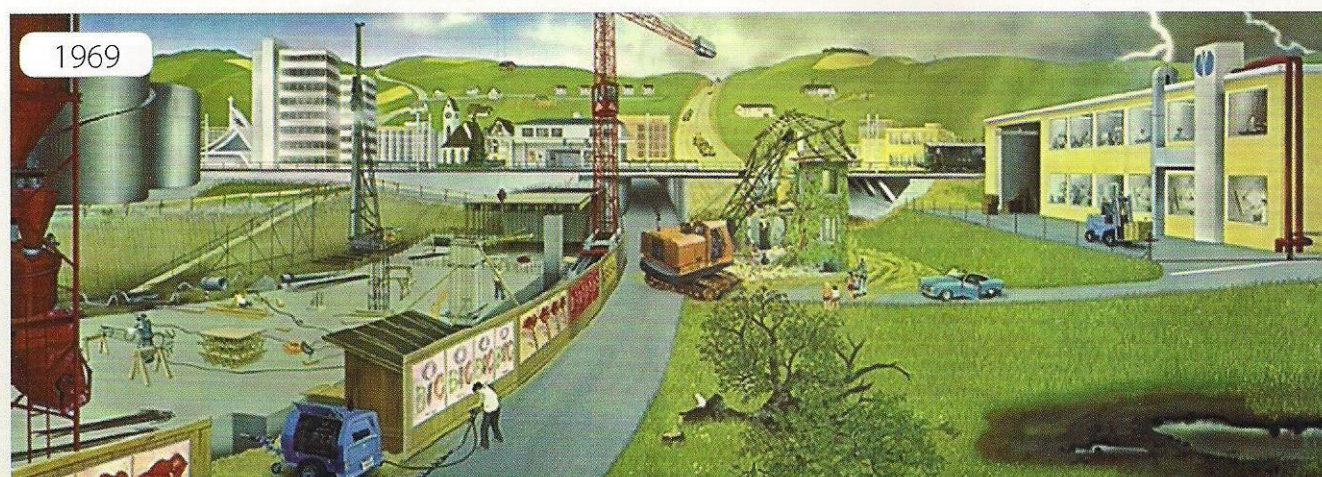
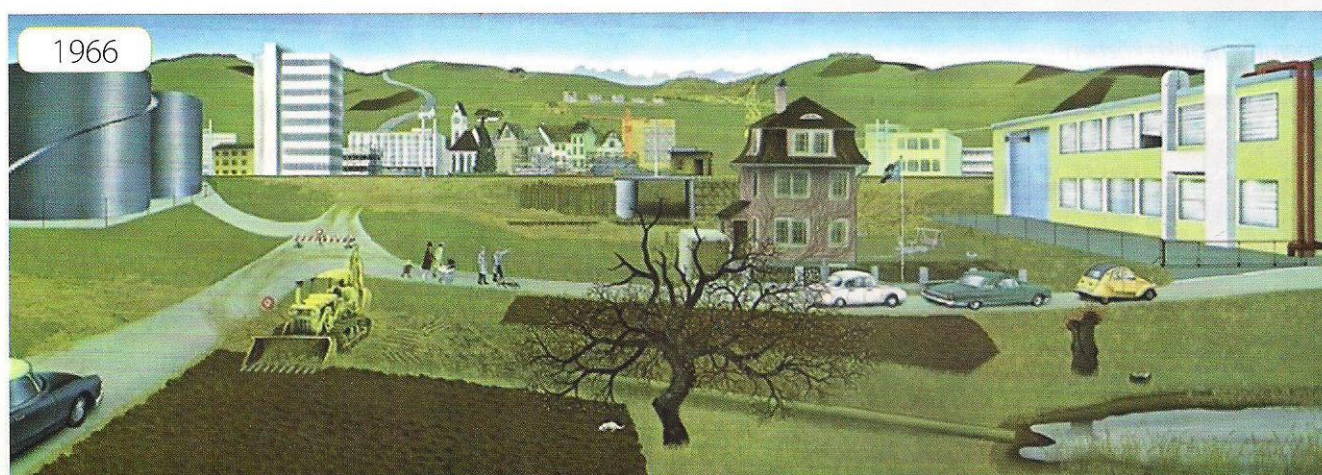
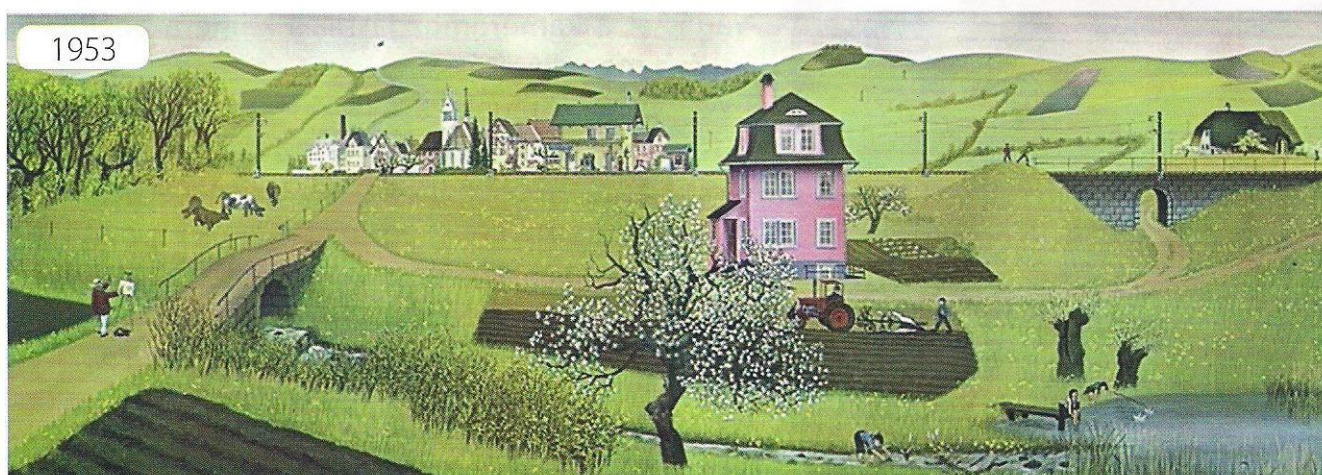
Ki egy kötélén ég s föld között lebeg: az jól ismeri az embereket, az előtt nincsen semmilyen titok, – hacsak az ablakod be nem csukod!

Mit hoz a jövő?

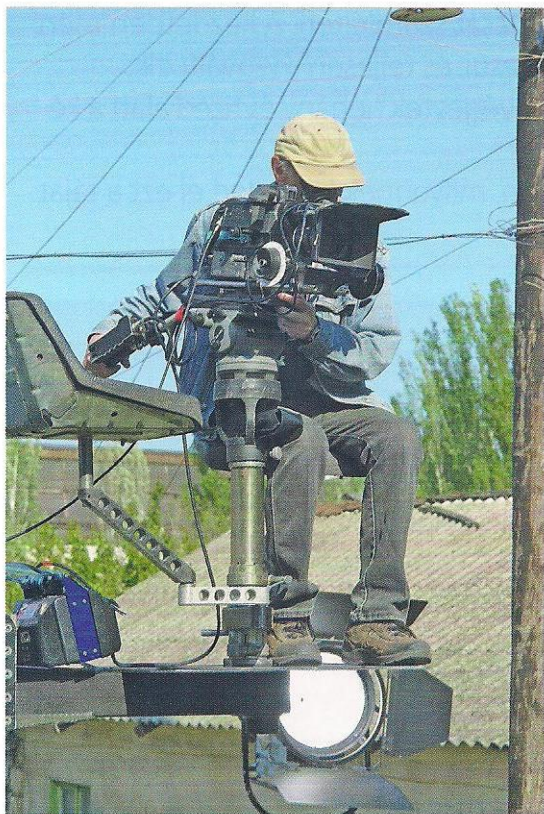
A következő képsorozat környezetünk folyamatos átalakulását szemlélteti. A kezdetben még néhány házból álló fás, bokros, dombos táj később benépesül, és teljesen megváltozik.

1. **Beszélgétek meg** közösen, hogy milyen átalakításokat végeztek néhány évtized alatt a képen látott tájon!
2. **Fejezd be** ezt a képsorozatot! Rajzold meg külön lapon, milyennek képzeled el ezt a tájat a jövőben!

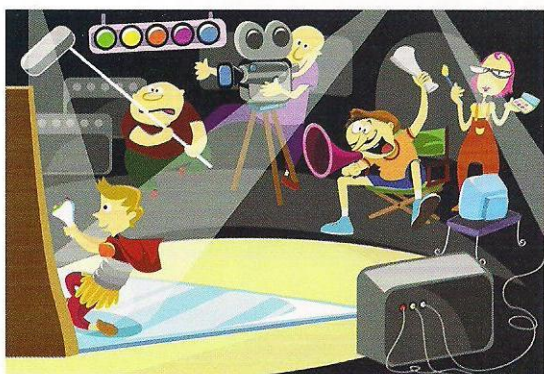

Jörg Müller: Ahol valamikor rét volt (1974)

Egy képzeletbeli filmforgatáson

Operatőr munka közben

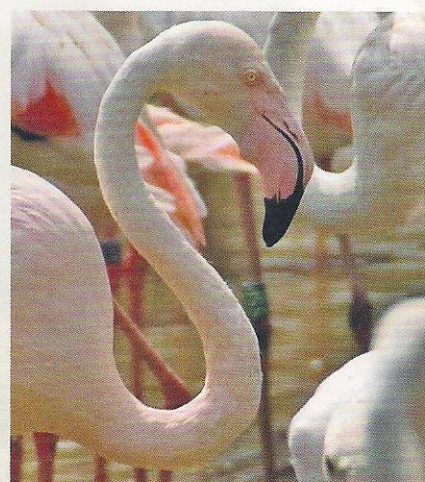
Filmforgatás (karikatúra)

A televízióban és a moziban látható filmek forgatásakor a rendező mellett az **operatőrnek** van a legjelentősebb szerepe. Fontos munkaeszköze a **filmfelvevőgép (kamera)**. Művészi tevékenységet végez, munkájával nagyban hozzájárul a film sikeréhez. A forgatókönyvíró és a rendező elképzeléseinek megfelelően alakítja a jeleneteket. Ő határozza meg a film hangulatát a **képki-vágással**, a **kameramozgással**, a **kamera beállításával** és a **megvilágítással**.

Az operatőri munka a fényképészetből fejlődött ki. A fényképészhez hasonlóan tervezi meg jelenetek képki-vágását. A ráközelítéskor kiemeli a jelenet egyes részleteit, a távolításkor pedig egyre csökken a képmezőben látható forma mérete, és ekkor egyre több háttérrel láthat a néző. A ráközelítést és a távolítást **zoomolásnak** (zúmolásnak) nevezzük. Egy film készítésekor a rendező és az operatőr mellett sokan – akár több százan – is dolgozhatnak a stábben. Például a világosító, a hangmérnök, a csapó, a díszlettervező, a jelmeztervező, a vágó, a színész, a kaszkadőr stb.

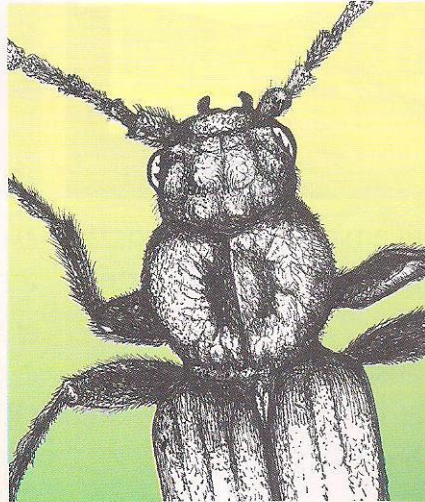
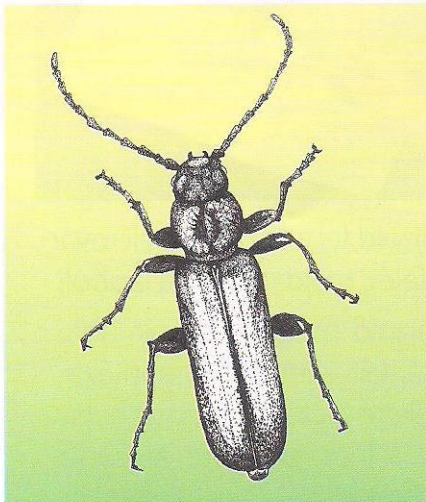
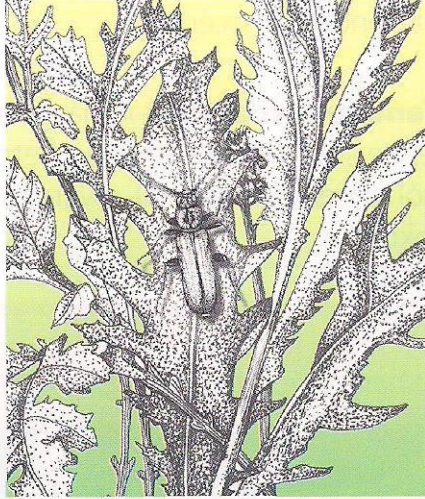
1. **Készíts** egy 10×13 cm-es papírkeretet! Tartsd a keretet a szemed elé, nézz át rajta, majd kísérletezz a képki-vágásokkal a karod előrébb, illetve hátrébb mozgatásával!

2. **Képzeld magadat** a karikatúrán bemutatott filmforgatás helyszínére! Meséld el, hogy milyen film készül, kik lehetnek a szereplők, és milyen előzetes feladatokra volt szükség, hogy elkezdődhessen a forgatás!

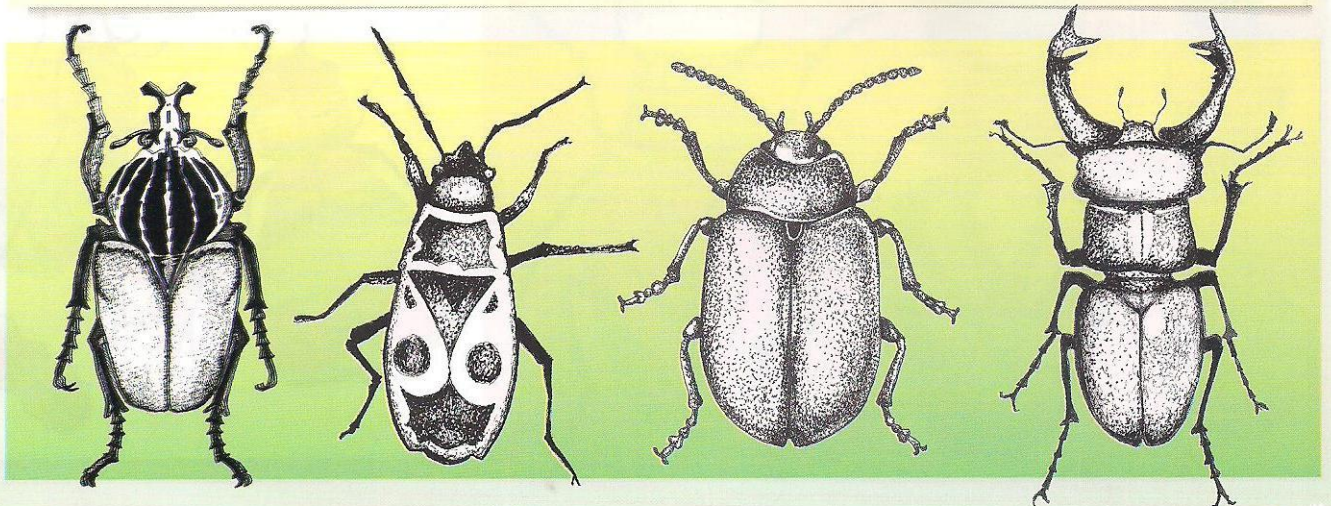

A természet csodái a nagyító alatt

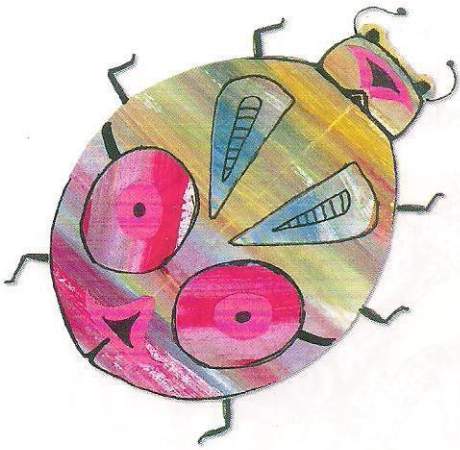
A növények között sok olyan élőlény bújkik meg, amelyek első ránézésre nem látszódnak. Viszont, ha közelebb hajolunk, észrevevesszük, hogyan mozognak a kicsi rovarok lenn a fűben. Sőt, a nagyító alatt már az érdekes részleteik is kirajzolódnak. A képsorozat ezt a felfedezést ábrázolja.

Válassz ki az alábbi rovarok közül egyet, és **készíts** róla a fenti sorozathoz hasonló képsorozatot!

Mesebeli rovargyűjtemény

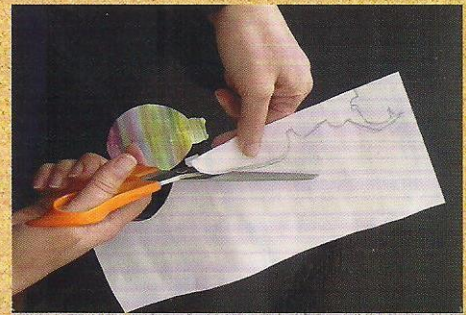
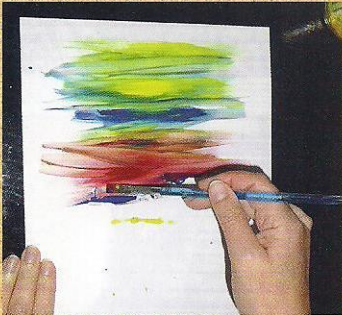

Régen az iskolában a diákoknak saját rovargyűjteményt kellett készíteniük, de ma már ez szigorúan tilos. Az állatok védelmében hozták ezt az intézkedést, ugyanis óvni kell őket, meg kell akadályozni a kipusztulásukat. Nagyon sok rovar a védett állatok listájára került. Mit gondoltok, miért?

Tanulmányozzátok néhány rovar (például szarvasbogár, méh, lepke stb.) alakját, színét és életmódját! **Készítsetek** a látványból kiinduló mesebeli rovargyűjteményt színesre festett papírokból!

Mesebeli rovargyűjtemény

Anyagok és eszközök: rajzlapok, színes papírok, tempera, fekete filctoll, olló, ragasztó.

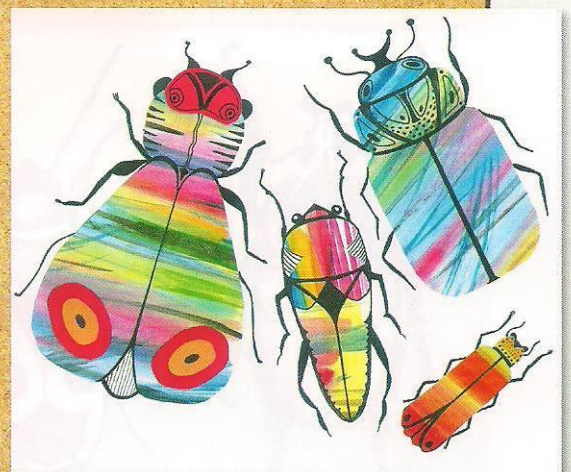
a) Fesd le különböző szín-árnyalatokkal a lapot!

b) Várj, amíg a festék megszárad, csak azután hajtsd ketté a lapot!

c) Rajzold fel a képzeletbeli rovartest felét, majd vágd ki a lapból!

d) Több rovar is készíts az előzőekben leírtak szerint! Ragaszd fel a formákat egy lapra úgy, hogy a testek között hagyj egy kis távolságot!

e) Rajzold meg a rovarok lábait, csápjait, szemeit és mintázatát fekete filctollal! Ragaszthatsz rájuk színes papírból kivágott mintákat is.

Tóth Anna: *Katica*

Kicsi vagyok, mégse félek,
Tarka mezőn éldegélek.
Hátam piros, mint az alma,
Hét kis pöttyöt láthatsz rajta.
Hívhatsz engem Katicának.
Fürgén szálló kisbogárnak.
S hogyha pihenek az ágon,
Vagy egy apró vadvirágon,
Óvatosan felemelhetsz,
Csengő hangon énekelhetsz,
Ujjacskádra felsétálok,
Aztán gyorsan tovaszállok.

1. **Sorold fel**, milyen rovarok láthatók az oldalon! **Hasonlítsd össze** őket a valóságban létező társaikkal! Miben különböznek tőlük?
2. **Tervezz** emberi tulajdonságokkal, érzelmekkel rendelkező, vicces állatcsoportot! Rajzolhatsz például mosolygós katicát, csúszdázó méhecskét, bátorságát fitogtató hőscincért vagy integető pillangót.

HÚSVÉT

Sokak által ma is kedvelt húsvéti népszokás a **tojásfestés**. Régebben a legények húsvéthétfőn kútvízzel locsolták meg a leányokat, és cserébe **hímes tojást** kaptak.

Vajon miért éppen tojást? Mert a tojás az újjászülető tavasi természet és a termékenység jelképe. Húsvét másnapján még manapság is sok lány várja otthon a locsolódó fiúkat, akik már nem vízzel, hanem kölnivel érkeznek. De a jutalom még mindig a festett tojás.

A legszebb festett minták a **népművészet** emlékei között láthatók. A legősibb díszítmények egyszerűek voltak: pontokat, hullámvonalakat, rácozást alkalmaztak. Később terjedt el és vált kedvelt mintává a virág, a levél, a gránátalma és a csillag. A tojások színének jelentése is van. A piros az öröm és a szerelem, a kék a tisztaság, a zöld a remény színe.

A tojás díszítésének (hímzésének) módjai

(A tojások díszítése legtöbbször **rámázással** kezdődik. A tojásfelület felosztását nevezzük rámázásnak, melynek során a felületet 2, 4, 8 vagy több mezőre osztják.)

- **Karcolás:** az egyszínűre festett tojáshéj felületére hegyes szerszámmal (tű, késhegy) díszítményt karcolnak. Ezzel a technikával aprólékos díszítés érhető el.

- **Viaszolás:** a mintát forró viaszba mártott írókával rajzolják a tojás héjára. Amikor a viasz megdermed, a tojást néhány órára hideg festékbe teszik. A festékből kivéve megszáritják, és meleg ruhával letörlik róla a viaszt. A viaszal rajzolt minta fehér marad. Végül zsíros ruhával áttörlik, hogy szép fényes legyen.

Többszínű hímes tojás készítésekor először világos színbe kerül a tojás. A szárítás után újabb minta viaszolása következik, majd ezután a sötétebb festéklébe kell tenni. Mindig az utolsó festéklé legyen a legsötétebb!

- **Berzselés:** a megfőzött tojás héjára szép formájú apró levelet erősítenek. A tojásra rossz nejlonharisnyát húznak, és alul-felül szorosán összekötik, majd festéklébe teszik. Egy-két óra elteltével a levél körüli terület elszíneződik, a levél alatt pedig világos marad.

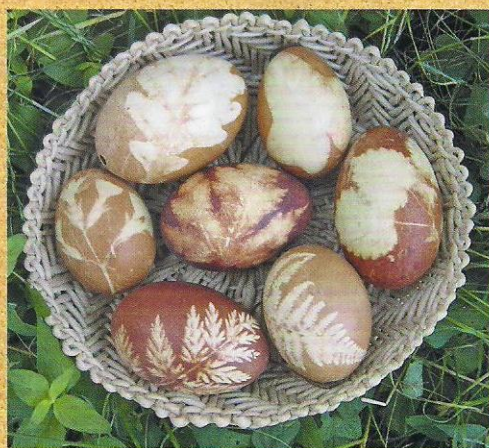
- **Pingálás:** újszerű festési technika, hogy a mintát ecsettel festik a tojáshéjra (így készül a kalocsai¹ virágmintás pingált tojás).

Szűcs Gergely: Karcolt tojások

Nemes Hajnal: Viasszal írt hímes tojások

Nemes Hajnal: Berzselte tojások

Tervezd meg, hogy milyen tojást festenél húsvétra! A legszebb mintát **fedd meg** egy igazi tojásra is!

Papírtojások

1. Festékpontokkal díszített tojások

Fess 2-3 piros, narancssárga, lila vagy kék színű tojást egy rajzlapra! A háttérrel alapozd le zöldessárga árnyalatokkal! A festék száradása után díszítsd a tojásokat festékpöttyökönként vagy fültisztító pálcikát! Keretet vagy háttérmintát is pöttyözhetesz a képre.

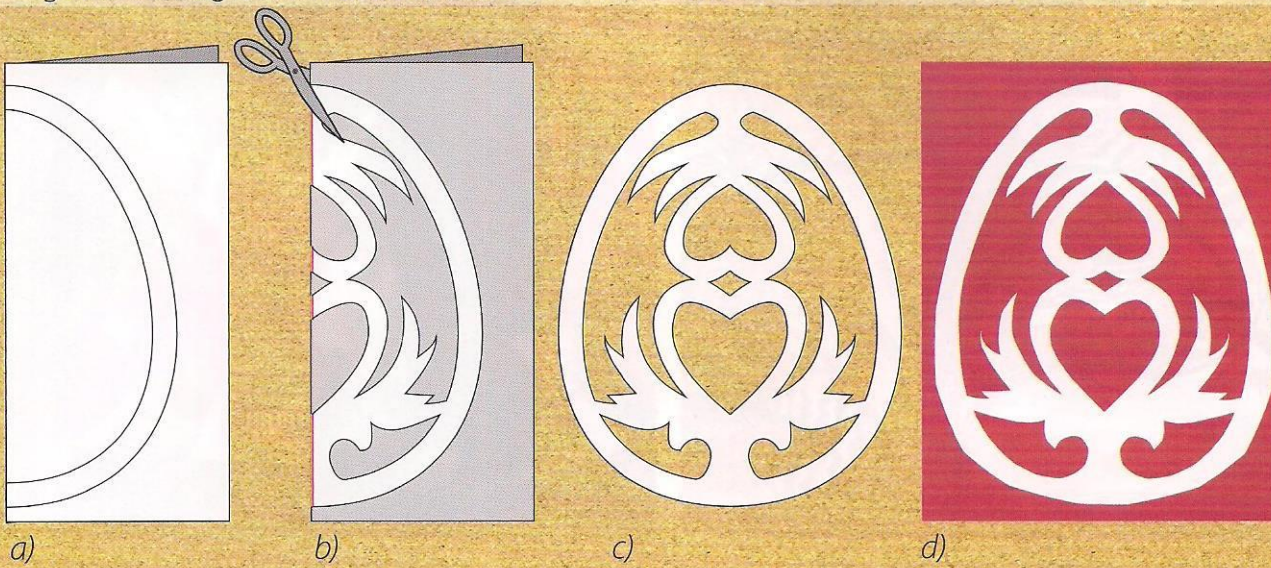

Festett tojások. Tempera, Szeged, Gedói Általános Iskola és AMI (tanár: Fiedler Judit)

2. Tojások papírkivágással

A húsvéti dekoráció szép kellékei lehetnek a színes papírokból kivágott tojások. Gyorsan elkészítheted, ha pontosan követed a leírást.

- Hajtsd félbe hosszában az A/4-es méretű fehér vagy színes papírt! (Készítheted kisebb méretben is.) Rajzold rá a tojásforma felét! Ismételd meg a körvonalrajzot kb 1 cm-rel beljebb!
- Rajzold rá a mintát a tojásformára! Vágd körül a külső vonal mentén! Kisollóval vágj mintákat a tojás belsejébe! Figyelj arra, hogy ne vágd ki a forma széléig, és a középtengely mentén is hagyj kivágatlan részeket! (Ezeket a rajzon pirossal jelöltük.) A szürkével kiemelt részeket kell kivágni.
- Nyisd szét a formát!
- A kész formát ragaszd rá egy színes vagy színárnyalatossra festett papírra! Ügyelj arra, hogy a háttérszínből jól kiemelkedjen a papírkivágással készült tojás! Ha színes selyempapírt ragasztasz mögé, akkor ablakdíszként is használhatod.

A VALÓSÁG ÉS A KÉPZELET FORMÁI

Természetrájkönyv illusztrációja

Már sok évezreddel ezelőtt is csodálattal figyelték az emberek a madarak repülését. A művészek és a tudósok még **tanulmányrajzokat** is készítettek a szárny mozgásáról. Kezdetben azt hitték, hogy az ember is tudna repülni, ha egy nagy szárnyat erősítene a hátára, de ez a megoldás nem vezetett eredményre.

A madarakat nem csak tudományos szempontból figyelték az emberek. Illusztrációként, műalkotások szereplőjeként is gyakran láthatjuk a madarakat, ahol valóság-hű vagy mesebeli formaként is megjelenhetnek.

Hasonlítsd össze a három különböző stílusú festményt! Mondd el, hogy a valósághoz képest hogyan ábrázolták a művészek a madarakat! Melyikre igazak a következő megállapítások: nyugalom, részletgazdag, élénk színek, a repülést érzékelteti, mozgalmas, valóság-hű, a mozgás több részletét is bemutatja egy képen belül, valóság-hű színek, valóság-hű formák, oldalnézeti ábrázolás, határozott körvonalak?

Madarak egy fa koronáján (Kr. e. 1900 körül), egyiptomi falfestmény

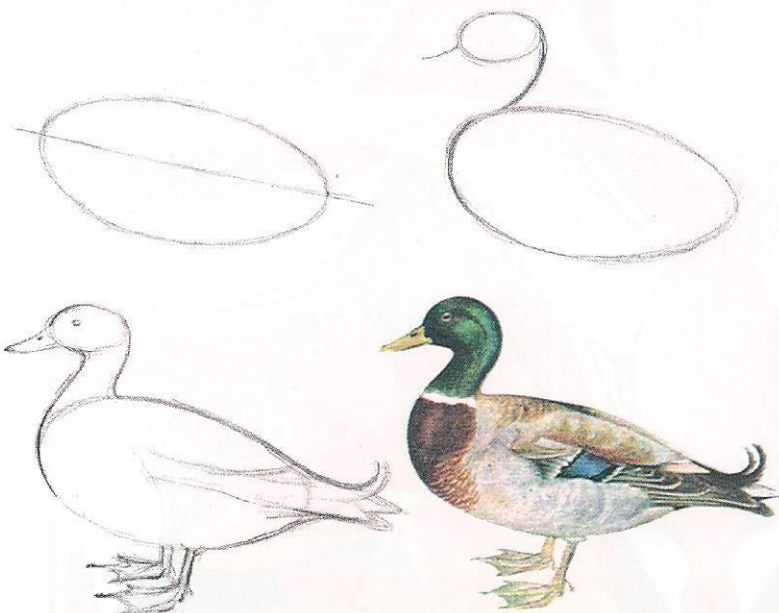

Franz Marc (fránc márk): *Madarak* (1914), olaj, vászon, 109 × 100 cm

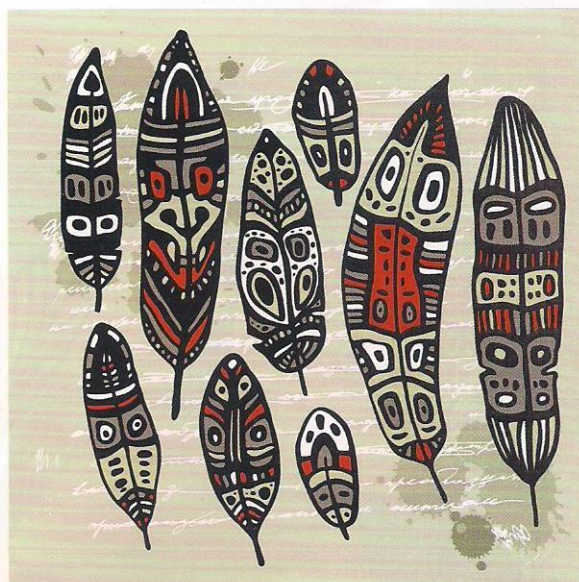
A körvonalától a részletekig

A természetes és a mesterséges formákat alakjuk alapján két fő csoportra oszthatjuk: **szabályos és szabálytalan formákra**. Az ember alkotta mesterséges formák lehetnek tökéletesen szabályosak, például kör, négyzet, téglalap, kocka, hasáb és gömb alakúak. A természetben ritkábban találhatunk tökéletesen szabályos formákat. Rajzolásukkor mégis törvényszerűségeket keresünk, és a gömbhöz, a hengerhez vagy valamilyen más szabályos alakzathoz hasonlítjuk a tömegüket.

Ezzel a szabályos formával kezdjük a vázolást, és csak ezután rajzoljuk meg a részleteket.

A rajzolás menete a forma körvonalától a részletekig

1. **Gyűjts** képeket és rajzokat madarokról! **Rajzold le** az egyiket a látvány alapján! Figyeld meg a választott forma tömegét, a jellegzetes körvonalát és a részletek egymáshoz viszonyított helyzetét! Az egyszerű befoglaló formától haladj a részletekig!

2. **Keress** különböző madártollakat! Mutasd be rajzsorozattal az arányukat és a szerkezetüket! Készíts több variációt különböző művészeti technikákkal (grafitceruza, színes ceruza, filctoll, viasz-karc)! A rajzsorozatot egy mesebeli, dekoratív mintákkal díszített madártollal fejezd be!

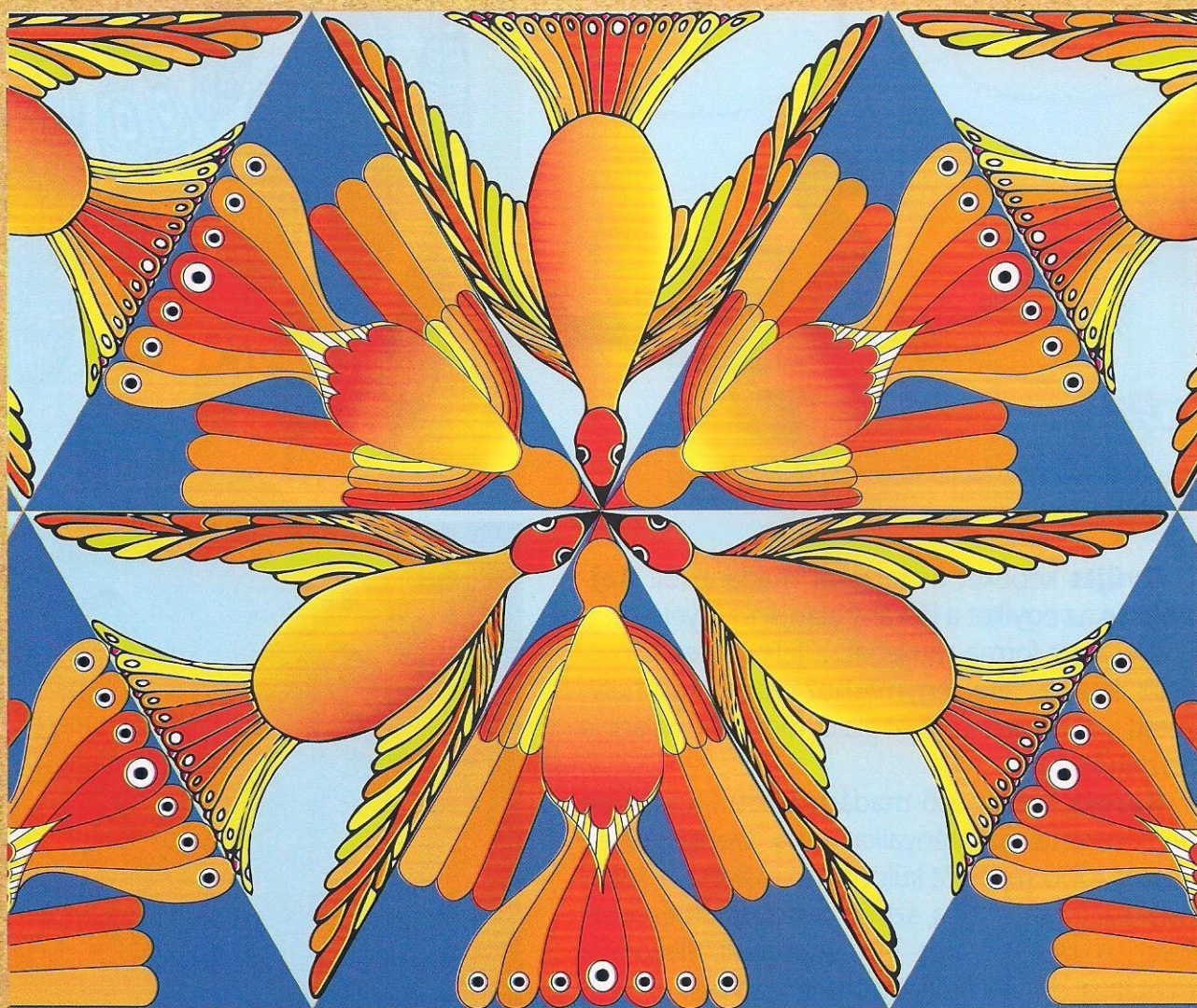
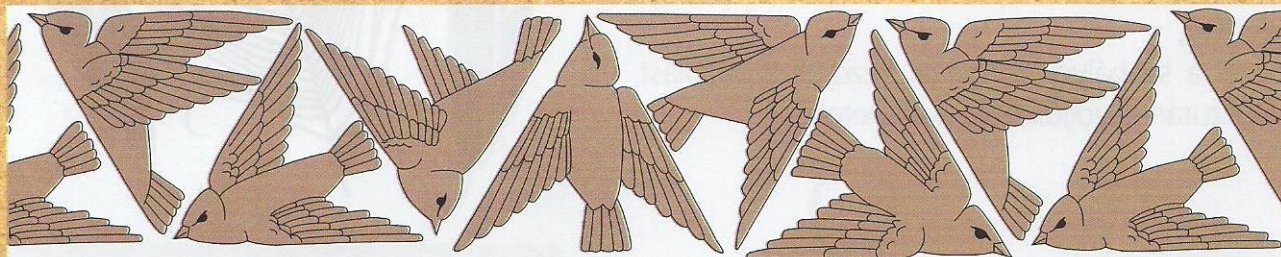
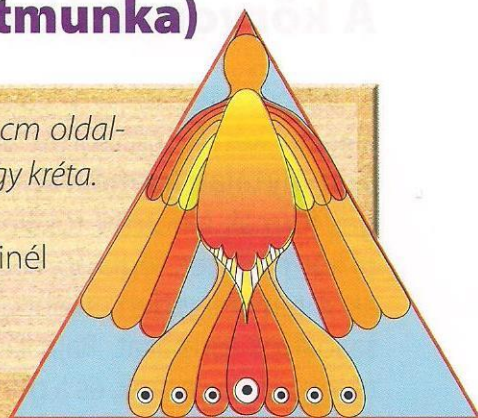
3. **Tervezd meg** egy indiánjelmez tollas fejdíszét!

Háromszögbe foglalt madarak (csoportmunka)

Anyagok és eszközök: műszaki rajzlapból kivágott egyenlő oldalú (20 cm oldalhosszúságú) háromszög, grafitceruza, filctoll, színes ceruza, tempera vagy kréta.

- Gyűjts különböző madarakat ábrázoló képeket!
- Rajzold bele a háromszögbe az egyik madárformát úgy, hogy minél jobban kitöltse a rendelkezésre álló felületet!
- Készítsetek közös kompozíciót a színesen kidolgozott rajzokból!

Szimmetrikus kompozíció

Kollázs madarak

Anyagok és eszközök: színes papírok, fekete lap, grafitceruza, olló, ragasztó.

a) Hajts össze függőlegesen egy színes papírt! Ebből lesz a madár teste.

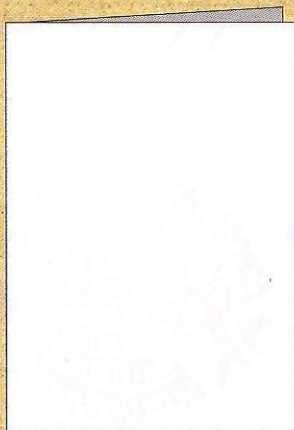
b) Rajzold fel a madárformát a lapra úgy, hogy az egész teste látszódjon, majd vágd ki!

c) Nyisd szét a lapot! Ekkor két egyforma madarad lesz.

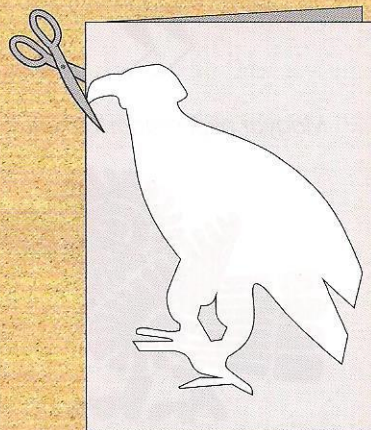
d) Ragaszd fel a madárformákat szimmetrikus elrendezésben a fekete lapra!

e) Készítsd el papírkivágással a kép háttérét alkotó díszítőmintákat is! Dolgozz az előzőekben leírt összehajtásos módszer szerint!

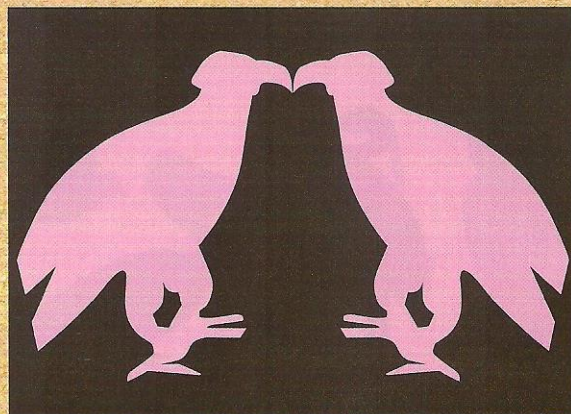
f) Végül a háttér díszítését is ragaszd fel a lapra szimmetrikus elrendezésben!

a)

b)

c)-d)

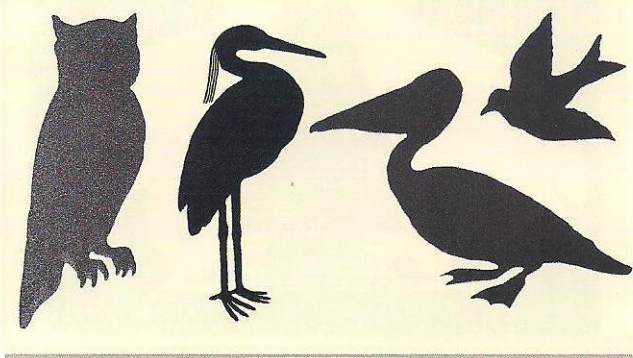

e)-f)

Kitalált formák – dekoratív minták

A műalkotások, a népművészeti tárgyak és textilek mintái között gyakran találkozhatunk a valóság egyszerűsített vagy átalakított formáival. A mesekönyvek lapjairól is a valóságból ismerős, de mégis fantasztikusnak látszó lények néznek vissza ránk.

Egyszerűsítsd le egy választott madár formáját úgy, hogy csak a legjellemzőbb vonásait tartod meg! Dísztisd ki a felületét kitalált mintákkal! Lehet kockás, pöttyös, csíkos vagy akár virágmintás is a madarad.

Magyar népi madárformák

Mexikói indián madárformák

Jelképek

A művészi ábrázolások madarai vagy madárszerű lényei gyakran jelképes tartalmat hordoznak.

- Jelképezhetik egy **uralkodó hatalmát** vagy égi eredetét. Például az ókori egyiptomiak a főistent (Hóruszt) és a napistent (Ré-Harahtit) is sólyomként ábrázolták.
- Egy család, nemzetség vagy egy **nép őst** is gyakran mintázták meg állat képében. Például a magyarok a turulmadarat tartják ősöknek és védelmezőjüknek. Az *Emese álma* című mondában erről részletesen is olvashatsz.

Turulmadaras hajfonatkorong (10. század), rakamazi lelet

- A madarak **különböző tulajdonságok** megismerésüként is ismertek. A bagoly a bölcsesség és a veszély; a szarka a tolvajlás és a fecségés; a kakas az éberség jelképe.
- A mesékben, mitológiai történetekben az írók fantáziájában született furcsa alakú keveréklényekkel is találkozhatunk. Ezeknek egyes részei madárhoz hasonlatosak, de más állatok jellemzőit is felismerhetjük bennük. Például a **griffmadárnak** oroszlántestű, sasfeje és madárszárnya van. A **baziliszkus** olyan mesebeli lény, amely a kakas, a sárkány és a gyík keveréke. A történetekben gonosz lényként jelenik meg, mert halálos a tekintete és mérgező a lehelete. A **hárpia** fiatal lány felsőtestű és madár alsótestű lény, akit a viharok megszemélyesítőjeként, egyes mondákban pedig undorító kegyetlen szipirtyóként ismerhetünk meg.

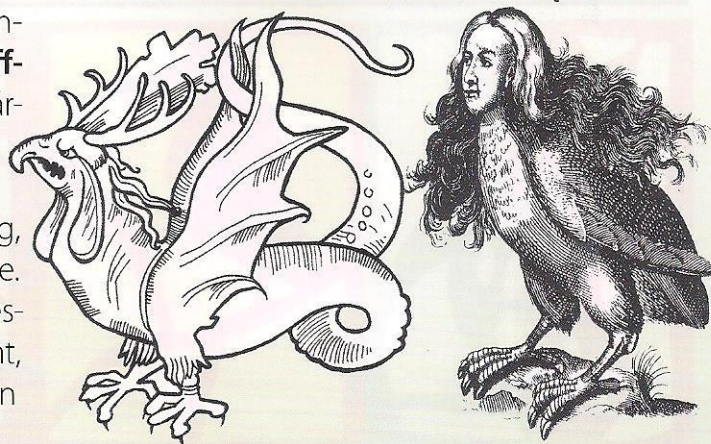

1. **Tervezd meg** az egyik évszakot megszemélyesítő madarat! Rajzold meg a körvonalát úgy, hogy töltsd ki az egész rajzlapot! A körvonalon belül díszítsd az adott évszakra jellemző mintákkal!

2. **Készíts rajzot** vagy **kollázst** madarak és más állatok testrészeinek összekeverésével! Adj nevet is a teremtményednek! Például: kacsza + csacsi = kacsacsi.

Griffmadár

Baziliszkus

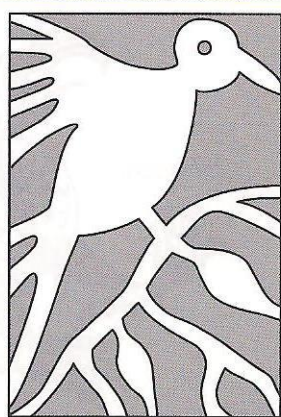
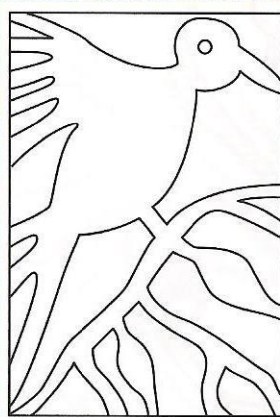
Hárpia

Sziluettből minta

Papírnyomat

Anyagok és eszközök: vastag kartonpapír, hegyes kisolló vagy vágókés, ragasztó, tempera, gumihenger.

- Rajzolj egy A/4-es rajzlapra 1-2 cm széles keretet! Vázold fel a madárformát úgy, hogy testének egyes részletei érintsék a keretet, de ne csak pontszerűen, mert akkor a kivágáskor kiesik a madár a keretből!
- Vágd ki a háttérét és a forma belsejében lévő kisebb részleteket!
- A kész dűcot ragaszd fel egy nagyobb lapra!
- A ragasztó száradása után ferdít át a felületet temperával! A festék szétterítéséhez gumihengert használj!
- A befestett dűcra tegyél egy vékony fehér vagy színes papírt, és egy másik, tiszta gumihengerrel hengereld át jó erősen!
- Óvatosan húzd le a vékony lapot a dűcről, nehogy elkenődjön a festék!

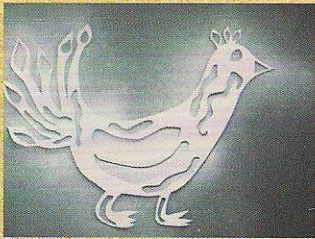
Diákmunkák. Kölcsey Ferenc Általános Iskola, Győr (tanár: Varga Mária)

Pozitív-negatív játék

Technika: festékfújás, grafika, kollázs.

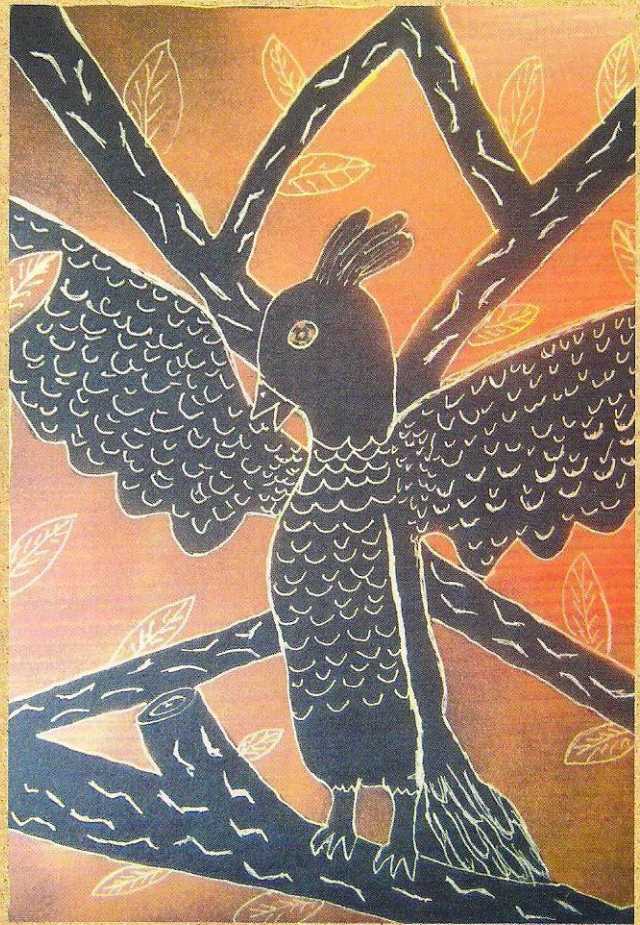
Anyagok és eszközök: fehér és fekete kartonpapír, kisolló, fehér vagy más világos színű festékspray, írólapok, fehér zselés toll, folyékony ragasztó, újságpapír.

- Vágd ki a madár árnyképét fehér kartonpapírból! Vághatsz a belsejébe is mintákat!
- Terítsd be a munkaterületet újságpapírokkal! Tedd rá a kivágott madarat a fekete kartonra, és fújd körbe fehér festékkel!

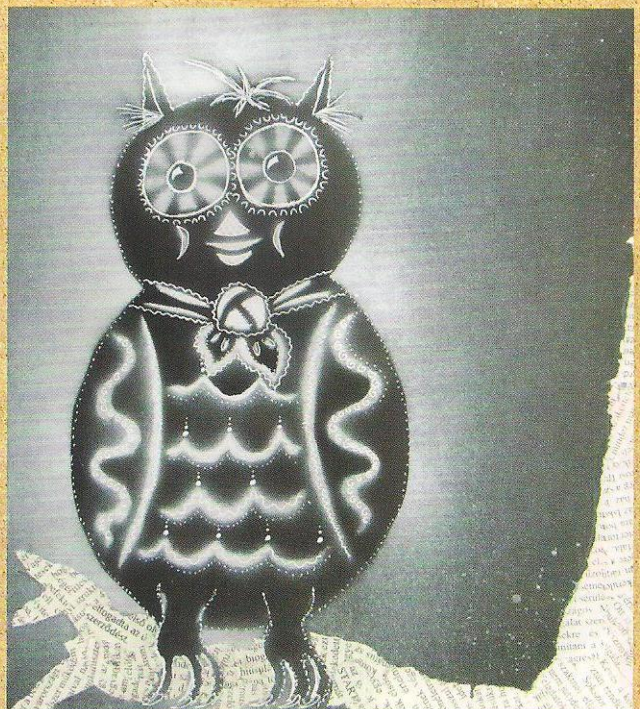
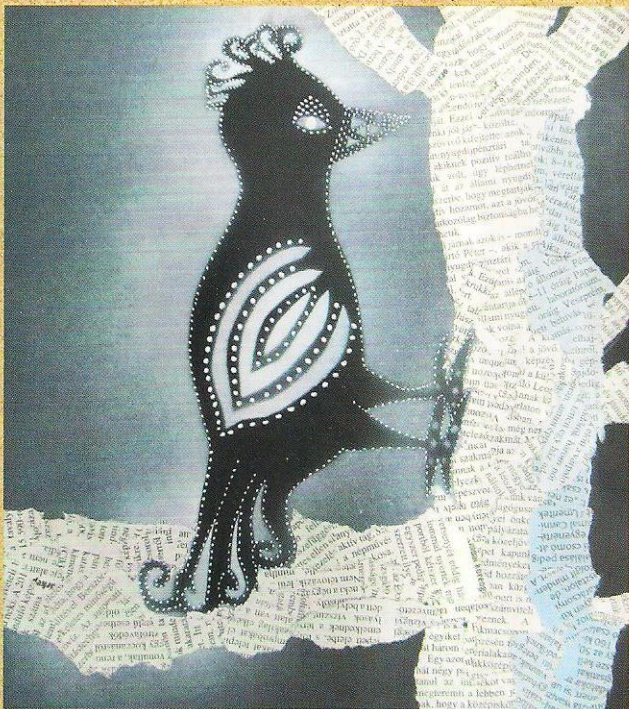

- A festék száradása után emeld le a sablont a papírról! Alatta fekete foltként lesz látható a madár sziluettje.

- Folytasd a képet a részletekkel! Rajzolj fehér zselés tollal mintákat a madárra! Ragassz a környezetébe faágakat napilapokból tépett papírdarabokból!

Bencze Zsófia: *Mesebeli madár*. Veszprém, Botev Általános Iskola (tanár: Mosonyi Emese)

Mesebeli madarak. Balatonalmádi, Györgyi Dénes Általános Iskola (tanár: Szirbek Szilvia)

A barátságos madárijesztő

Székely Dezső:
Madárijesztő

Madárijesztő
áll a vetésben,
rongyait rázza
bálozó szélben.

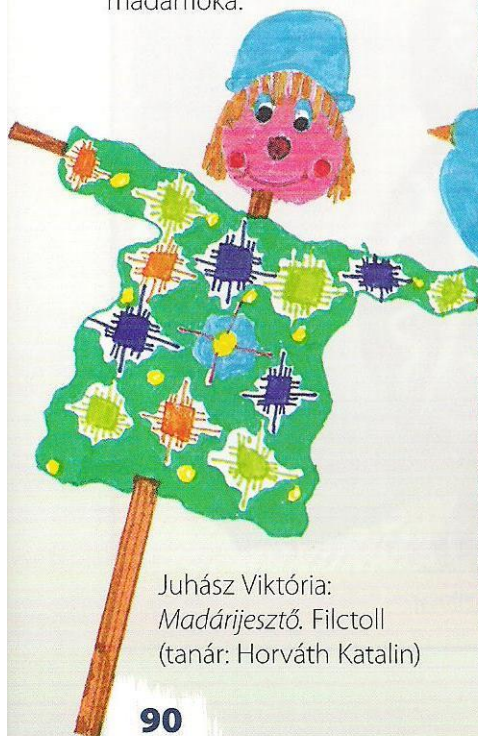
Lármás madárhad
röpköd körötte:
vállán a szarka
pletykál csörögve,

kalapján pöttöm
ökörsem billeg,
hátát csipkedik
sármányok, pintyek,

lyukas zsebében
veréb kapirgál,
falában – kipp-kopp –
kutat a harkály.

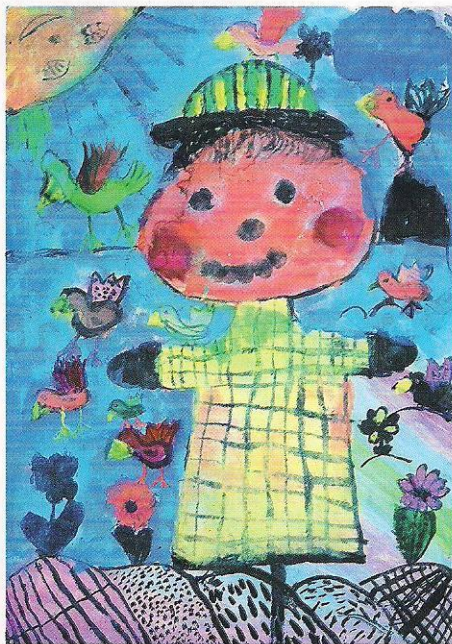
Madárijesztő,
rossz vagy te csósznek!
Lásd a madárnép
nem retteg tőled.

Madárijesztő,
mezők bohóca,
kinevet minden
madárfióka.

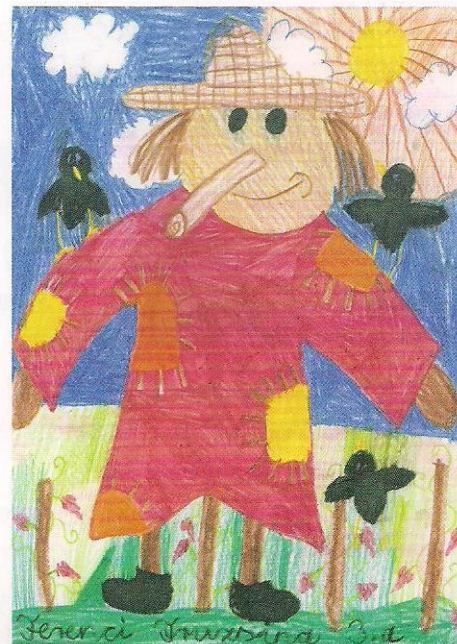

Juhász Viktória:
Madárijesztő. Filctoll
(tanár: Horváth Katalin)

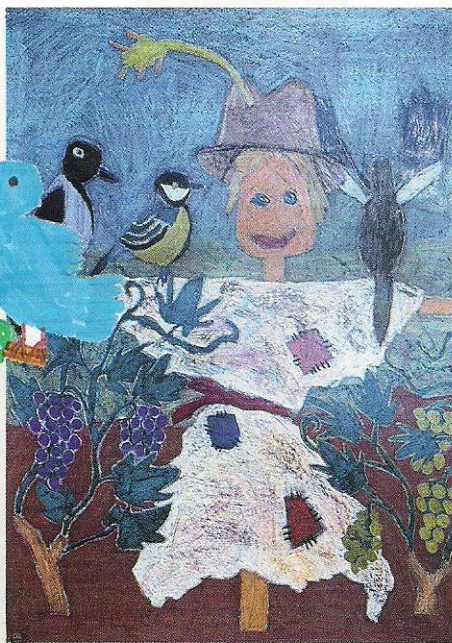
Olvasd el a verset! **Gyűjtsd ki** a benne szereplő madárneveket! Számold meg, összesen hányat találtál! Van olyan, amelyikről eddig még nem hallottál? Ha igen, akkor nézz utána, milyen az alakja és a tollazata! **Rajzold le** vagy fessd meg, te milyennek képezed a vers főszereplőjét! Szerinted félnek tőle a madarak? A te madárijesztőd ne legyen magányos, rajzolj sokféle madarat köré!

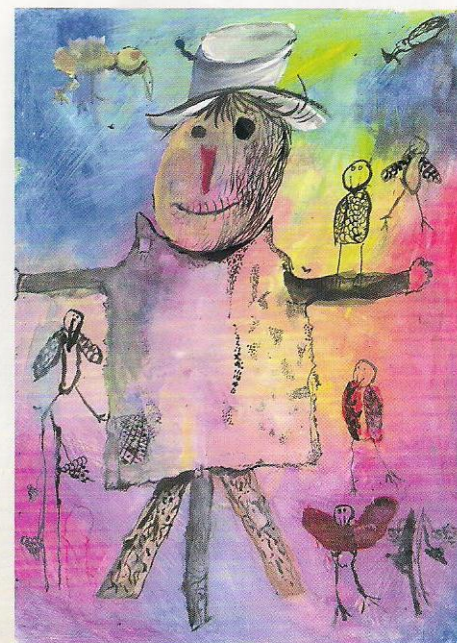
Császár Dóra: *Madárijesztő*. Tempera,
tus (tanár: Imrehné Sebestyén Margit)

Ferenci Fruzsina: *Madárijesztő*. Kréta
(tanár: Horváth Katalin)

Imreh Péter: *Madárijesztő*. Kréta
(tanár: Imrehné Sebestyén Margit)

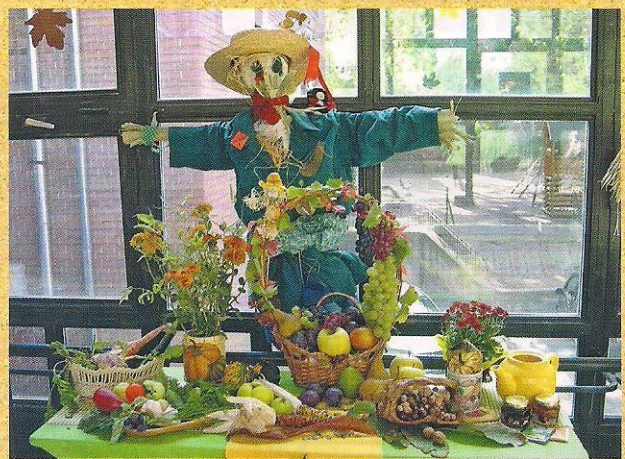

Kőhidai Gábor: *Madárijesztő*. Tempera,
tus (tanár: Imrehné Sebestyén Margit)

Térbeli madárijesztő (csoportmunka)

Anyagok és eszközök: egy seprű; egy faléc a kezekhez; kötözőspárga, vagy szög és kalapács; különböző régi, már nem használt ruhadarabok (például sapka vagy kalap, kendő, ing, kabát, nadrág vagy szoknya stb.); szalma; a test kitömésére alkalmas anyag; különböző színes fonalak, papírok, grafitceruza, filctoll, olló, ragasztó.

- a) Kötözzétek erősen a seprű rúdjaához keresztben a faléct! Lehet szögelni is, de akkor kérjétek tanítótok segítségét! Ez a lécs lesz a madárijesztő keze.
- b) Készítsétek el az arcot színes papírból kivágott formákból, ragasztással!
- c) Öltöztessétek fel az állatokat összeválogatott ruhákkal, majd tömjétek ki a testét!
- d) Végül díszítsétek kedvetek szerint (például egy kendőt vagy sálát tekerhettek a nyaka köré, papírmadarakat tehettek a kezére, levélformájú kitűzőt ragaszthattok a ruhájára).

Madárijesztők (csoportmunkák). Az alkotásokat és a gyümölcskompozíciókat a budapesti Németvölgyi Általános Iskola tanulói készítették az Ősz a hegyen című iskolai rendezvényre

Madaras Néni meséje

Madaras Néni Ősz Anyó barátnője, s persze láthatatlan, mint a tündérek, manók, óriások és más effélék – vagyis nagyon kell figyelnie annak, aki mégis látni akarja. Lerajzolni könnyebb, bár az sem könnyű, mert Madaras Néni furcsa néni. Elég, ha a külsejét nézed, a zöld kesztyűs kezét, amellyel kampósbotot lenget (az egyikkel), és bőrtáskát lóbál (a másikkal). Kék harisnyanadrágos lábain nincs cipő. Talán azért, hogy be ne törje a házak tetejét, hiszen a földre nem lép soha: mindig csak a magasban jár. Léghajón érkezik, de azt sem köti ki a világgért sem – megparancsolja neki, hogy lebegjen csak a háta mögött. Na és a szemüvege, ahogy a fülére kanyarodik, az a csodás, piros keretes zöld szemüveg a zöld füleken, a csigákban göndörödő kék hajbozontjában! A régimódi barna kalap a lengedező dísszel már ráadás csupán, de lemaradhatatlan ráadás.

Madaras Néni láthatatlan, de sok jelből látható, ha jelen van. Először is a madarak, különösen a villogó szárnyú fecskék sorakozóiból tudjuk, hogy megérkezett... Vagy a kémények szürkén bodorodó füstcsíkjaiból, ahogy tekeregnek, tekeregnek, de végül egyetlen gubancba futnak össze.

Madaras Néni hírt hoz. A történetben, amit elmesél, senki sem kételkedik: egyetlen madár sem. A fecskék például! Ők a leghűségesebbek: csivitelnek, gyülekeznek, hallgatják Madaras Néni meséjét, és megfogadják a tanácsát, indulnak délre, mind-mind, a fekete, a lila és a kék kabátos fecskék. A házak melletti öreg tölgyfa száraz, már hosszú évek óta lombtalan ágain is üldögél néhány kismadár, de ők nemigen hallgatják végig Madaras Néni intelmeit. Kíváncsiskodnak kicsit, érdeklődve nézik a csapatba verődő fecskéket, aztán: huss! Röpködnek lakmározni! Nyár vége van, ősz eleje, a napsütés meleg, a levegő átlátszóbb, mint a nyári hónapokban bármikor, a verebek, rigók, cinkék és a többiek könnyen vannak. Nem gondolnak a télre. Pedig ha eljön, ha fúj a szél és csikorog a fagy, nehéz a kismadár élete.

(Részlet Horgas Béla meséjéből)

1. **Jellemezzétek** a mese főszereplőjét, Madaras Nénit! Milyen a külseje, és milyen különleges tulajdonságokkal rendelkezik?

2. **Fesd meg**, hogyan jelent meg a képzeletedben Madaras Néni! Mutasd be furcsa öltözetét és a köré sereglett madarakat is!

Madarak (számítógépes grafika)

A világ legszebb madara

Közeleg az anyák napja. **Készítsd el** anyák napi ajándékként a világ legszebb madarát, a szeretetet jelképező madarát! Alkalmazd díszítőmotívumként a szeretet legfőbb jelképét a szívformát! A madár egyes testrészeit – például a szárnyakat, a tollakat, a fejet – helyettesítsd szívrajzolatokkal! Díszítőmotívumként is rajzolj szív mintákat!

Szív-madár

Anyagok és eszközök: középtónusú A/4-es méretű színes papír alaplapnak (olyan szín kell, amelyiken a fehér és a fekete szín is jól kiemelkedik), fekete filctoll, fehér színes ceruza vagy tempera.

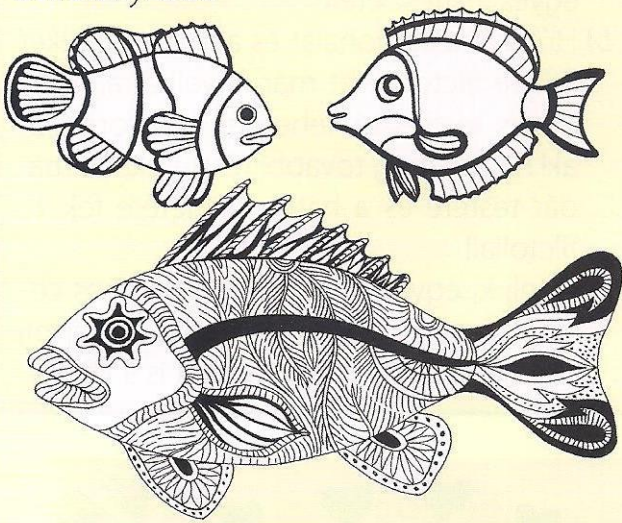
- Vázold fel halványan a tervezett madár alakját a színes papírra grafitceruzával! Rajzold meg, hogy milyen méretű szívformákkal helyettesítheted be a madár egyes testrészeit!
- Húzd át a körvonalát és a fő testrészeket fekete filctollal! Itt már figyelj arra, hogy egyes testrészek lehetnek szív formájúak! Rajzolj még további részleteket a madár testére és a háttér felületére fekete filctollal!
- Emelj ki egyes mintákat fehér színes ceruzával vagy fehér temperával! Rajzolj szív mintákkal díszített keretet is a képre!

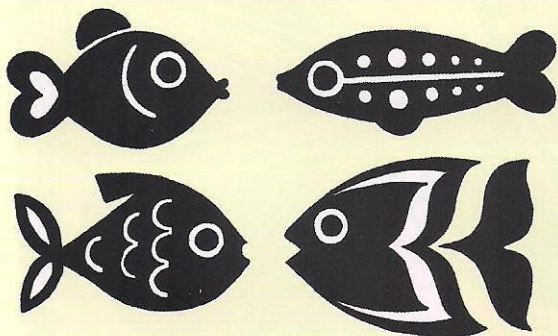
ÉLET A VÍZ ALATT

Bizonyára sokszor elcsodálkoztál már a víz alatti világ sokszínűségén és változatosságán. A könyvek, a természetfilmek, az akváriumok gazdag lehetőséget nyújtanak a halak és egyéb vízi élőlények tanulmányozására.

1. **Gyűjts** fényképeket és rajzokat édesvízben és tengerben élő halakról! Rajzold le az egyiket a látottaknak megfelelően! Tervezd meg a valósághű rajz átalakításával a mesebeli aranyhalat!

2. **Hasonlítsátok össze** a halakat ábrázoló valósághű képeket a piktogramokkal! Soroljátok fel a hasonlóságokat és a különbségeket! Figyeld meg, hogy a piktogram a forma jellegzetességeit hangsúlyozza, a lényegtelen részleteket nem mutatja!

3. **Rajzolj** a gyűjtött képek alapján a választott forma részleteit nélkülöző, egyszerűsített (stilizált) halformát! Készíts a legjobb ötlet felhasználásával papírnyomatot!

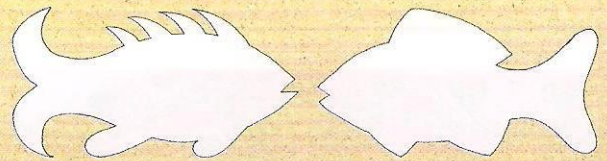

Kék diszkoszhal

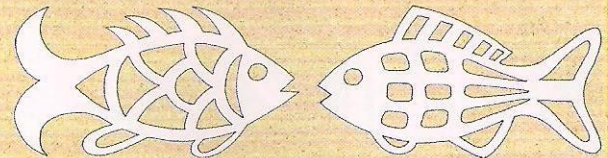
Papírnyomat

Anyagok és eszközök: vastagabb papír, nagyobb olló, hegyes kisolló a belső részletek kivágásához, ragasztó, festék, gumihenger.

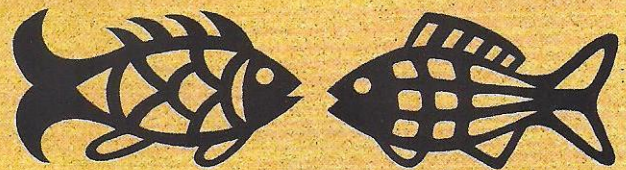
a) Rajzold rá az A/4-es méretű kartonra a halformát, majd vágd körbe!

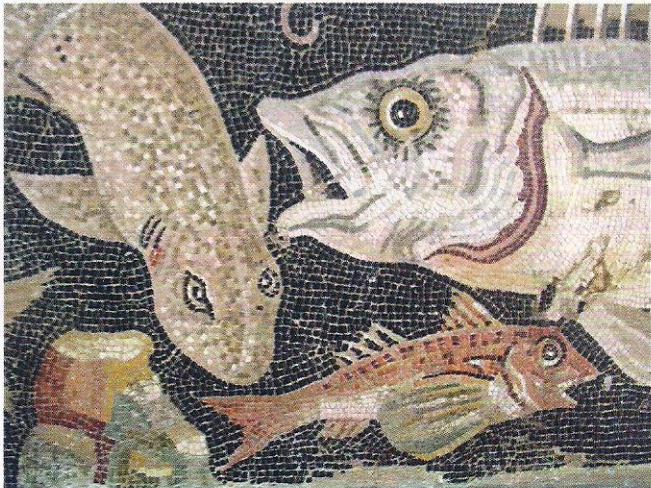
b) Vágj a hal belsejébe mintákat!

c) Az elkészült papírdúcot ragaszd fel egy nagyobb lapra, majd festd be a kimagasodó részeket! Tegyél a dúcra egy vékony papírt, majd hengereld át a felületet! Ha csak a kezdeddel simítod át, akkor is szép lenyomatot kapsz.

Mozaik készítése

Ókori mozaik részlete Pompejiből

Már több ezer évvel ezelőtt ismerte az ember a **mozaik** készítésének művészi technikáját. Az apró kő-, üveg- vagy kerámiadarabokkal a padló- és falburkolatok bonyolult mintáit is ki tudták rakni. Az ókori rómaiak kedvelték a figurális mozaikképeket. A sötét színű kockákkal először kirakták a kontúrokat, majd az árnyékoltokat, végül kitöltötték a belső részleteket. A sokféle árnyalatú mozaikkockák alkalmazásával **valóság-hű hatást** értek el.

Ezt az ősi technikát legegyszerűbben a színes papírokból készült mozaikkal utánozhatod.

Papírmozaik készítése

Anyagok és eszközök: különböző színű papírok vagy színes újságlapok, ragasztó, rajzlap.

- Rajzold fel a halforma körvonalát a rajzlapra!
- A tervezett színű papírokból vagdoss kb. 1 cm-es négyzeteket, vagy tépj apró darabokat! A fekete papírdarabkákkal ragaszd körbe a forma körvonalát! A kis papírok között hagyj réseket!
- A hal kontúráját töltsd ki a színes papírdarabkákkal!
- Befejezésként töltsd ki a háttérét is a hullámzást utánozó mozaikdarabkákkal!

Képfolytatás

Anyagok és eszközök: halakat ábrázoló képek, olló, ragasztó, filctoll.

- Vágd körül a gyűjtött képek közül az egyik halat!
- Ragaszd fel a rajzlapod tetszőleges helyére!
- Folytasd a képet a környezet megrajzolásával! Alkalmazkodhatsz a valóságos formákhoz és színekhez, de rajzolhatsz mesebeli víziállatokat és -növényeket is a halkép köré! Például bemutatathatod akár a tengerkirály palotáját, egy víz alatti hajóroncsot, a vízitündért vagy a mesebeli aranyhalat is.

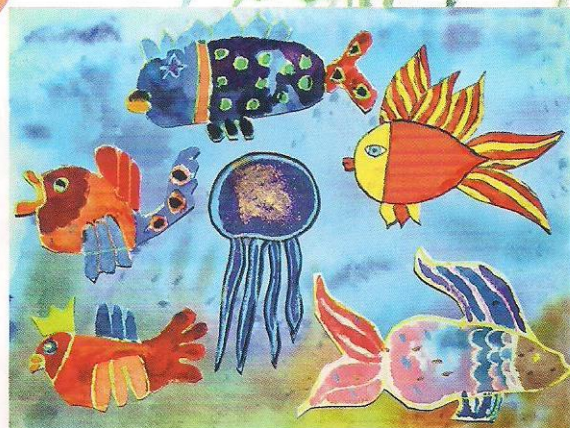
Képfolytatás. Az ókori egyiptomi hal formájú üvegedény továbbrajzolása környezettel. Szeged, Gedői Általános Iskola és AMI (tanár: Fiedler Judit)

Játék színes felületekkel

A valóságos forma átalakításának egyik módja az előzők során megismert **formaegyszerűsítés**. A másik lehetőség a forma felületének díszítése a valóságtól eltérő **dekoratív mintákkal** és **élénk színekkel**. Alkalmazd most ezt a megoldást! Teremts mesebeli halakat és más vízi élőlényeket! Válassz a következő feladatok közül!

1. Mesebeli akvárium (csoportmunka)

- Fessetek be közösen egy nagyméretű lapot a kék és a zöld különböző árnyalataival!
- Rajzolj filctollal vagy pasztellkrétával egy színpompás, különleges mintájú, mesebeli halat! Színezd ki az elképzelésed szerint! Nem kell a valóságos részleteket és színeket követned.
- Vágd körül a kész rajzodat!
- Rendezzétek el közösen az akvárium mesebeli élőlényeit az alaplapon, majd ragasszátok fel a legjobb kompozíciót!

Mesebeli akvárium. Akvarell, pasztell, filctoll, 100 × 70 cm. Szolnok, Fiumei Úti Általános Iskola (tanár: Rab Beatrix)

2. Fröcskölt kép

Alapozd le a rajzlapot fröcskölt technikával! Mártsd a vizes ecsetet vagy egy fogkefét kék és zöld színű temperába, majd a nyelét ütögesd hozzá egy másik ecsethez! Ugyanezzel a fröcsköléses módszerrel, de meleg színekkel (sárga, narancssárga, piros) festékezz be egy másik lapot! Ha megszáradt, vágd ki a halformákat, és ragaszd fel a hideg színekkel lefestett papírra!

3. Kép a képen

Vázold fel halványan a hal körvonalát, majd ferdítsd ki kék árnyalatokkal! Ferdítsd meg a hátteret zöld és barna árnyalatokkal! Egymásba futtatott festékpacnikkal dolgozz! Egy másik rajzlapon futtass egymásba sárga, narancssárga, piros, kék és lila színpacnikat! A festékfoltok száradása után vágj ki a színárnyalatok alpból halakat és más vízi élőlényeket! Ragaszd fel a kivágott formákat a hal formájú tóra! Végül filctollal rajzolj részleteket a halakra és a háttérre is!

Színes halak csoportmunkában. Szeged, Gedói Általános Iskola és AMI (tanár: Fiedler Judit)

Sotkó Sarolta: Halastó. Vegyes technika (tanár: Kovácsné Lőrincz Judit)

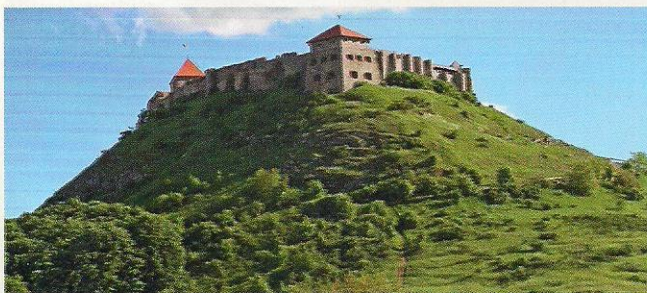
REGÉNYES VÁRAK ÉS LAKÓIK

Limbourg testvérek (limburg): *Kalendárium Berry herceg imakönyvéből* (1416)

1. **Keress meg** Magyarország térképén azokat a településeket, ahol várak épültek a középkorban! (Például Sümeg, Gyula, Várpalota, Csesznek, Nagyvázsony, Diósgyőr.) Folytasátok közösen a felsorolást! Mely várak láthatók a lakóhelyed közelében?

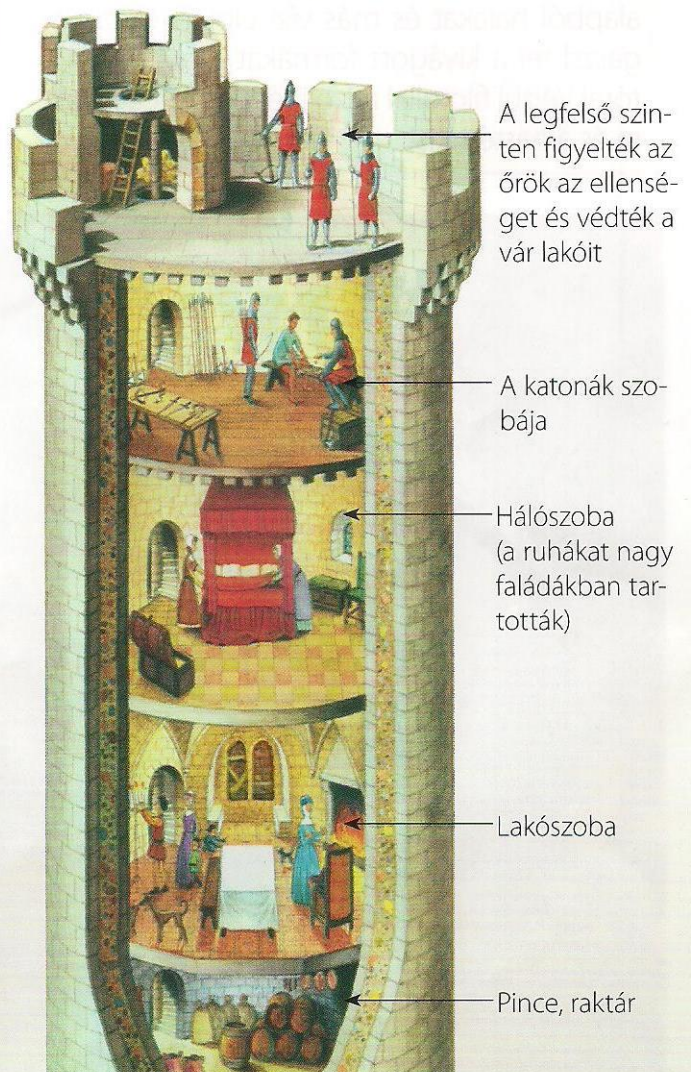
2. **Játék.** Képzeld magadat egy középkorban élt várúr, úrnő, lovas vagy szolga helyébe! **Meséld el**, hogyan töltötted egy napodat! Nézz utána, hogy milyen eszközöket használhattál, milyen öltözetet hordhattál, és milyen ételeket ehettél abban az időben!

A sümegi vár (13. század). Szabálytalan alaprajzú, belső-tornyos vár

A középkorban a főurak hatalmas, erős épületekben laktak. Eleinte egy nagy vártoronnyal is megelégedtek, de később a háborúskodások miatt ez nem volt biztonságos. A lakótornyhoz még védőfalakat, bástyatornyokat, díszes palotát és templomot is építettek. A várat nemcsak a tornyokban figyelő őrök védték, hanem a várfalakon kívülre még vízesárkot is ástak, vagy magas szikla tetejére építkeztek. A főkapun csak úgy lehetett bejutni, ha az őrök leengedték a felvonóhidat, és felhúzták a kapurostélyt.

A fokozott védelem ellenére az ellenség mégis gyakran megtámadta a várakat. A vár védői ilyenkor még életüket is feláldozva küzdöttek azért, hogy a vár lakói tovább folytathassák addig megszokott életüket.

A legfelső szinten figyelték az őrök az ellenséget és védték a vár lakóit

A katonák szobája

Hálószoba (a ruhákat nagy faládákban tartották)

Lakószoba

Pince, raktár

René Mettler: *Középkori vár lakótornya*

A vár részei

Pártázat: a vár védőfalának tetején végigfutó fogazott falrész, amelyen lőréses is vannak.

Ikertornyos kapu: bejárati kapu, két oldalán hangsúlyos, nagy bástyákkal.

Kapurostély: a várkaput lezáró, felhúzható és leereszthető rács.

Felvonóhíd: rászerezelt lánc segítségével a kapu elé felhúzható hídszerkezet.

Palota: épületei a belső várudvar köré épültek. Itt alakították ki a lovagtermet is.

Védőfolyosó (gyilkjáró): a védőfalak tetején található folyosó. Padlózatának a fal-sík elé ugró szakaszán nyílások voltak, hogy azokon keresztül követ, szurkot zúdíthassanak az ellenségre.

Bástya: a várak védőfalaiból helyenként kiugró félkör vagy sokszög alakú építmény.

Külső várfal: alacsonyabb falai a külső udvart zárják körbe, a falon kívül már a vizesárok látható.

Belső várfal: magas falai a belső udvart zárják közre, sarkain és a főbejárat két oldalán hatalmas, zömök tornyok állnak.

A diósgyőri vár

A vár építése egyszerű lakótoronnyal kezdődött körülbelül 800 évvel ezelőtt. 1342-ben Nagy Lajos királyunk lett a vár lakója, aki hatalmas építkezésbe fogott, és fényűző, több mint 50 helyiségből álló, négyszögletes alaprajzú palotát építtetett. Ezt még egy külső várfallal is körbefogták. A várfalon a négy égtáj felé néző, ikertornyokkal megerősített kapukat nyitottak. A várfalat vizesárokkal és egy alacsonyabb fallal is körülvették.

Az épület az elvesztett mohácsi csata után a törökök birtokába került, majd az osztrák uralom alatt romossá és lakatlanná vált.

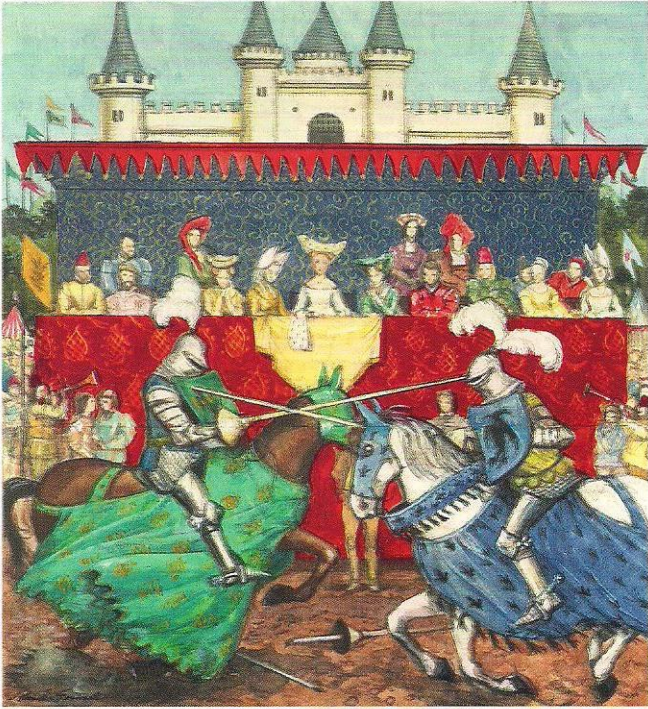

A diósgyőri várrom

1. **Gyűjts** adatokat és fényképfelvételeket a diósgyőri vár jelenlegi állapotáról!
2. **Keress meg** a diósgyőri vár és a felső rajzon látható vár hasonlóságait!
3. **Keress** romos várakról fényképeket! **Képzeld el**, milyenek lehettek a várak az építés idején! **Készítsd el** a fényképe alapján az egyik vár kiegészített rajzát!

Várak és várjátékok

A királyok és a nemesek várainak udvarán rendszeresen rendeztek lovagi tornákat a középkorban. Az egymással küzdő lovagok páncélöltözékkel védték a testüket, a fejüket fémsisakkal takarták, maguk elé pedig a saját címerükkel díszített festett pajzsot tartottak. Lovon ülve rohantak egymás felé, és lándzsával vagy kopjával próbálták az ellenfelüket kiütni a nyeregből.

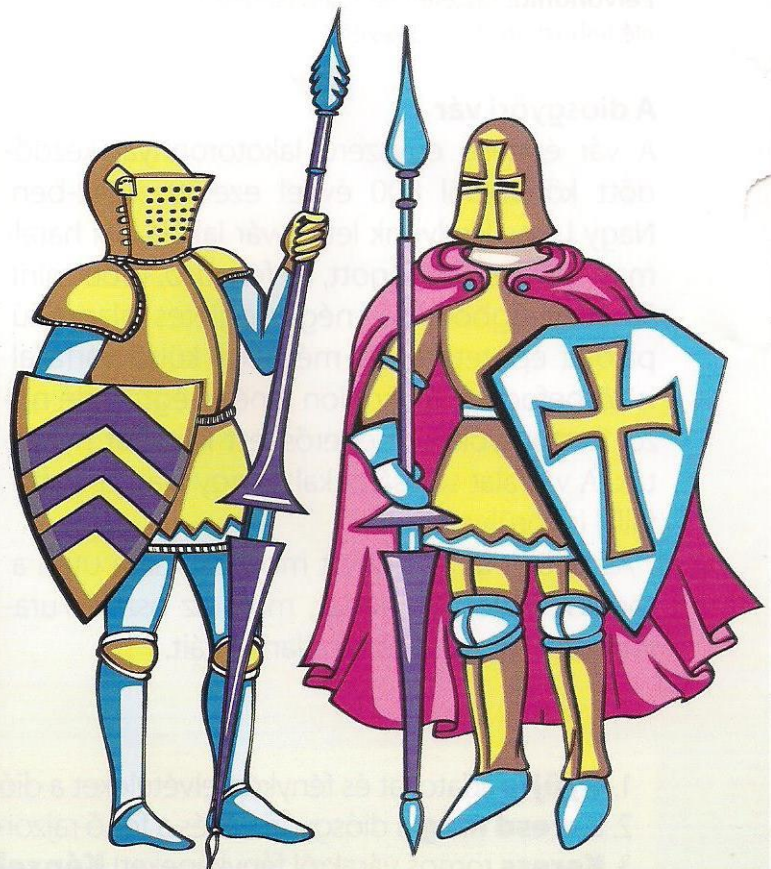

Lovagi torna a vár udvarán 1480-ban

Lovagi tornajáték napjainkban

1. **Nézz utána**, hogy kik lehettek a középkorban lovagok!
2. **Képzeld el**, hogy egy lovagi torna zajlik a várban, és te vagy az izgalmas esemény riportere! **Mondd el** néhány mondatban, hogy mi történik az itt látható képeken! Tegyél fel néhány kérdést a küzdő feleknek is! Érdeklődj például a felkészülésről, az öltözetéről, az összecsapás nehézségeiről stb.!
3. **Keress** középkori eseményeket feleleveníítő programokat az interneten! Például híresek a visegrádi és a sümegi várjátékok.
4. **Tervezz** magadnak olyan védőpajzsot, melyet egy rád jellemző jellel díszítesz! Alkalmazd a piktogram tervezésénél tanultakat: a formaegyszerűsítést és néhány tiszta, élénk szín használatát! Alaplapnak erős kartont használj! A felületét díszítsd színes papírokból kivágott formákkal, vagy fess meg élénk színekkel temperával!

Pajzsot tartó lovagok

A zöldvár kincse

1. **Olvasd el** a mesét! Gyűjtsétek össze a történet jellemzőit! Kik a főszereplők, milyen várakban laknak, és miért harcoltak folyton egymással? **Beszélgétek meg** a mese tanulságait!

2. **Fesd meg** a mese illusztrációját! Mutasd be a civakodó várurakat és színes váraikat! A festéshez használd a kék és a zöld szín minél több árnyalatát! A kék és a zöld szín világosítását a fehér, sötétítését a fekete festék hozzákeverésével érdd el!

Élt egyszer két király, örök viszályban. Valójában nem tudták, mi az engesztelhetetlen haragjuk oka, hiszen már apjuk, dédnagyapjuk is hadilábon állt egymással. A kékvár ura Gorbosz volt, a zöldváré Deze. Váraik egy-egy szemben álló hegy ormán magasodtak. Most éppen fegyvernagyvadás volt köztük három napja. De a negyedik napon kitört a háború, mert a kékvár ura, Gorbosz megtudta hírnökétől, hogy Deze várában hatalmas kincset rejtettek el. Ki tudja, miért, de úgy gondolta, hogy ez a kincs neki járna, őt illetné. Felfegyverezte hát katonáit, és váratlanul megtámadta a zöldvárat. Deze katonái sem lekvárból voltak ám! Ahogy megláták az ellenséget, támadásba lendültek. Kardot rántottak, szurkot forraltak, és utolsó csepp vérükre esküdve védték parancsnokukat, Deze várurat. Csillogtak-villogtak a kardok, röpültek a szablyák, nyerítettek a lovak a kemény csatában, de legyőzni nem tudták egymást a hadak. Megpihentek a katonák mindkét oldalon. Deze kiállt a váraromra, és átkiabált Gorbosznak, aki szintén a várfalon állt.

– Miért támadtál meg, kutyafülű? – bömbölte mérhetetlen haraggal a zöldvár ura.

– A kincs miatt, amit tegnap rejtettél el! – ordította vissza Gorbosz.

– Az a kincs az enyém, nem adom! – ordította vissza Deze.

– Az a kincs az enyém, nem adom! – kiáltotta a kékvár ura, és újabb parancsot adott ki a harcra. A katonák megint egymásnak estek, püfölték, szúrták az ellent, mígnem a kékváriak bejutottak a zöldvárba. Lett erre nagy riadalom. Deze emberei bizony gyáván megfutamodtak, hiába buzdította őket a hadúr. Deze ekkor trónszékébe ült, és megadta magát a sorsnak, ami nem is váratott sokáig magára. Gorbosz a győztesek göggyével lépett Deze elé.

– Hol a kincs, ami engem illet? – kérdezte.

– Itt van. Itt, ebben a dobozban – nyújtotta át a díszes dobozt Deze.

Gorbosz egyetlen rántással kinyitotta a dobozt, amiből egy parányi könyv esett ki.

– Ez a kincs? – ámult el a könyv láttán.

– Ez! – bólított Deze, a zöldvár ura, akinek még ideje sem volt megnézni kincsét.

– Ezért halt meg az a sok katona? – döbönt meg újra Gorbosz.

– Ezért! – hajtotta le fejét Deze szégyenkezve, mert neki is sok harcosa odaveszett.

Gorbosz kinyitotta a könyvet, és ezt olvasta: AZ A VILÁG LEGNAGYOBB URA, AKI MEG TUDJA ŐRIZNI A BÉKÉT, ÉS NEM SZÍT HÁBORÚT EMBER ÉS EMBER, NÉP ÉS NÉP KÖZÖTT!

A két várúr egymás szemébe nézett hosszasan, majd megértve valamit a világból, békejobbot nyújtottak egymásnak. Azóta nem volt háború a két várúr között, így ők lettek a világ legnagyobb urai.

(Szécsi Magda roma származású művész meséje)

Valóságos formák, kitalált minták

Meszerű várkastély Neuschwansteinben (nojsvansteinben)

Hamupipőke kastélya. Florida, Disneyland

1. Előzetes feladat: gyűjts képeket és rajzokat valóságos és mesebeli várakról! **Beszélgétek meg** közösen, hogy melyek lehetnek a művészi átalakítás jellemzői! Jellemezd a mesekönyvekben látható várakat és palotákat! Milyen fő részekből állnak, milyen a színük, és kik laknak bennük?

2. Mesebeli vár.

Ebben a feladatban a várpalota valóságos formáiból indulunk ki, felületét pedig a valóságtól eltérő mintákkal töltjük ki! Színes megoldás esetében nem kell követni a forma valóságos színeit.

- Rajzolj a valóságos formákból kiinduló várfalakat, vártornyokat, szép ablakokat, kapukat és oszlopokat!
- Díszítsd a felületet kitalált mintákkal! Alkalmazz változatos díszítéseket, mintaritmusokat, kontrasztokat! Filctollal dolgozz!
- Vágd körül a kész rajzodat! Ragaszd fel egy színárnyalatosra lelapozott rajzlapra!

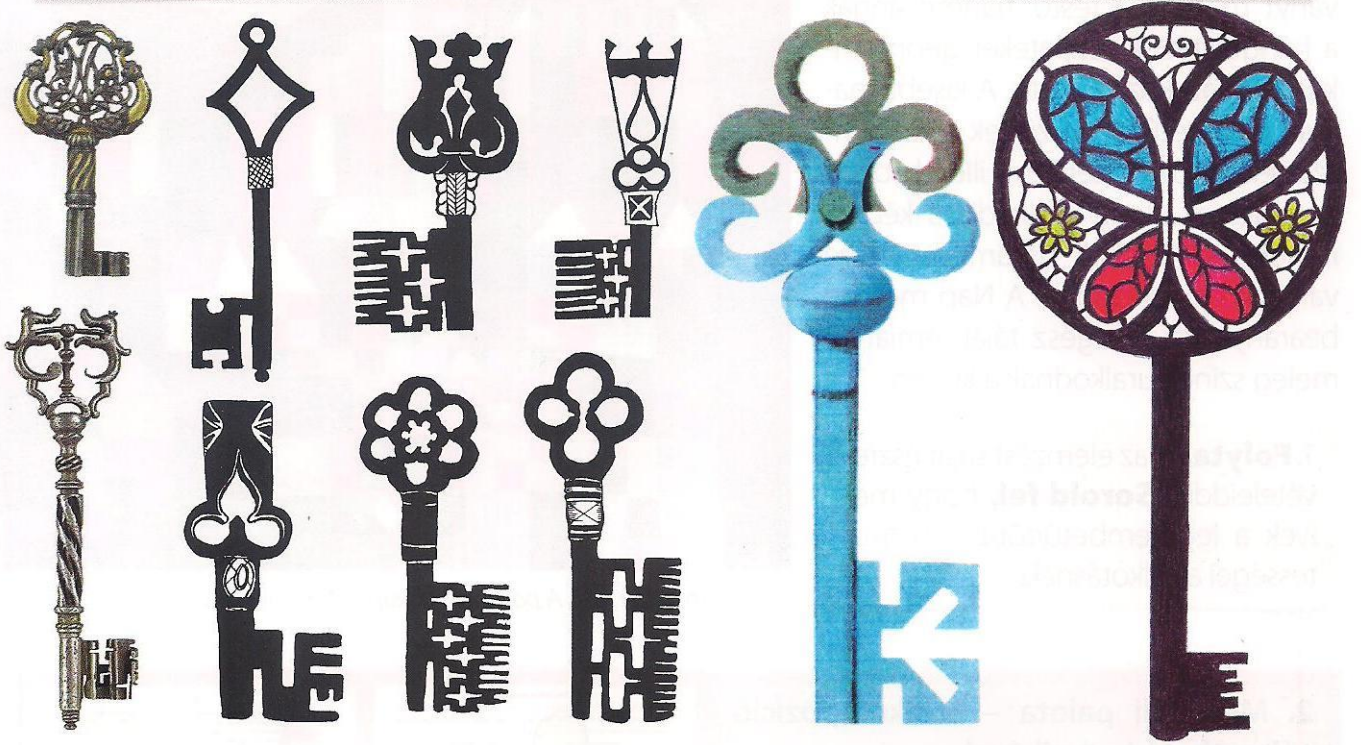

Kántor Gergely: Mesebeli vár. Filctoll, pasztellkréta. Hriszto Botev Általános Iskola, Veszprém (tanár: Mosonyi Emese)

Varázskulcs

1. Régen a várak és a kastélyok ajtajainak és kapuinak zárására díszes kulcsokat készítettek.

Tervezz te is egy olyan bűvös kulcsot, amelynek varázsereje van, és minden zárat kinyit. Sőt, még az emberek szívéhez is megtalálja az utat.

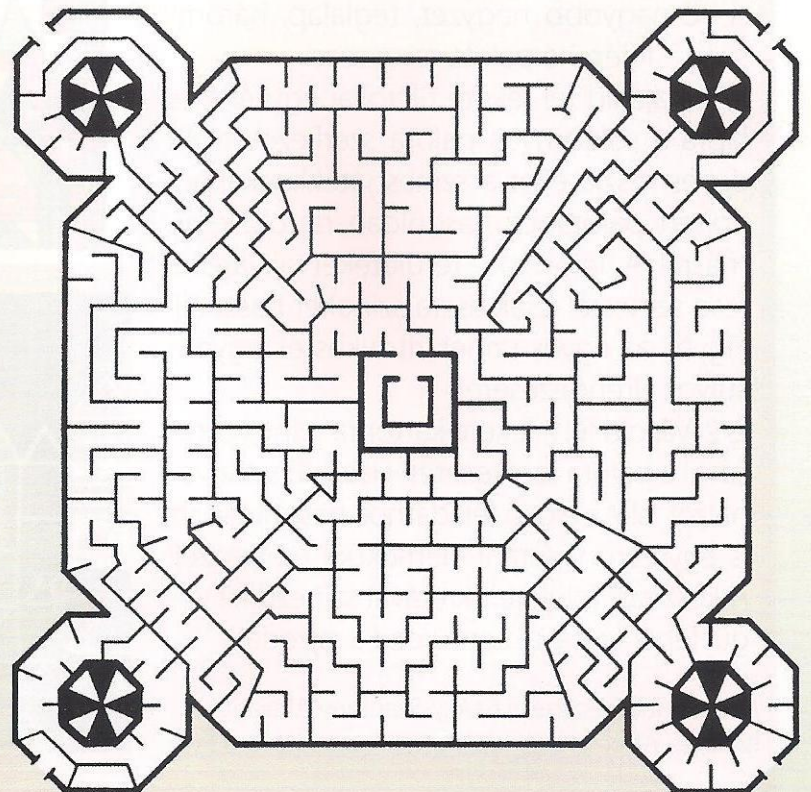

2. Labirintusjáték

Régen nagyon sok vár épült négy saroktoronnyal, a palotán belül pedig sok-sok lakószobával. Egy idegen akár el is tévedhetett benne. Talán úgy is járt valaki, hogy bejutott a várba, de nem találta a kijáratot. Próbáld ki, milyen érzés lehetett ez! Fejtsd meg az itt látható labirintus rejtélyét! Indulj el a labirintus közepéről, és **keresd meg** a kijáratot! A négy kijárat közül csak az egyik nyitott, a többihez nem vezet út.

A megoldás után tervezd egy általad kitalált vár alaprajzába vagy körvonalába egy labirintusjáratot!

3. Próbáld ki ügyességedet az internetes játékokban! **Keresd meg** a helyes utat az online flash labirintusokban!

Mesebeli palota

Nézzük meg együtt Paul Klee *A palota és a Nap* című festményét!

A palota épületei nem a valóságos formák utánzatai. A képen nem a látványt másolta a festő, hanem annak a hangulatát. A részleteket geometrikus alakzatokba foglalta. A kisebb-nagyobb méretű négyzetek és háromszögek mozaikszerűen illeszkednek egymáshoz. Rend uralkodik a képen, minden színfoltnak kiszámított helye van a kompozícióban. A Nap melege bearanyozza az egész tájat, emiatt a meleg színek uralkodnak a képen.

1. **Folytasd** az elemzést saját észrevételeiddel! **Sorold fel**, hogy melyek a legszembetűnőbb jellegzettségei az alkotásnak!

Paul Klee (paul klé): *A palota és a Nap* (1928), olaj, vászon, 54 x 62 cm

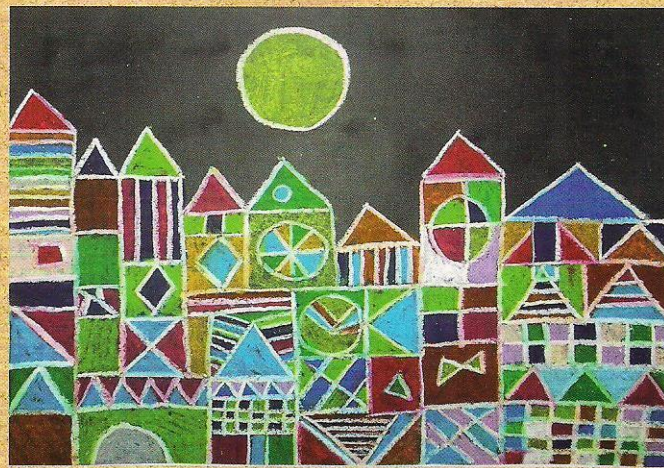
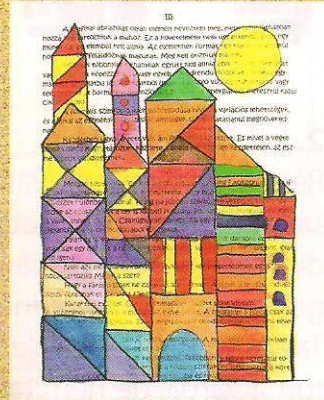
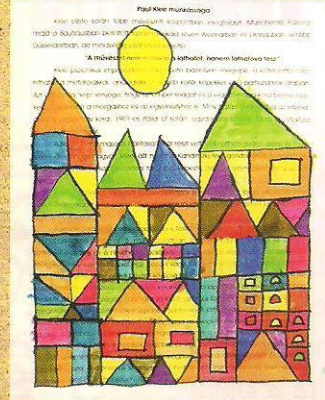
2. Mesebeli palota – színekompozíció választható technikával

Feladat: egyszerű mértani elemekből – kisebb-nagyobb négyzet, téglalap, háromszög – felépülő palota tervezése.

2/1. Rajzold fel fekete filctollal egy A/4-es lapra a soktornyos palota szerkezetét! Az egyes részleteket a színes játékkockákból épített palotához hasonlóan rajzold egymásra! A felosztott területeket akvarellal festd színesre! Csak tiszta színeket használj! Figyelj az egyes színek ritmikus és egyensúlyos elrendezésére!

2/2. Vázold fel a fekete kartonra színes ceruzával a palota szerkezetét! Használhatsz vonalzót is! Az előző feladathoz hasonlóan itt is egyszerű mértani elemekből építkezzél! A kész rajz felületeit krétával színezd ki! Végül fehér krétával kontúrozd a rajzodat!

A rajzokat a keszthelyi Csány-Szendrey Általános Iskola és ÁMK tanulói készítették (tanár: Kovács Éva)

3. Tervezd meg egy mesehős várkastélyát!

Előzetes feladatok: beszélgetés valóságos és mesebeli várakról és lakóikról, a makett* fogalmának megbeszélése, a makett készítésének technikája, az anyagok és az eszközök begyűjtése, vázlattervek készítése.

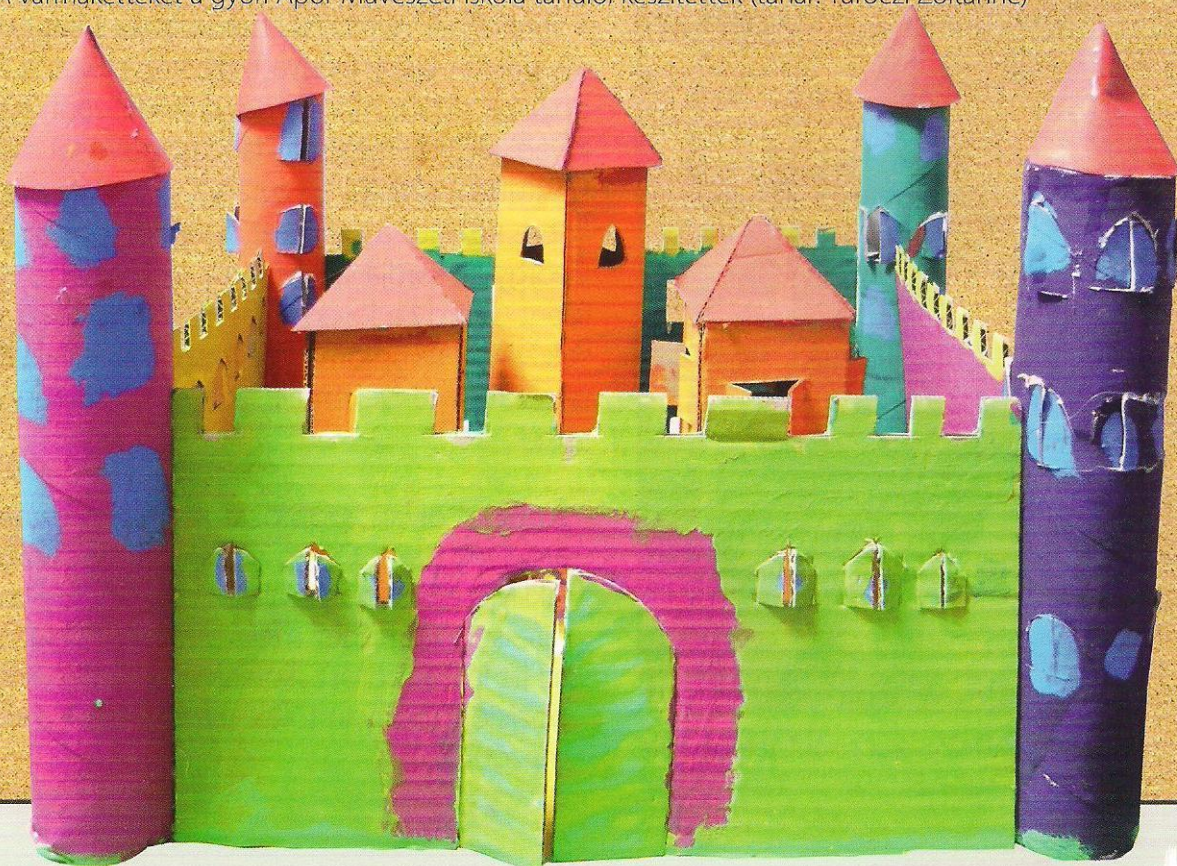
Mesevár – makett készítése

Anyagok és eszközök: papírdobozok, kartonpapír, papírhengerek, színes kartonok, vágóalátét, vágókés (sniccer), olló, ragasztó, tempera, filctoll.

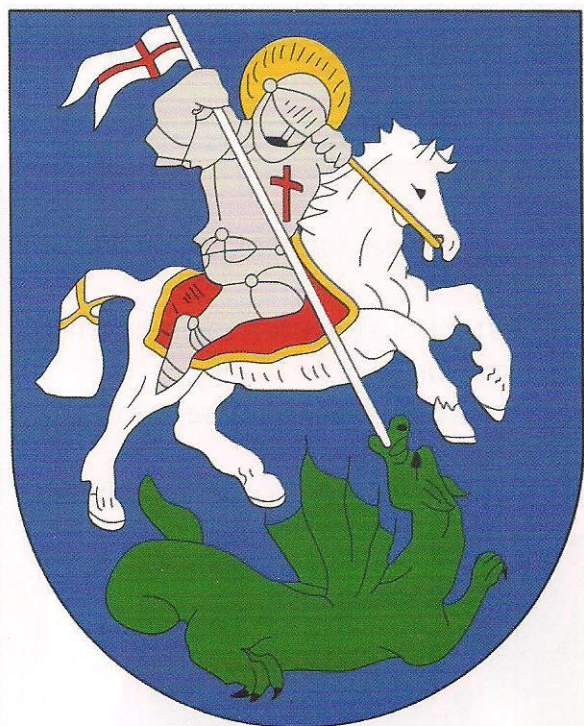
- Készítsd el a vár tornyait, bástyáit és épületeit! Vágd ki kartonból a tervezett méretnek megfelelően az épület fő részeit és a részleteket (kapu, ablakok, lőrészek)!
- Fesd be az egyes elemeket temperával! A kisebb részleteket a festék száradása után filctollal vagy krétával is megrajzolhatod!
- Állítsd össze a várat! Ragaszd fel egy nagyméretű alaplapra a festett és díszített részleteket!

A vármakettüket a győri Apor Művészeti Iskola tanulói készítették (tanár: Turóczy Zoltánné)

A SÁRKÁNYOK ORSZÁGÁBAN

Balatonszentgyörgy címere

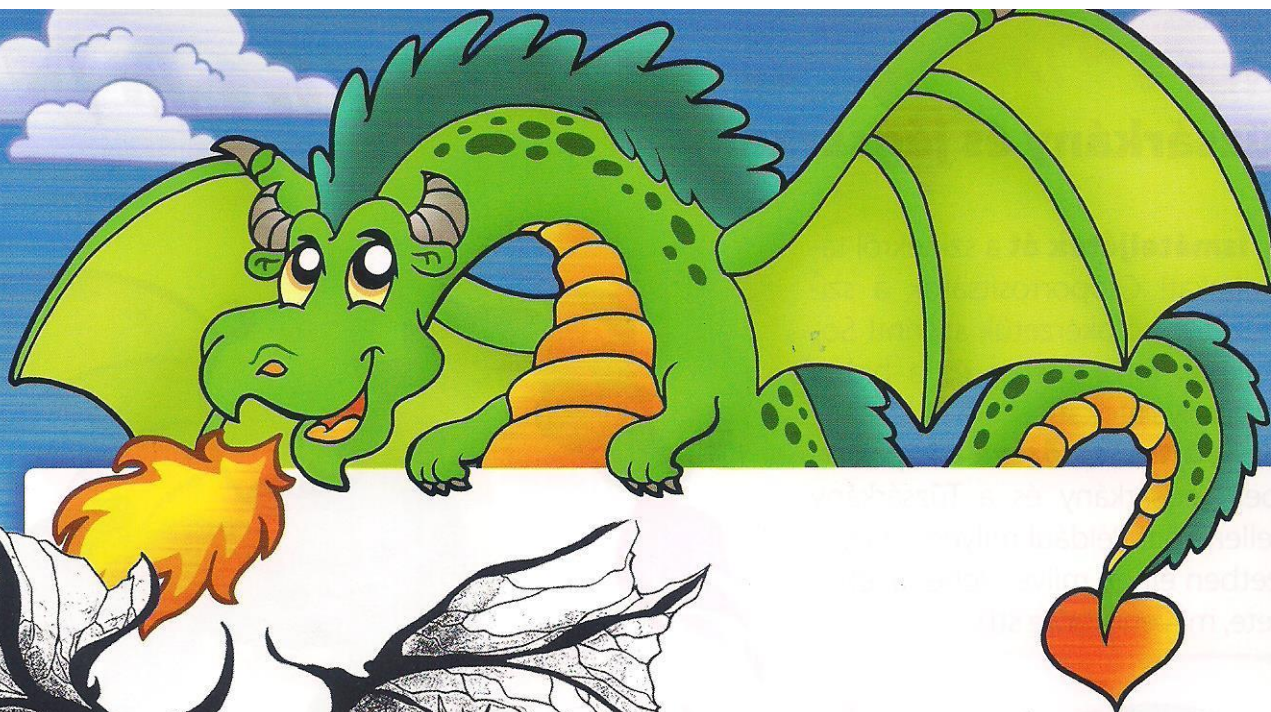
Sárgányölő Szent György (1475), orosz ikon*, tempera, fa, 58×41,5 cm

A mondák, mítoszok és mesék gyakori szereplői a sárkányok. Olyan kitalált lények, melyek különböző állatok jellemzőit egyesítik magukban. Testük általában kígyóhoz vagy krokodilhoz hasonló. Lehetnek madárszerű tulajdonságaik, például szárnyak, nagy karmok és tollak. Gyakran jelenítik meg őket régen kihalt ősszállatok mintájára, pikkelyes bőrrel. A mesékben általában többfejű sárkányokkal találkozhatunk, például háromfejű, hétfejű és tizenkét fejű sárkány. A sok fej az erőt, a legyőzhetetlenséget, és többnyire a gonosz-ságot jelképezi. A történetekből békés, jó sárkányokat is ismerünk. Kínában jó tulajdonságokkal ruházták fel, a legfőbb bölcsességet és a halhatatlanságot jelképezi. Címerállatként is gyakran szerepel, például Nyírbátor, Balatonszentgyörgy és Tarján község címerében is látható.

Szent György és a sárkány

A gonosz elleni küzdelem példaképe Szent György lett. A legenda szerint a sárkány mérgező lehelete mindent megfertőzött az egyik városban. Ráadásul a gonosz sárkány adót szedett a várostól. A város lakói már mindenüket odaadták neki. A király leánya következett volna az áldozatok sorában, ám megérkezett Szent György lovag, aki egy hatalmas lándzsadöféssel megsebesítette a sárkányt. Ezután a királylány pórázra kötve vezette a szörnyet a városba, ahol Szent György a kardjával leszúrta. Hősiessége miatt Szent György a lovagok példaképévé, és a városok, várak, templomok védőszentjévé vált. Bátor tettét festményeken és szobrokon is megörökítették.

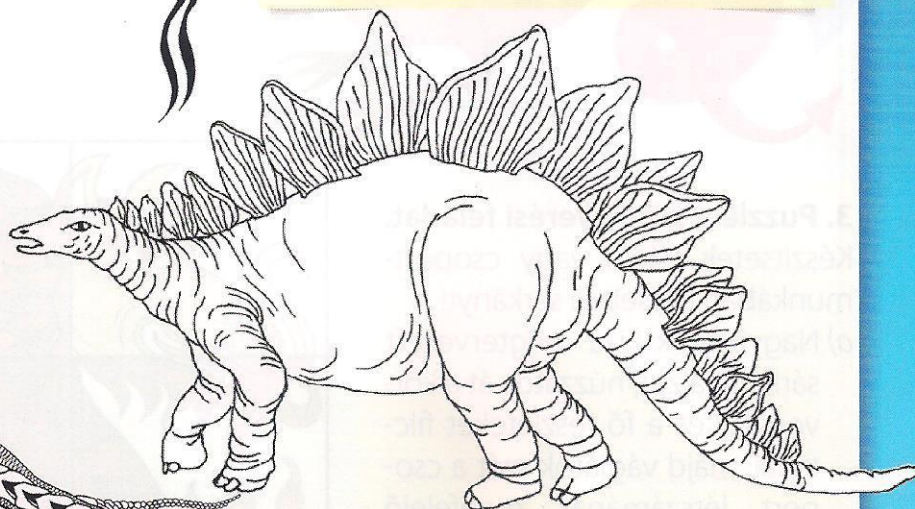
Keress olyan szobrokat és festményeket, amelyek Szent György hősiességét ábrázolják! Meséld el, hogy milyen cselekedete tette híressé! A történet mely pillanatát ábrázolja az itt látható orosz ikon? Milyen a kép kompozíciója (hogyan töltik ki a szereplők a képmezőt)?

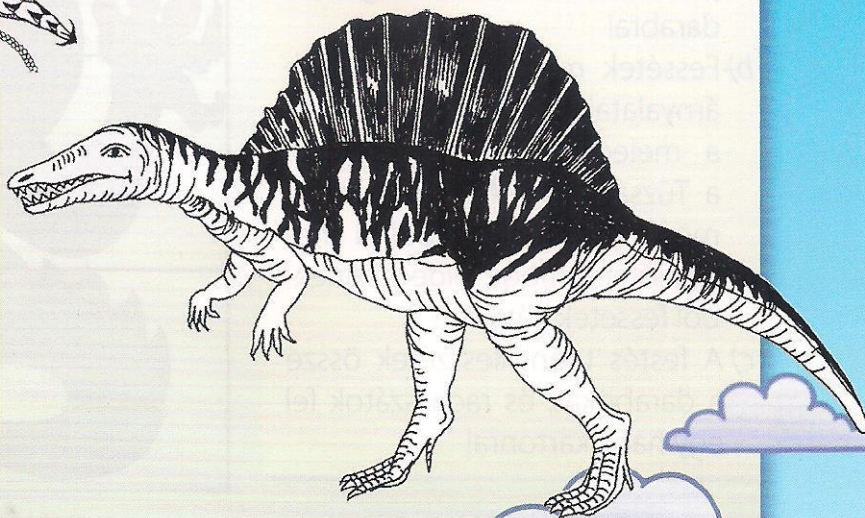
1. **Gyűjts** képeket és történeteket kihalt őssálatokról, kígyókról, krokodilokról, ragadozó madarokról és a mesékben szereplő sárkányokról! Hasonlítsd össze a valóságban létező állatokat és az őslényeket a mesebeli sárkányokkal!

Lukács Szilvia:
Sárkány, tollrajz

2. **Soroljátok fel**, hogy mely állatok testrészeit egyesítik általában a mesebeli sárkányok!
3. **Mondjatok példát** a mesebeli történetekből ismert jó és gonosz sárkányokra!

Tűzsárkány és jégsárkány

1. **Ismételjétek át** a színekről tanultakat! Csoportosítsátok a színeket a hőfokérzetük szerint! Soroljátok fel a meleg és a hideg színárnyalatokat!

2. **Gyűjtsétek össze** a képzeletbeli Jégsárkány és a Tűzsárkány jellemzőit! Például milyen környezetben élhet, milyen lehet a lehelete, milyen a bőre stb.

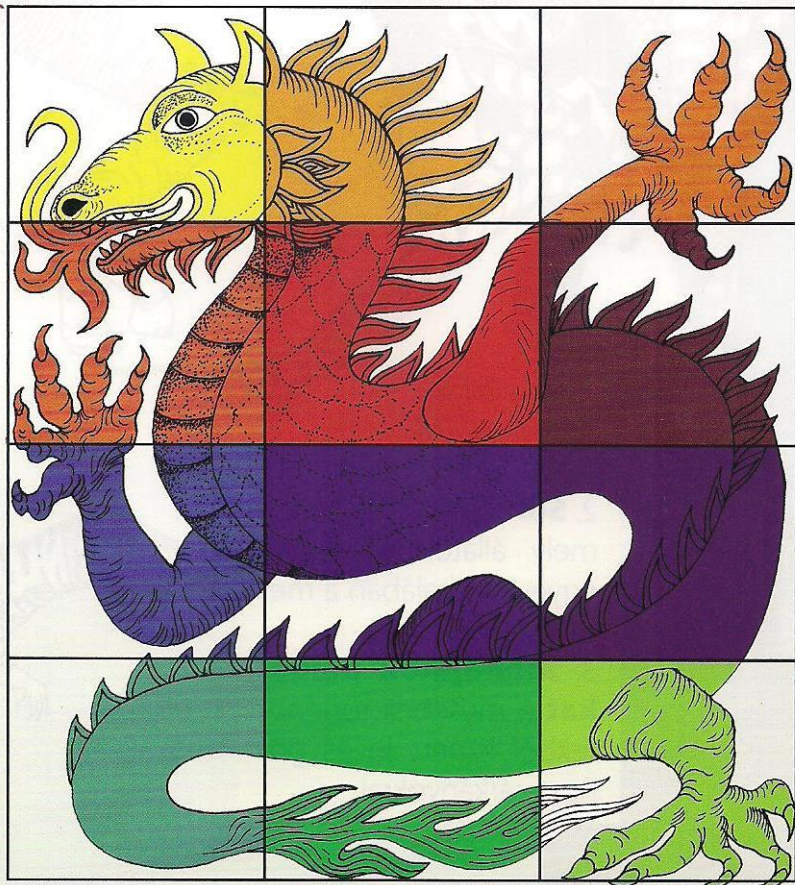
3. Puzzle – színkeverési feladat.

Készítsetek páros vagy csoportmunkában mesebeli sárkányt!

a) Nagyítsátok ki a megtervezett sárkányrajzot, húzzátok át a körvonalát és a fő részleteket filctollal, majd vágjátok szét a csoport létszámának megfelelő darabra!

b) Fessétek meg a hideg színek árnyalataiból a Jégsárkányt és a meleg színek árnyalataiból a Tűzsárkányt! A hideg színek mögé meleg színekből, a meleg színek mögé hideg színekből fessetek háttérrel!

c) A festés után illesszétek össze a darabokat, és ragasszátok fel egy nagy kartonra!

Papírsárkány

A repülő papírsárkányt Kínában találták fel, és a mai napig az egyik legnépszerűbb játék. Szám-talan térbeli sárkányforma van, de a legegyszerűbbek a síklapból készült **síksárkányok**. Mindegyik papírsárkány csak megfelelő szél-erősségben tud repülni. Gyenge szélben nem emelkedik fel a magasba, túl erős szélben pedig összevissza csapkod.

Válassz a síksárkányok formái közül egyet, nagyítsd ki, és vágd ki színes papírból!

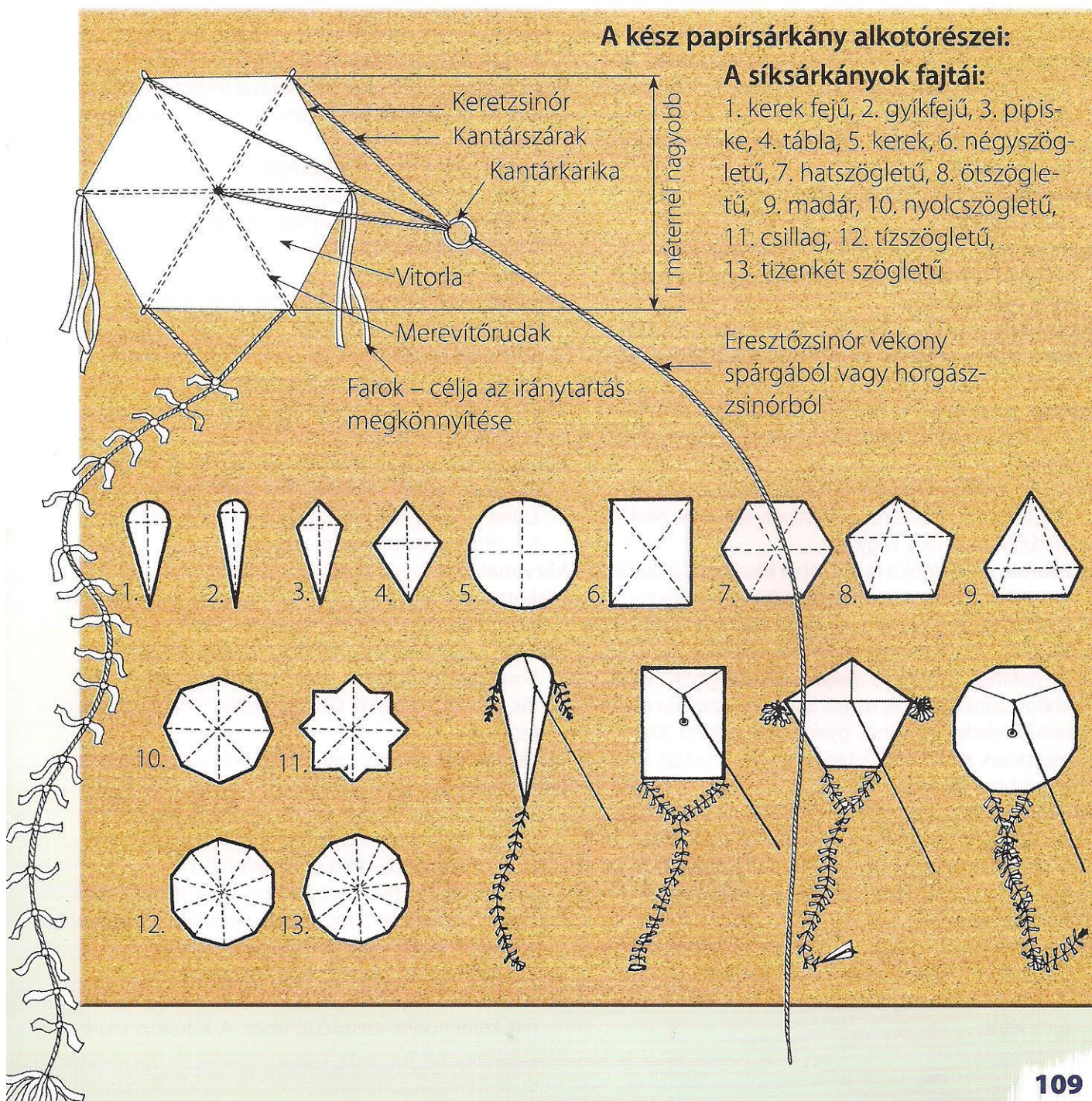
Tervezz a papírsárkány testére feltűnő mintát (például rajzolj rá vidám arcot, vagy írd rá díszes betűkkel a nevedet), a farkra pedig köss színes krepp-papírból vágott szalagokat! A színes kompozícióval díszítheted a szobádat vagy az iskola tantermét. A papírsárkány készítésének részletes leírását megtalálod az interneten.

A kész papírsárkány alkotórészei:

A síksárkányok fajtái:

1. kerek fejű, 2. gyíkfejű, 3. pipiske, 4. tábla, 5. kerek, 6. négyszögletű, 7. hatszögletű, 8. ötszögletű, 9. madár, 10. nyolcszögletű, 11. csillag, 12. tízszögletű, 13. tizenkét szögletű

Eresztőzsinór vékony spárgából vagy horgász-zsinórból

KISLEXIKON

agyag: természetes eredetű, finom szemcséjű anyag. Nedvesen jól formálható, edények és szobrok is készülnek belőle, amelyeket kiégetés után lehet használni.

akvarell: vízfestmény, vízfestés.

alaprajz: épületek vagy egyéb tárgyak arányosan kicsinyített, vízszintes metszetben ábrázolt, felülnézeti rajza. Az épületeket az ablakpárkány képzeletbeli vízszintes elmesztésében ábrázolja.

amulett: a viselőjét minden bajtól megóvó, bűvös erejű tárgy a babona szerint.

befoglaló forma: összetett forma egyszerűsített körvonalrajza.

bronz: vörösréz és ón összeolvasztásából keletkező fém.

dolmány: térdig vagy csípőig érő, testhez simuló, felálló gallérú, férfi felsőruha. A katonai változatának hossza rövidebb volt, alsó széle az öv alól csak háromujjnyira látszott ki, hogy ne akadályozza viselője mozgását.

dekoratív: tetszetős minták alkalmazásával kialakított díszes felület.

dombormű: szobrászati műfaj. A formákat kidomboríthatják, bemélyíthetik, vagy csak a kontúrjait vésik bele a sík felületbe.

freskó: falfestmény. A festék a fal nedves vakolatára kerül rá, és a száradáskor oldhatatlan egységet alkot azzal.

életkép: a festészet (és néha kisplasztika) egyik témaköre (műfaja), amely az emberek hétköznapi életét ábrázolja.

enteriőr: az épület belső helyiségei, felületei és a bennük lévő bútorok, tárgyak látványa, illetve az ezeket ábrázoló festmény vagy rajz.

faszobrok: a fafaragók a fa törzséből készítették a kisebb szobrokat. A nagyobbakhoz több 8-10 cm vastagságú deszkát összeragasztottak, majd ebből a tömbből faragták, vésték ki a térbeli formát. A fa még kivágott állapotában és deszka alakjában is „dolgozik”, tehát ahogy szárad, hajlik és reped. Szakszerű szárítása ezért nehéz feladat, és sajnos gyakran megreped. Kisebb repedések nem befolyásolják a művészi hatást, de a nagyobbak zavaróak.

főkötő: a pártával ellentétben ezt a fejet borító öltözetdarabot a férjes asszonyok viselték. Fontos részei a homlokpánt és a hátlap, valamint a főkötőfűző vagy homlokszalag. Csipke, pántlika, gyöngy vagy hímzés díszítette.

főszínek: a vörös, a sárga és a kék festékszínek, amelyeket más színekből nem tudunk kikeverni, de belőlük további színárnyalatokat, mellékszíneket hozhatunk létre.

Például sárga + vörös = narancssárga,

vörös + kék = lila, kék + sárga = zöld.

fametszet: sokszorosító eljárással készült grafikai lap.

fázis, fázisrajz: egy folyamat vagy egy mozdulatsor egy szakasza.

házi oltár: ez egy olyan szekrényke a falusi házak utcára néző szobájában, amelyben a búcsúkból hazahozott kegytárgyakat tartották. Közepére Máriát ábrázoló szobrot vagy képet helyeztek, ezért illették a Mária-ház elnevezéssel is. Körülötte szentképek, díszes tálak függtek. A kemencével szemközti sarokban helyezkedett el. Itt imádkoztak, gyertyát gyújtottak, virágokkal díszítették, néha a család legféltettebb értékeit is ebben tartották. Alatta a sarokpad állt egy asztallal. Létezett a paddal egybeépült formájú házi oltár is.

ikon: fa alapra, többnyire temperával festett szentkép.

illusztráció: egy szöveg tartalmát értelmező képi ábrázolás.

kamra: a lakóházban elhelyezkedő vagy szabadon álló tárolóhelyiség. Gabonaféléket, élelmiszereket, a háztartáshoz és a gazdasághoz szükséges anyagokat és felszereléseket tartották itt. Ha a lakóházban volt, akkor aludtak is benne.

képvers: olyan vers, amelyben a betűk és a szavak nem a hagyományos verséknél megszokott vízszintes sorokban követik egymást. A leírt szöveg elrendezése képileg is megjeleníti a vers tartalmát.

kisplasztika: az életnagyságnál jóval kisebb méretű szobor.

kompozíció: a műalkotások szerkezete, a részletek (vonalak, színek, formák stb.) elrendezési módja. Lehet pl. átlós, háromszög, szimmetrikus, középpontos, ritmikusan ismétlődő stb.

körvonal: egy forma alakját körbehatároló vonal.

makett: valamely építmény, test, gép vagy szerkezet nem működő, kicsinyített térbeli mása.

mente: kabátszerű felsőruházat, létezik rövidebb és hosszabb változata is. Néha panyókára vetve hordták, azaz nem bújtak bele az ujjába, csak a vállukra terítették.

olajfestmény: a festékszemcsék kötőanyaga többnyire a lenolaj. Az olajfesték lassan száradó, sűrű festék, könnyen keverhető a színei. Sokoldalú alkalmazhatóságát bizonyítja, hogy fedőfestékként és lazúros, áttetsző rétegekben egyaránt felvihető.

online: 1. rendszerhez, hálózathoz (internethez) kapcsolt. 2. közvetlen kapcsolaton alapuló információ-közvetítő, illetve adatcserélő eljárás.

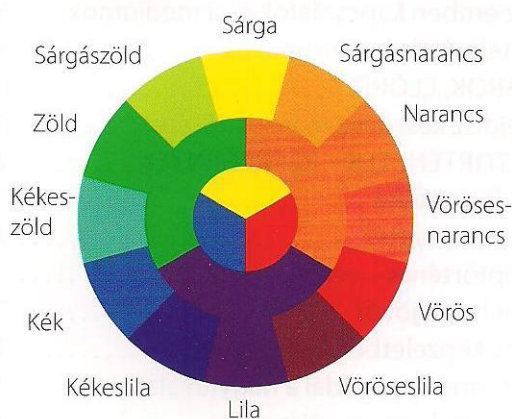
piktogram: egy forma jellel egyszerűsített képe.

szenszarok: a régi parasztházak utcára néző szobájának kemencével szemközti része. A katolikus család-

doknál a házi oltárt és a szentképeket itt helyezték el, innen kapta a nevét. Eredetileg az ünnepi étkezések és jeles családi események helye volt. Néhol kenyérkosárban a sarokpadon vagy az asztalon a kenyeret is itt tárolták.

sziluett: árnykép, árnyrajz. Valaminek vagy valakinek a körvonala.

színekör: a három főszínből kikeverhető színárnyalatok keletkezését, színsorrendjét szemléltető kör.

tanulmányrajz: a forma arányait, tónusait valóságban megőrkítő rajz.

tájkép: képzőművészeti (festészet, fotó) műfaj, amelynek a természet adja a témát.

tarsoly: derékszíjon lógó, lapos táskaféle. Alapanyaga lehetett bőr vagy textil is. A honfoglalás kori tarsolyokat lemez borította. Textilből készült változatait zsinórozással, arany- vagy ezüsthímzésekkel díszítették. A huszár általában pénzét, pipáját, dohányzacskóját és apróbb dolgait tartotta benne.

tempera: vízzel oldható, gyorsan száradó fedőfesték.

tónus: a színek különböző sötétségű és világosságú árnyalatai.

tömeg: a forma körvonalon belüli összessége.

viaszkarc technika: a) A rajzlap lealapozása festékkel vagy olajpasztell krétával. b) A színesre alapozott lap átfestése szappannal kevert fekete festékkel vagy tussal. c) A festék száradása után a felületbe karcolt minták az alapozás színében jönnek elő.

Irodalomjegyzék

- Bálint–Mandel: *Autók*. Kolibri Könyvek. Móra Kiadó, Budapest, 1979
Clare Beaton: *Maszkok*. Holló és Társa Könyvkiadó, Budapest, 1993
Dömötör Tekla: *Magyar népszokások*. Corvina Kiadó, Budapest, 1972
Fiona Watt: *Művészsuli*. Holló és Társa Könyvkiadó, Budapest, 2003
Fülöp György: *Karikatúrasuli*. Móra Kiadó, Budapest, 1986
Hoppál–Jankovics–Nagy–Szemadám: *Jelképtár*. Helikon Kiadó, Budapest, 1990
Sue Nicholson: *A világ művészete*. Alexandra Kiadó, Pécs, 2004

Képjegyzék

A szerzők és a kiadó köszönetet mondanak a felsorolásban szereplő rajztanároknak és tanítványaiknak a diákmunkák megjelentetésének engedélyezéséért: Fiedler Judit, Szeged, Gedói Általános Iskola és AMI; Kissné Kostelec Éva, Győr, Apor Művészeti Iskola; Kovács Éva, Keszthely, Csány-Szendrey Általános Iskola és ÁMK; Kovácsné Lőrincz Judit, Téglás, II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola és AMI; Mosonyi Emese, Felsőörs, Malomvölgy Általános Iskola, és Veszprém, Botev Általános Iskola; Papp Károly, Téglás, II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola és AMI; Rab Beatrix, Szolnok, Fiumei Úti Általános Iskola; Rabie Judit, Budapest, XVII. kerület, Gregor József Általános Iskola; Szirbek Szilvia, Balatonalmádi, Györgyi Dénes Általános Iskola; Turóczi Zoltánné, Győr, Apor Művészeti Iskola; Varga Mária, Győr, Kölcsey Ferenc Általános Iskola; Kertész Jánosné, Bonyhád, BONI, Széchenyi István Általános és Alapfokú Művészetoktatási Iskola
Mikuláskesztyűk (34–35.): Bimbó Ilona, Bártfai Dorottya, Varga Maja, Soós Márta Regina, Móricz Danielle, Karácsonyi Eszter, Kloknicer Tünde, Fábián Daniella, Kozák Zóra, Farkas Ildikó, György Márton, Bimbó Krisztián, Csikós Zsófia, Budapest, Némethölgyi Általános Iskola, tanár: Horváth Katalin
Külön köszönetet mondunk a tankönyvben szereplő művészeknek, akik hozzájárultak alkotásaik megjelentetéséhez: Lukács Szilvia (14., 107.), B. Csernyánszky Katalin (27.), Nemes Hajnal (80.), Szűcs Gergely (80.), Gabriel Rusu: *Az állatok menedéke*. Illusztráció a *Revista Tus* internetes folyóiratból (www.revistatus.ro)

A szerzők illusztrációi:

Imrehné Sebestyén Margit: 4., 12., 13., 17., 32., 33., 41., 44., 49., 50., 52., 54., 55., 58., 60., 65., 66., 81., 83., 93., 94., 99., 107., 108.
Horváth Katalin: 7., 10., 11., 21., 22., 23., 24., 25., 29., 31., 34., 35., 40., 43., 68., 69., 73., 74., 76., 78., 79., 84., 85.

Fotó: Imreh Péter (53.), Cultiris Képzőművelési, Profimédia – REDDOT Képzőművelési, wikimédia (44.), Kevin Payravi: *Játszótér* (5.); Peter Stehlik: *Sümegei vár* (98.)